

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็ก
ในชุมชนวัดสังข์กระจายเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
นางพัชรินทร์ พุทธิอินทร์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

เมษายน 2547

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

790.1722
พ 523 ก
ร.3

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็ก
ในชุมชนวัดสังข์กระจายเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
นางพัชรินทร์ พุทธิอินทร์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
เมษายน 2547

ก 251262 ร.3

20 ก.ย. 2547

นางพัชรินทร์ พุทธิจันทร์. (2547). การศึกษาบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวดี ภูประดิษฐ์.

สารนิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายในด้านประเภท บทบาทหน้าที่ การสืบทอด และการปรับเปลี่ยนของการละเล่นโดยศึกษาข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่มวิทยากรและผู้เล่น และภาพถ่ายการละเล่นของเด็ก

ผลการศึกษาพบว่า การละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายในปัจจุบันมี 30 ชนิด สามารถแบ่งตามเกณฑ์ได้ 4 ประเภทได้แก่ เกณฑ์สถานเล่น แบ่งได้ 2 ลักษณะคือการละเล่นกลางแจ้งมี 23 ชนิด และการละเล่นในร่มมี 7 ชนิด เกณฑ์บทร้อง แบ่งได้ 2 ลักษณะคือ การละเล่นที่มีบทร้อง บทพูดหรือมีเสียงเพลงเสียงดนตรีประกอบมี 9 ชนิด และการละเล่นที่ไม่มีบทร้อง บทพูดหรือไม่มีเสียงเพลงเสียงดนตรีประกอบมี 21 ชนิด เกณฑ์อุปกรณ์ประกอบการเล่น แบ่งได้ 2 ลักษณะคือ การใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 24 ชนิด และการไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 6 ชนิด และสุดท้ายคือเกณฑ์ลักษณะการเล่น แบ่งได้ 2 ลักษณะคือ การเล่นที่สืบทอดต่อกันมามี 19 ชนิด และการเล่นที่มีการปรับเปลี่ยนมี 11 ชนิด

ด้านบทบาทหน้าที่ของการละเล่นพบว่ามี 4 ด้านได้แก่ ด้านการให้ความบันเทิง ด้านการให้ความรู้ ด้านการฝึกทักษะ และด้านการปลูกฝังจริยธรรม

การสืบทอดของการละเล่นพบว่ามี การสืบทอด 2 ลักษณะคือ การละเล่นเลียนแบบ การละเล่นดั้งเดิมจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน กับการละเล่นที่มีลักษณะการปรับเปลี่ยนซึ่งแบ่งย่อยได้ 3 ลักษณะได้แก่ การปรับเปลี่ยนบทร้องหรือทำนองร้อง การปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ของการเล่น และการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ประกอบการเล่น นอกจากนี้ยังพบการเล่นสมัยใหม่คือ การเล่นรถบังคับด้วยเครื่องควบคุมระยะไกล(รีโมทคอนโทรล) และการเล่นเกมคอมพิวเตอร์

**A STUDY OF THE FUNCTIONS
OF CHILDREN'S PLAYS AND GAMES AT WATSANGKRAJAI
COMMUNITY BANGKOKYAI DISTRICT BANGKOK**

**AN ABSTRACT
BY
MRS. PHATCHARIN PHOOTTHAIN**

**Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University
April 2004**

Phatchain Pootthain. (2004). A Study of the Function of Children's Plays and Games at Watsangkrajai Community, Bangkokyai District, Bangkok. Master project. M.Ed. (Thai). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor : Assist. Prof. Suwadee Bhupradit.

This study aims to investigate functions of children's plays and games at Watsangkrajai Community on type, role, descending, and adjusting through observation, interview the lecturers and players, and photographing children's plays and games.

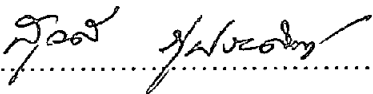
The results show that there are 30 types of children's plays and games at watsangkrajai Community which can be grouped into 4 criterion type as : 1) playing place includes 23 outdoor plays and games and 7 indoor plays and games, 2) plays and games with singing includes 9 types with singing word and 21 of that speaking with and without music, 3) playing tool includes 24 types of plays and games with playing tool and 6 types of that without playing tool, and 4) playing characteristics included 19 descending plays and games and 11 types of adjusting plays and games.

In term of role of plays and games, it is found that there were 4 types, namely, entertaining knowledge providing, skill training, and moral establishing.

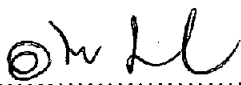
According to the descending of games and plays, there are 2 types including imitation the former plays and games from the ancestors to their children, and adjustment with 3 characteristics as adjusting singing word or melody, adjusting objective of plays and games, and adjusting playing tool. In addition, there included modern plays and games, such as remote control car's play and computer games.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบได้
พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

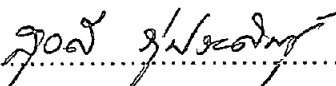
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

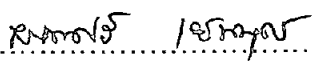

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวดี ภูประดิษฐ์)

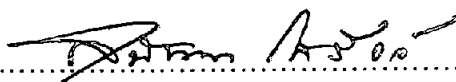
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ อัครา บุญทิพย์)

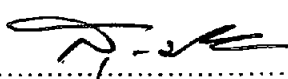
คณะกรรมการสอบ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวดี ภูประดิษฐ์) ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ผกาศรี เย็นบุตร) กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สุนันทา ไสรัจจ์) กรรมการ

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ) คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

วันที่ 29 เดือน 12/2564 พ.ศ. 2564

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวดี ภูประดิษฐ์ อาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ รองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร รองศาสตราจารย์สุนันtha ไสรจจิ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำในการจัดทำสารนิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวดี ภูประดิษฐ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิดตลอดระยะเวลาในการจัดทำสารนิพนธ์ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ทางการศึกษาในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทเอกภาษาไทย ภาคพิเศษ ปีการศึกษา 2542 ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำและเป็นกำลังใจในการทำสารนิพนธ์นี้จนสำเร็จลงได้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณสุทิน พุทธิอินทร์ ปิยะสามิ และครอบครัวที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การทำสารนิพนธ์นี้สำเร็จ

พัชรินทร์ พุทธิอินทร์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
จุดมุ่งหมายของการทำสารนิพนธ์	2
ประโยชน์ของสารนิพนธ์	2
ขอบเขตของการทำสารนิพนธ์	2
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	2
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	3
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสารนิพนธ์	3
2 ความรู้เกี่ยวกับชุมชนวัดสังข์กระจาย	9
ประวัติเขตบางกอกใหญ่	9
สภาพทั่วไปของเขตบางกอกใหญ่	9
ประวัติความเป็นมาของวัดสังข์กระจาย	11
สภาพทั่วไปของวัดและชุมชนวัดสังข์กระจาย	12
สภาพสังคม	13
สภาพเศรษฐกิจ	15
การเล่นของเด็ก	16
แผนที่เขตบางกอกใหญ่	31
แผนที่ชุมชนวัดสังข์กระจาย	32
3 ประเภทและบทบาทหน้าที่ของการเล่น	33
ประเภทการเล่นของเด็ก	33
แบ่งประเภทโดยใช้สถานที่เป็นเกณฑ์	34
แบ่งประเภทโดยใช้บรยากาศเป็นเกณฑ์	37
แบ่งประเภทโดยใช้อุปกรณ์เป็นเกณฑ์	38
แบ่งประเภทโดยใช้ลักษณะการเล่นเป็นเกณฑ์	40
บทบาทหน้าที่ของการเล่น	41
บทบาทหน้าที่ด้านบันเทิง	41
บทบาทหน้าที่ด้านการให้ความรู้	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ) บทบาทหน้าที่ด้านการฝึกทักษะ	62
บทบาทหน้าที่ด้านการฝึกทักษะนิสัย	62
บทบาทหน้าที่ด้านปลูกฝังจริยธรรม	64
4 การสืบทอดและการปรับเปลี่ยน	73
ลักษณะการสืบทอด	73
ลักษณะการปรับเปลี่ยน	74
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก	89
ภาคผนวก ข	92
ภาคผนวก ค	96
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	116

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แบบสอบถาม	90
2 แบบสัมภาษณ์	91
3 รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	93
4 รายชื่อวิทยากรและชาวชุมชนวัดสังข์กระจาย	94

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 สถานที่เล่นจ้องเต	22
2 แผนที่เขตบางกอกใหญ่	31
3 แผนที่ชุมชนวัดสังข์กระจาย	32
4 โน้ตดนตรีไทย	49
5 การเล่นรี้ข้าวสาร	97
6 การเล่นงูกินหาง	98
7 การเล่นมอญซ่อนผ้า	99
8 การเล่นโพงพาง	100
9 การเล่นปลาหมอตกกระทะ	101
10 การเล่นกระโดดยาง	102
11 การเล่นเดินกะลา	103
12 การเล่นขี่ม้าก้านกล้วย	104
13 การเล่นวิ่งเปี้ยว	105
14 การเล่นวิ่งกระสอบ	106
15 การเล่นชักกะเย่อ	107
16 การเล่นปิดตาตีปีบ	108
17 การเล่นแข่งวิบาก	109
18 การเล่นกระดัวแทงเสือ	110
19 การเล่นเป่ายาง	111
20 การเล่นเป่ารถกระดาษ	112
21 การเล่นจรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ	113
22 การเล่นหมากเก็บ	114

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเล่นของเด็กไทยเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของเด็กไทยในอดีตและในปัจจุบันซึ่งสัมพันธ์กับชุมชน และสังคม การเล่นของเด็กไทยในแต่ละท้องถิ่นอาจจะคล้ายกันหรือแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ การเล่นของเด็กมีหลายประเภท มีทั้งการเล่นเพื่อสนุกสนาน เช่น รีรีข้าวสาร ขี่ม้าก้านกล้วย หม้อข้าวหม้อแกง เป็นต้น และเพื่อการแข่งขันเอาชนะกัน เช่น ซ่อนหา หมากรุก เป่ายาง จ้องเต เป็นต้น

ชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนเก่าแก่ประกอบด้วยกลุ่มชนมากมายที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันไป มีวัดและโรงเรียนเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการเล่นของเด็กไทยซึ่งมีทั้งการเล่นในชีวิตประจำวันและการเล่นในเทศกาล การเล่นของเด็กที่เล่นในชีวิตประจำวันเด็ก ๆ จะเล่นตามสถานที่ต่างๆ เช่น ลานวัดและบริเวณโรงเรียน มีการเล่นกระโดดยาง เปะแข้ง รีรีข้าวสาร ฯลฯ ส่วนการเล่นที่เล่นในเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลสงกรานต์จะมีการเล่นมอญซ่อนผ้า ลูกช่วง ปิดตาตีปิ๊บ นอกจากนี้ในงานรำลึกคลองบางหลวงก็มีการแสดงการเล่นขี่ม้าก้านกล้วย เดินกะลา โพงพางหรือแม่แต้กระตั่วแทงเสือซึ่งเป็นการเล่นของผู้ใหญ่ เด็กก็มีส่วนร่วมเล่นด้วย

การเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของเด็กตามธรรมชาติ สัมพันธ์กับการเลียนแบบ การคิดค้น และปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเป็นสำคัญ การเล่นของเด็กสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของการเล่นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทั้ง 4 ด้านของเด็กคือ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ดังที่ผะอบ ไปชะกฤษณะ, ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และศิระพร สุนทรพงศ์เผ่า (2523 : 100 - 101) ศึกษาเรื่องการเล่นของเด็กภาคกลาง ได้กล่าวถึงคุณค่าและบทบาทหน้าที่ของการเล่นของเด็กซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การเล่นส่งเสริมพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา คุณค่าของการเล่นพบว่า มีคุณค่าทั้งทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางภาษา คุณค่าด้านวัฒนธรรม เสริมสร้างพลานามัยให้สมบูรณ์ เสริมสร้างทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการใช้สายตาสังเกต และทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะ ด้านจิตใจทำให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความรับผิดชอบ และความสามัคคี ด้านสติปัญญา ฝึกให้ใช้ความคิด มีไหวพริบและฝึกการคาดคะเนเหตุการณ์ ด้านสังคมพบว่าการเล่นของเด็ก

ได้สะท้อนภาพของสังคมไทยในด้านต่างๆ เช่น สภาพความเป็นอยู่ อาชีพ ความเชื่อ และค่านิยมของคนไทยในสมัยก่อน

โดยที่ชุมชนวัดสังข์กระจายเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ภายในชุมชนประกอบด้วยบุคคลหลายกลุ่ม หลายวัยโดยเฉพาะกลุ่มเด็กๆ ประกอบกับผู้วิจัยได้มีโอกาสสังเกตการเล่นของเด็กในชุมชนนี้จึงสันนิษฐานว่าการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จึงน่าจะมีความสอดคล้องกับคำกล่าวสรุปข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย

จุดมุ่งหมายของการทำสารนิพนธ์

1. เพื่อศึกษาประเภทและบทบาทหน้าที่สำคัญของการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการสืบทอด และการปรับเปลี่ยนการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ของสารนิพนธ์

1. ทำให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
2. ทำให้เข้าใจวิธีการสืบทอดและการปรับเปลี่ยนของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
3. เป็นการอนุรักษ์ และเผยแพร่การเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการทำสารนิพนธ์

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้เก็บรวบรวมการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ระยะเวลาการจัดทำ 1 ปี เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2544 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2545

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การเล่น หมายถึงการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่เล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อเสริมสร้างสติปัญญาความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างสุขภาพพลานามัย และเสริมสร้างทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะต่างๆของร่างกาย

บทบาทหน้าที่ของการละเล่น หมายถึงความสำคัญของการละเล่นที่มีต่อผู้เล่น ในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ในด้านบันเทิง ด้านการให้ความรู้ ด้านการฝึกทักษะ และด้านจริยธรรม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาและเก็บข้อมูล 2 ประเภทคือ

ประเภทที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยเก็บข้อมูลการละเล่นของเด็กจากนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา (อนุบาล - ป.6) ทั้งเพศหญิง - เพศชาย ด้วยวิธีเขียนบันทึก บันทึกเสียง ถ่ายภาพการละเล่นของเด็ก และการสัมภาษณ์กลุ่มวิทยากรอายุระหว่าง 35 - 80 ปี โดยไม่จำกัดเพศและการศึกษา

ประเภทที่ 2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน และข้อมูลอื่น ๆ ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าซึ่งทั้งหมดเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับ

- 1.1 สถานที่ตั้ง สภาพความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- 1.2 แหล่งข้อมูลการละเล่นของเด็กในชุมชน
- 1.3 ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล จัดกระทำกับข้อมูลดังต่อไปนี้

- 2.1 ถอดข้อมูลการละเล่นที่มีบทหรือ บรรยายภาพถ่าย แล้วเรียบเรียงบันทึกการละเล่นตั้งแต่เริ่มเล่นจนสิ้นสุดการเล่น
- 2.2 จัดแบ่งประเภทของการละเล่นของเด็ก
- 2.3 ศึกษาบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย
- 2.4 ศึกษาการสืบทอด และการปรับเปลี่ยนของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

3. สรุปผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสารนิพนธ์

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการละเล่น

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “การละเล่นของเด็ก” หรือ “การเล่นของเด็ก” ไว้หลายลักษณะซึ่งประมวลได้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 90) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การละเล่น” ไว้ว่า “การละเล่น น.มหรสพต่างๆ การแสดงต่างๆ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง”

วิราภรณ์ ปนาทกุล (2531 : 9) ให้ความหมายของการละเล่นของเด็กว่า “การละเล่นของเด็ก หมายถึงการกระทำของเด็กที่เข้าไปเพื่อความสนุกสนาน หรือผ่อนคลายอารมณ์ให้เพลิดเพลิน”

สมบัติ กาญจนกิจ (2540 : 23) ให้ความหมายการเล่นว่า “การเล่น หมายถึง พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กและเยาวชนแต่ก็มิได้มีจุดมุ่งหมายเล่นอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นการส่งผลให้เกิดพัฒนาทางกายและจิตใจของผู้เล่น”

ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ์ (2542 : 2) ให้ความหมายของคำว่า “การเล่น” ไว้ว่า “การเล่น (play) หมายถึง กิจกรรมการเคลื่อนไหวของมนุษย์ประเภทหนึ่งที่มีได้มีการกำหนดเป็นโครงสร้างแน่นอนตายตัว หรืออาจจะมีโครงสร้างแต่เพียงเล็กน้อย การเล่นมีความหมายที่กว้างกว่าเกมหรือกีฬา ซึ่งเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่สลับซับซ้อนมีโครงสร้างที่แน่นอน”

จากนิยามความหมายของการละเล่นของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นความหมายของการละเล่นสำหรับใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้คือ

การละเล่น หมายถึงการเล่นของเด็ก ที่เล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อเสริมสร้างสติปัญญาความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างสุขภาพพลานามัย และเสริมสร้างทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะต่างๆของร่างกาย

2. บทบาทหน้าที่ของการละเล่น

บทบาทหน้าที่ของการละเล่นในทางคติชนนั้น กุหลาบ มลลิกะมาส (2527 : 32 – 36) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็ก และสามารถสรุปได้ 4 ประการคือ

1.คติชนเป็นเครื่องมือให้ความบันเทิง แก่คนในสังคมในรูปแบบของนิทาน การมหรสพ และการละเล่นต่างๆ

2.คติชนทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น โดยให้ตัวอย่างวางแนวทางการดำรงชีวิต และความประพฤติของคนในสังคมนั้นๆให้ทำงานทำบุญหรือเล่นสนุกผสมผสานกันอย่างเหมาะสม

3.คติชนเป็นเครื่องมือให้การศึกษา ให้ความรู้ อบรมและปลูกฝังจริยธรรมแก่คนในสังคม ชี้ให้เห็นความถูกต้องผิดให้มิเจตคติที่ดีให้เข้าใจบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคม

4.คติชนเป็นเครื่องมือควบคุมรักษาแบบแผนของสังคม โดยให้ตัวอย่างมาตรฐานความประพฤติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันในสังคม และคอยควบคุมดูแล ใ้บุคคลประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่เกิดจนตาย

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์(2529 : 100 – 111) ได้กล่าวถึงบทบาทหรือหน้าที่ของคติชนโดยใช้คำว่า หน้าที่ของคติชาวบ้าน ซึ่งสรุปได้ 5 ประการดังนี้

1.ด้านความบันเทิง คติชาวบ้านให้ความบันเทิงในรูปแบบของนิทาน เพลง กล่อมเด็ก เพลงเห่เรือ เพลงเฮโลสาระพาสุยเสวย เพลงเกี่ยวข้าว การละเล่นต่างๆ และการเล่นทายปริศนา

2.คติชาวบ้านช่วยให้อารมณ์เก็บกดและคับข้องใจของชาวบ้านคลี่คลายไปได้ โดยนิทานที่มีเนื้อหาเกินความเป็นจริงเกี่ยวกับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจ

3.คติชาวบ้านช่วยให้วัฒนธรรมเข้มแข็งขึ้น โดยวางแนวทางตามวัฒนธรรมการปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆไว้ในนิทานตำนาน และสุภาษิตเพื่อเป็นหลักเมื่อเกิดความสงสัย

4.คติชาวบ้านทำหน้าที่ให้การศึกษา โดยให้รู้หนังสือ วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรมค่านิยม ในรูปแบบของนิทาน สุภาษิต ปริศนาคำทาย การละเล่น และเพลงพื้นบ้านต่างๆ

5.คติชาวบ้านทำหน้าที่รักษาแบบแผนพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วในสังคมในลักษณะของนิทาน การละเล่น สุภาษิต คำพังเพย คำคม สำนวนโวหารโดยเป็นสิ่งเตือนใจเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และควบคุมให้บุคคลประพฤติตนตามบรรทัดฐานของสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน (2521 : 125 - 140) ศึกษาเรื่องวัดเก่าและการละเล่นของเด็ก โดยวิธีแยกประเภทและวิเคราะห์การละเล่น 2 ฐานะคือทั้งฐานะที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมและมีวัฒนธรรมและทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและสังคมสรุปได้ว่า การละเล่นของเด็กในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมและสังคมสังสรรค์ระดับเด็ก มีโครงสร้างและความหมายผูกพันกับวัฒนธรรมและสังคมระดับผู้ใหญ่ในหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด วัฒนธรรมการเล่นของเด็ก เช่น รูปแบบการถ่ายทอดประเพณีการเล่น โครงสร้างของกลุ่มเล่น การเลือกประเภทการเล่น การประดิษฐ์อุปกรณ์การเล่น และพฤติกรรมในขณะที่เล่นผูกพันโดยตรงกับองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม สังคม และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน โดยความสัมพันธ์อันเป็นผลต่อเนื่องกันมีอิทธิพลต่อกันและกัน การศึกษาการเล่นของเด็กจึงจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบดังกล่าวอันเป็นสภาวะแวดล้อมอย่างแท้จริงในขณะที่เล่น

ผะอบ ไปชะกฤษณะ, ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และติวะพร สุคนธพงศ์เฝ้า (2523 : 100) ศึกษาการเล่นของเด็กภาคกลาง โดยศึกษาลักษณะของการเล่นของเด็กไทยด้วยวิธีแบ่งประเภทและวิเคราะห์การเล่นของเด็กไทยสรุปได้ว่า มีลักษณะเฉพาะแสดงถึงเอกลักษณ์ของไทย และลักษณะที่เป็นสากลซึ่งเด็กชาติต่าง ๆ นิยมเล่นเหมือนกันประเภทของการเล่นมีทั้งกลางแจ้งและในร่ม ในการเล่นใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เด็กๆชอบเล่นด้วยกันเป็นหมู่คณะ มีการกำหนดกติกาการเล่น การเล่นบางอย่างมีบทร้องทำให้เด็กสนุกสนานกับจังหวะและเสียงสัมผัสคล้องจอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา คุณค่าของการเล่นพบว่ามีคุณค่าทั้งทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางภาษา คุณค่าด้านวัฒนธรรม เสริมสร้างพละนาถมายให้สมบูรณ์ เสริมสร้างทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการใช้สายตาสังเกต และทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะ ด้านจิตใจทำให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความรับผิดชอบ และความสามัคคี ด้านสติปัญญา ฝึกให้ใช้ความคิด มีไหวพริบ และฝึกการคาดคะเนเหตุการณ์ ด้านสังคมพบว่าการเล่นของเด็กไทยสะท้อนภาพของสังคมไทยในด้านต่างๆ เช่น สภาพความเป็นอยู่ อาชีพ ความเชื่อ และค่านิยมของคนไทยสมัยก่อน ด้านภาษาพบว่าการเล่นที่มีบทร้องประกอบมีคุณค่าทางภาษาในแง่วรรณศิลป์และการสื่อสาร

สุรสิงห์สำรวม จิมพะเนา (2523 : 18 – 19) ศึกษาการเล่นของเด็กล้านนาไทยในอดีต โดยศึกษาจัดแบ่งประเภทการเล่นของเด็กไทยไว้ได้ 7 ประเภทสรุปได้ดังนี้

1. การเล่นโดยการเลียนแบบการทำงานของผู้ใหญ่
2. การเล่นโดยการเลียนแบบการประกอบอาชีพของผู้ใหญ่
3. การเล่นโดยการเลียนแบบวิธีการหาอาหารของผู้ใหญ่
4. การเล่นเพื่อความเพลิดเพลินของตนเองตามลำพัง
5. การเล่นโดยมีกติกา
6. การเล่นกับเพื่อนๆ โดยมีกติกา
7. การเล่นแข่งขันโดยมีการพนัน

วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน (2526 : 3 - 14) ศึกษาเรื่องการเล่นของเด็กภาคกลาง โดยวิธีแยกการเล่นออกเป็นการแข่งขัน หรือเกม(games)และการเล่นที่ไม่แข่งขัน หรือการเล่น (play) การแข่งขันประกอบด้วยพฤติกรรมการเล่นแบบอิสระไม่มีผู้ใดบังคับมีการแข่งขันระหว่างผู้เล่นอย่างน้อย 2 ฝ่าย มีผู้แพ้และชนะ การเล่นอีกประเภทหนึ่งเป็นการเล่นที่ไม่แข่งขัน ไม่มีการแบ่งผู้เล่นจึงไม่มีผู้แพ้และชนะพบว่าการบวนการเลือกเล่นของเด็กภาคกลางสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม และสังคม สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน ของลานบ้าน และองค์ประกอบอื่นๆอันเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการเล่น และโครงสร้างการเล่น องค์ประกอบเหล่านี้มีอิทธิพลเป็น

ตัวแปรกำหนดว่า เมื่อใด ที่ไหน ควรเล่นอะไร และใช้อุปกรณ์ชนิดใด ประเภทของการเล่นแยกเป็นการเล่นแข่งขัน และการเล่นไม่แข่งขัน วิธีเล่นแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นกระบวนการก่อนเล่นมี 6 วิธีได้แก่ วิธีแบ่งทีม วิธีจำปี – จำปา วิธีเลือกผู้เล่นสวมบทบาท วิธียืนยี่ วิธีโออาสามลึบ และวิธีต่อกำปั้น ตอนที่สอง เป็นวิธีเล่นในแต่ละสาระของการเล่นนั้นๆ

ชนัญ วงษ์วิภาค (2528 : 118 – 119,128) ศึกษาสภาพแวดล้อม : ทางเลือกและค่านิยมในการเลือกของเล่นของชาวอุ้งทอง โดยวิธีแบ่งประเภทและวิเคราะห์ประโยชน์ของเล่นของเด็กของชาวอุ้งทองในเชิงนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบสังคม และวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับของเล่นของเด็ก การทำและเล่นของเล่นพื้นเมืองในแต่ละฤดูกาล การซื้อของเล่นสำเร็จรูป และการทำของเล่นด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เลียนแบบอย่างของเล่นสำเร็จรูป สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ที่ผู้คนในชนบทได้เรียนรู้ และสืบทอดต่อกันมา จากรุ่นปู่ย่าตายายสู่รุ่นลูกหลานและได้ใช้เป็นเสมือนเครื่องมือในการปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย

จริน ศิริ (2536 : 155 - 156) ศึกษาการละเล่นของเด็ก อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง โดยศึกษาลักษณะการเล่นของเด็กด้วยวิธีแบ่งประเภท และวิเคราะห์การละเล่นของเด็ก สรุปได้ว่าประเภทของการละเล่นแบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ

1. การละเล่นประเภทมีอุปกรณ์ประกอบ
2. การละเล่นประเภทไม่มีอุปกรณ์ประกอบ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงคุณค่าของการละเล่นสรุปได้ว่า คุณค่าของการเล่นทำให้ผู้เล่นได้ออกกำลังกาย ได้รับความสนุกสนาน สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ฝึกทักษะในการใช้เท้าใช้มือ และใช้สายตา ฝึกความรอบคอบ ฝึกไหวพริบความว่องไว ฝึกสมาธิในการเล่น ฝึกความมีน้ำใจและเสียสละ ฝึกให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และช่วยเหลือผู้อื่น ฝึกทักษะในด้านความจำและช่างสังเกต และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ปก แก้วกาญจน์ และดุสิต รัชชทอง (2543 : 86 - 106) ศึกษาการเล่นของเด็กบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมสรุปได้ว่า คุณค่าทางจริยธรรมที่ปรากฏในการเล่นของเด็กมี 2 ประการดังนี้

1. จริยธรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะตน คือ ความมีระเบียบวินัย ความรอบคอบ ความรับผิดชอบ ความอดทน การฝึกศึกษา ความขยันหมั่นเพียร และการประหยัด
2. จริยธรรมที่เกิดขึ้นโดยต้องสัมพันธ์กับผู้อื่น คือ ความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความเมตตากรุณา การรู้จักเคารพผู้อื่น และการเสียสละ

ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ การละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย รวมทั้งนำมาใช้เป็นแนวทางในการเขียนรายงานสารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย

บทที่ 2

ความรู้เกี่ยวกับชุมชนวัดสังข์กระจาย

ประวัติเขตบางกอกใหญ่และชุมชนวัดสังข์กระจาย

1 ประวัติเขตบางกอกใหญ่

1.1 ประวัติความเป็นมาของเขตบางกอกใหญ่

เขตบางกอกใหญ่เดิมเป็นอำเภอเรียกว่า อำเภอบางกอกใหญ่เป็นพื้นที่ตั้งของเมืองธนบุรี เมื่อครั้งเป็นราชธานีของไทย มีพระราชวังของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชตั้งอยู่ ปัจจุบันเป็นที่ทำการของกองทัพเรือ มีป้อมตั้งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ฝั่งซ้ายหน้าพระราชวังเรียกว่า “ป้อมวิชัยประสิทธิ์” สมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดฯ ให้ช่างชาวฝรั่งเศสสร้างขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2208 ในปี พ.ศ.2310 เมื่อทัพพม่าตีกรุงศรีอยุธยาแตกได้ทำลายป้อมนี้ด้วย แต่ได้รับการบูรณะใหม่เมื่อพระเจ้าตากสินได้กู้เอกราชได้สำเร็จ

ในปี พ.ศ.2441 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช ได้จัดตั้งอำเภอบางกอกใหญ่ขึ้นที่บริเวณปากคลองบางลำไ้ ริมคลองบางกอกใหญ่

ด้านการปกครองในสมัยนั้น แบ่งออกเป็น 6 แขวง ประกอบด้วย แขวงบุบผาราม แขวงบางลำไ้ แขวงตลาดพลู แขวงบางสะแก แขวงบางลำเจียกและแขวงพระราชวังเดิม ต่อมาได้ย้ายที่ตั้งอำเภอมายังบริเวณวัดหงส์รัตนารามริมคลองบางกอกใหญ่ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอบางกอกใหญ่” ตามชื่อคลอง

ต่อมาในปี พ.ศ.2481 “อำเภอบางกอกใหญ่” ถูกยุบเป็นกิ่งอำเภอขึ้นกับอำเภอธนบุรี ปี พ.ศ.2511 ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภออีกครั้ง จนกระทั่งเปลี่ยนมาเป็น “แขวงบางกอกใหญ่” ในปี พ.ศ.2515 และต่อมาได้เปลี่ยนแปลงมาเป็น “สำนักงานเขตบางกอกใหญ่” จนกระทั่งปัจจุบันนี้

1.2 สภาพทั่วไปของเขตบางกอกใหญ่

สภาพทั่วไปของเขตบางกอกใหญ่ เขตบางกอกใหญ่ เป็น 1 ใน 50 เขตของกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ ตั้งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ฝั่งซ้ายใน

บริเวณวัดหงส์รัตนาราม แขวงวัดอรุณราชวราราม(วัดแจ้ง) มีเนื้อที่ 6.18 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตบางกอกน้อย

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตธนบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตธนบุรีและจดแม่น้ำเจ้าพระยา

ทิศตะวันตก. ติดต่อกับเขตภาษีเจริญ

เขตบางกอกใหญ่แบ่งการปกครองออกเป็น 2 แขวงประกอบด้วยแขวงวัดท่าพระ (เนื้อที่ 5.346 ตารางกิโลเมตร) แขวงวัดอรุณราชวราราม(วัดแจ้ง) (เนื้อที่ 0.834 ตารางกิโลเมตร) โดยมีผู้อำนวยการเขตบางกอกใหญ่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ของเขตบางกอกใหญ่เป็นที่ราบลุ่มติดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมในบางปี สภาพพื้นที่เหมาะสำหรับการทำสวนไม้ยืนต้น ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมากเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่กลายเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองมีการนำพื้นที่มาก่อสร้างบ้านเรือนอาคารพาณิชย์ สถานที่ราชการและถนนสายต่างๆรวม 65 สาย เป็นการขยายตัวตามจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น

สภาพสังคม

ในปี พ.ศ.2542 เขตบางกอกใหญ่มีประชากรรวมกันทั้งสิ้นจำนวน 90,079 คน แบ่งเป็นชาย 44,233 คน และหญิง 45,846 คน มีจำนวนครัวเรือน 26,459 หลังคาเรือน และมีความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยประมาณ 15,238 คน ต่อตารางกิโลเมตร โดยประชากรส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานในแขวงวัดท่าพระมากที่สุดจำนวน 72,838 คน ส่วนแขวงวัดอรุณมีจำนวนประชากรน้อยกว่ามาก เพียง 22,137 คนเท่านั้น

นอกจากนี้เขตบางกอกใหญ่ ยังมีชุมชนต่างๆ 32 ชุมชน ประชากร 18,002 คน 40,000 ครอบครัวยังมีลักษณะเป็นชุมชนแออัด

ด้านการศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ของเขตบางกอกใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดในพระพุทธศาสนา 13 วัด วัดที่สำคัญได้แก่

1.วัดอรุณราชวราราม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และฝั่งตะวันออกของถนนอรุณอมรินทร์ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร เป็นวัดโบราณสร้างมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเดิมเรียก “วัดมะกอก” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “วัดแจ้ง”

2.วัดโมลีโลกยาราม ตั้งอยู่แขวงวัดอรุณ เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหารเป็นวัดโบราณตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เดิมเรียก “วัดท้ายตลาด”

3. วัดหงส์รัตนารามตั้งอยู่แขวงวัดอรุณเดิมเรียกว่า“วัดเจ้าสัวหง”หรือ“วัดเจ้าขรัวหง” เนื่องจาก สร้างโดยเศรษฐีชาวจีนชื่อหง เป็นวัดราษฎร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันเป็น พระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร

4. วัดราชสิทธิารามตั้งอยู่แขวงวัดท่าพระ เป็นพระอารามชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร เป็นวัดโบราณเดิมเรียก “วัดพลับ” พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรง โปรดให้สร้างขึ้น

นอกจากนี้สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์ (2542 : 3198 – 3200)ได้กล่าวถึงเรื่องวัดต่างๆ ในสาหรานุกรมไทยภาคกลางสรุปได้ว่า มีวัดสำคัญในเขตบางกอกใหญ่ ได้แก่วัดเคเรือวัลย์ วัดนาคกลาง วัดสังข์กระจาย วัดใหม่พิเรนทร์ วัดตึกวัด วัดเจ้ามูล วัดท่าพระวัดประดู่ใน ทรงธรรม และวัดประดู่ในฉิมพลี

ด้านการศึกษา ในเขตบางกอกใหญ่มีโรงเรียนทั้งหมด 16 โรงเรียนเป็นโรงเรียนระดับ ประถมศึกษา 10 โรงเรียนและโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 6 โรงเรียน มีนักเรียนรวม 2,972 คน

สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของเขตบางกอกใหญ่ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพค้าขาย รองลงไปเป็นอาชีพรับจ้าง และรับราชการ

การค้าขาย มีตลาดสด 5 แห่งมีทั้งการขายบนแผงในตลาด หาบเร่ รถเข็น ตั้ง ขายบนทางเท้าริมถนน และพายเรือขายในคลองบางหลวง

มีอาคารพาณิชย์ ซึ่งจำหน่ายเครื่องไฟฟ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ของใช้เบ็ดเตล็ด และอาหารสำเร็จรูป

การรับจ้าง และบริการ มีธนาคาร 9 แห่ง โรงแรม 1 แห่ง และปั๊มน้ำมัน กรมกฯ ผู้ขายแรงงานรับจ้างในตลาด รับจ้างทั่วไป และขับรถ

อาชีพรับราชการ ได้แก่ ทหาร ตำรวจ พลเรือน และรับราชการครู

2. ประวัติความเป็นมาวัดสังข์กระจายและชุมชนวัดสังข์กระจาย

2.1.ประวัติความเป็นมาของวัดสังข์กระจาย

ปัจจุบันวัดสังข์กระจายวรวิหาร ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ และอยู่ในพื้นที่เขตบาง กอกใหญ่ กรุงเทพฯ

พระราชศีลาจารย์ (เกษม พรหมศิริ) เจ้าอาวาสวัดสังข์กระจาย (2532 : คำนำ) ได้กล่าวถึงประวัติวัดสังข์กระจายซึ่งสรุปได้ว่า วัดสังข์กระจายเป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่บนริมฝั่ง ขาวของคลองบางกอกใหญ่หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คลองบางหลวง สร้างมาตั้งแต่ครั้งใด

ไม่ปรากฏชัดเพียงแต่มีการเล่าสืบต่อกันมาและปรากฏเรื่องราวอยู่ในหนังสือจดหมายเหตุบางฉบับว่าได้สร้างโดยนายลังสังข์กับนางจายซึ่งเป็นข้าหลวงคนสนิทของพระสมเือกในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาภายหลังได้รับความอุปถัมภ์จากเจ้าจอมแว่นช่วยบูรณะปฏิสังขรณ์ เมื่อสิ้นสุทธรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว วัดสังข์กระจายก็ได้รับการทะนุบำรุงจากทางราชการมากมายนัก มีแต่พระภิกษุและประชาชนร่วมกันซ่อมแซมและก่อสร้างถาวรวัตถุใหม่ๆขึ้นดังปรากฏให้เห็นอยู่

โบราณวัตถุบางอย่างภายในวัดที่จำเป็นต้องได้รับการซ่อมแซมยังมีอยู่หลายชิ้นด้วยกันโดยเฉพาะพระอุโบสถซึ่งสันนิษฐานว่าได้สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แห่งกรุงรัตนโกสินทร์และเคยได้รับการบูรณะมาแล้วครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันได้มีการซ่อมแซมเป็นครั้งที่ 2 งานบูรณะได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 ถึงปัจจุบันงานใกล้แล้วเสร็จ

ในปี พ.ศ.2532 ได้มีพิธียกขอฟ้าและฉลองพระอุโบสถโดยมีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธาน นับว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่คณะสงฆ์และประชาชนของวัดสังข์กระจายได้รับหลังจากได้รับมาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ได้ทรงพระราชทานผ้าพระกฐิน

2.2.สภาพทั่วไปของวัดและชุมชนวัดสังข์กระจาย

วัดสังข์กระจาย ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ ภายในบริเวณวัดมีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ และในบริเวณวัดก็มีชาวบ้านอาศัยอยู่ด้วยซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็ก วัดสังข์กระจายมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 25 ไร่ 1 งาน 30 ตารางวา โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับลำประโดง (คลองบางวัวทองแยกออกมาจากคลองบางหลวง)

ทิศใต้ ติดต่อกับลำประโดงและถนนเพชรเกษม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับถนนเพชรเกษม

ด้านการปกครอง ชุมชนวัดสังข์กระจายตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ โดยนาย ประยุทธ์ ศรีสุนัน เป็นหัวหน้าชุมชนมีผู้อำนวยการเขตบางกอกใหญ่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร

ลักษณะทางกายภาพ

จรรยา ทองรัตนชาติ (จรรยา ทองรัตนชาติ. สัมภาษณ์. 2544) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 6 สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนวัดสังข์กระจายว่า พื้นที่ของชุมชนวัดสังข์กระจาย อยู่ในอาณาเขตบริเวณวัดสังข์กระจาย วัดสังข์กระจายมีพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ 1 งาน 30 ตารางวา ตั้งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) ล้อมรอบด้วยลำประโดง (คลองบางวัวทองซึ่งเป็นคลองเล็กที่แยกมาจากคลองบางหลวง) เว้นพื้นที่บริเวณทางทิศใต้ติดต่อกับถนนเพชรเกษม ทางทิศตะวันออกจะเป็นเขตจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ พื้นที่ที่เหลือคือ ทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตกจะมีประชาชนอาศัยอยู่รวมตัวกันเป็นชุมชนวัดสังข์กระจาย

นอกจากนี้พื้นที่ของชุมชนวัดสังข์กระจายยังมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนเล็กๆอีก 2 ชุมชน คือ ทางทิศตะวันตกติดต่อกับ “ชุมชนวัดราชสิทธิ์” และทางทิศเหนือติดต่อกับ “ชุมชนต่อกระเจก” เมื่อมีการประชุมหรือมีข่าวทางราชการ ชุมชนทั้งสองจะเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีชุมชนวัดสังข์กระจายเป็นแกนนำ และใช้พื้นที่ของชุมชนวัดสังข์กระจายทำกิจกรรมร่วมกับทางราชการ

สภาพสังคม

สงวน พูนผล (สงวน พูนผล. สัมภาษณ์. 2544) ชาวชุมชนวัดสังข์กระจายดั้งเดิม ได้กล่าวถึงชุมชนวัดสังข์กระจายว่า ในสมัยก่อนชุมชนวัดสังข์กระจาย มีผู้คนอาศัยอยู่น้อย เพราะพื้นที่ยังเป็นป่าและสวน การเดินทางลำบาก ต้องใช้เรือพาย เรือแจว และเรือแท็กซี่ ต่อมาถนนตัดผ่านทางด้านหลังวัด การสัญจรไปมาสะดวกขึ้นจึงมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ เล่าว่า ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังเป็นเด็ก ได้อพยพมากับบิดามารดาจากจังหวัดสมุทรสาคร ได้มาปลูกบ้านอยู่ในบริเวณข้างวัดสังข์กระจาย ในสมัยก่อนเมื่อถึงเทศกาลต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ ทางวัดและชุมชนจัดให้มีการแข่งขันการละเล่นหลายอย่าง เช่น ปิดตาตีหม้อ เล่นลูกช่วง มอญซ่อนผ้า ฯลฯ แต่ที่ชอบมาก คือ การประกวดการก่อพระเจดีย์ทราย เพราะครอบครัวร่วมมือช่วยกันก่อเจดีย์ทรายเพื่อแสดงฝีมือ สนุกและได้กุศลด้วย ผู้ชนะจะได้รับรางวัลเป็นขันน้ำพานรอง ถึงจะมีราคาไม่แพงแต่เป็นรางวัลที่นำความภาคภูมิใจมาสู่ครอบครัว ปัจจุบันไม่มีการประกวดเหมือนเมื่อก่อนแล้ว

ประยุทธ์ ศรีสุบิน(ประยุทธ์ ศรีสุบิน. สัมภาษณ์. 2544)หัวหน้าชุมชนวัดสังข์กระจาย ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนวัดสังข์กระจายว่า ปัจจุบันชุมชนวัดสังข์กระจายได้จดทะเบียนอย่างเป็นทางการขึ้นอยู่ในความช่วยเหลือและดูแลของเขตบางกอกใหญ่ เมื่อวันที่ 31

พฤษภาคม พ.ศ.2536 มีประชาชนอาศัยอยู่ในชุมชนวัดสังข์กระจาย 75 หลังคาเรือน (ปี 2543) 123 ครอบครัว เป็นชาย 230 คน เป็นหญิง 251 คน รวมทั้งสิ้น 481 คน

ด้านศาสนา ประชาชนในชุมชนวัดสังข์กระจายนับถือศาสนาพุทธและร่วมประกอบกิจกรรม พิธีกรรมทางพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆในพระอุโบสถ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา ฯลฯ มีการถวายอาหารเพลแด่พระภิกษุและฟังเทศน์ – ฟังธรรมในทุกวันพระใหญ่สิ้นเดือนที่ศาลาการเปรียญ

ด้านการศึกษา ในชุมชนวัดสังข์กระจาย มีโรงเรียนตั้งอยู่ 2 แห่ง เป็นการศึกษาในระดับ อนุบาล – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนเอกชนชื่อ “โรงเรียนแสงมณี” มีนักเรียน 62 คน และอีกหนึ่งโรงเรียนเป็นโรงเรียนของรัฐบาลชื่อ “โรงเรียนวัดสังข์กระจาย (แจ่มวิชาสอน)” มีนักเรียน 253 คน รวมโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียนมีนักเรียน 315 คน

สถานที่สำคัญของชุมชน

สถานที่สำคัญของชุมชนมีวัดสังข์กระจาย และโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่างๆทั้งทางศาสนา และวัฒนธรรม

กิจกรรมทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา ฯลฯ

กิจกรรมทางศาสนาใน“วันเข้าพรรษา”ชุมชนและวัดร่วมกันทำกิจกรรม 2 อย่างคือ กิจกรรมที่ 1 ร่วมกันทำแบบพิมพ์สำหรับหล่อตันเทียน(มีลักษณะยาวเป็นรูปทรงกระบอกใหญ่) เคี้ยวผ่านเทียนให้เป็นน้ำเทียนเพื่อเทหล่อเป็นตันเทียน ขณะที่เคี้ยวเทียนและเทน้ำเทียนลงในแบบพิมพ์ มีพระสงฆ์สวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล เมื่อหล่อและแกะตันเทียนแล้ว จะมีการประดับตกแต่งตันเทียนให้สวยงาม

กิจกรรมที่ 2 ชุมชนและวัดร่วมกันแห่ตันเทียนไปตามถนนเพชรเกษมระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตรเพื่อเป็นการบอกบุญแก่ประชาชนทั่วๆไปที่อยู่ใกล้เคียง (แห่เวลาประมาณ 13.00 น.) ขณะที่แห่ตันเทียนมีการแสดงรำเกิดเท็งกลองยาว การเล่นเครื่องดนตรีไทย อังกะลุง การแสดงหัวโต อ้วน – ผอม แะะยิ้ม โดยให้คนสวมหัวหุ่น และทำท่าตลก เชิญชวนให้ชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญนอกจากนี้ยังมีการละเล่นกระดี่แทงเสือจากที่ 1 โดยผู้แสดงเป็นพ่อเสือ – ลูกเสือคลานและกระโดดตบลังกาทำท่ากลัวหนีคน ผู้แสดงเป็นคนทำท่าไล่แทงเสือรุกไล่กันทำแบบนี้สลับกันไปเรื่อยๆในขบวนแห่ เมื่อแห่เสร็จแล้วก็กลับเข้าวัด จากนั้นมีการถวายตันเทียน ปัจจัย และผ้าอาบน้ำฝนแด่พระสงฆ์เป็นอันเสร็จกิจกรรม

กิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วัลลอยกระทง ฯลฯ

ชาวชุมชนวัดสังข์กระจายได้ร่วมกันทำกิจกรรมการสืบสานวัฒนธรรม - ประเพณีไทยในโอกาสต่างๆในโอกาส ต่างๆ เช่น การจัดงานวันเด็ก วันสงกรานต์และงานรำลึกกลองบางหลวง

“การจัดงานวันเด็ก” จัดในช่วงเวลาสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนมกราคมของทุกปี ชาวบ้านกับโรงเรียน และวัดสังข์กระจายร่วมกันเลี้ยงอาหารกลางวันแก่เด็กๆ พวกผู้ใหญ่ได้ช่วยกันจัดกิจกรรมการเล่นต่างๆ เพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนานอย่างเต็มที่ โดยให้เด็กเล่นแข่งขันกันตามความต้องการของเด็ก และมอบรางวัลให้ด้วย การเล่นมีหลายอย่าง เช่น แก้อัฒนตรี ปิดตาตีปิ๊บ แข่งวิ่งบก ปีนเสาน้ำมัน เป็นต้น

“การจัดงานวันสงกรานต์” หรือวันขึ้นปีใหม่ของไทยแต่โบราณ ชุมชนวัดสังข์กระจายได้มีการสืบทอดวัฒนธรรมตลอดมาทุกปี ซึ่งเมื่อปี พ.ศ.2544 นี้ได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13 - 15 เมษายน 2544 ทางชุมชนได้ร่วมกับทางวัดสังข์กระจายจัดงานสงกรานต์ขึ้น มีการทำบุญใส่บาตรในช่วงเช้า ตอนสายมีการสงฆ์น้ำพระ เวลาบ่ายมีการเล่นสาดน้ำในบริเวณวัดและรอบๆวัด แล้วจัดให้มีการเล่นต่างๆ มากมาย เช่น การเล่นลูกช่วง ตีจับมอญซ่อนผ้า ชักกะเย่อ ฯลฯ การเล่นเหล่านี้จัดให้เล่นในบริเวณลานวัด พอดกกลางคืนมีงานออกร้านขายของต่างๆ และมีมหรสพให้ชม เช่น ลิเก ภาพยนตร์กลางแปลง

นอกจากนี้ใน “งานรำลึกคลองบางหลวง” ที่จัดให้มีขึ้นในวันที่ 9 เดือนกันยายน พ.ศ.2544 เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม เผยแพร่ และส่งเสริมการท่องเที่ยวตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทางชุมชน โรงเรียน และวัดสังข์กระจายจัดให้มีการแสดง การละเล่นม้าก้านกล้วย เดินกะลา โพงพาง และกระตั่วแทงเสือ ซึ่งเป็นการละเล่นของผู้ใหญ่และเด็กๆ ได้ร่วมเล่นด้วย

สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของชุมชนวัดสังข์กระจายมีการค้าขาย การบริการ ซึ่ง ในบริเวณวัดและสถานที่ใกล้เคียงมีร้านค้าประมาณ 30 ร้าน ตลาดสด 2 แห่งร้านเกมคอมพิวเตอร์ 2 แห่งร้านถ่ายรูป 2 แห่งร้านขายอาหาร - คาราโอเกะ 1 แห่ง

การประกอบอาชีพ อาชีพของคนในชุมชน (จรรยา ทองรัตนชาติ. สัมภาษณ์. 2544) เรียงจากการประกอบอาชีพที่ทำกันมากและทำรองลงไป

อาชีพรับจ้าง ได้แก่ ขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ก่อสร้าง รับจ้างส่งของทั่วไป และเป็นรถส่งของในตลาด

อาชีพค้าขาย รองลงมาจากอาชีพรับจ้าง มีขายบนแผงในตลาด หาบเร่ รถเข็น วางขายบนทางเท้าริมถนน และพายเรือขายในคลองบางหลวง

อาชีพรับราชการ รองลงมาจากอาชีพค้าขาย ได้แก่ ทหารบก ทหารเรือ และรับราชการครู

อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ การไฟฟ้า การประปา และการสื่อสารแห่งประเทศไทย

สภาพความเป็นอยู่และการถือครองที่ดิน แยกตามกลุ่มประชาชน (2543)

ประชาชนดั้งเดิม มีที่ดินและบ้านเป็นของตนเองน้อยที่สุดประมาณ 5 %

ประชาชนดั้งเดิม เช้าที่ดินของวัดและปลูกบ้านอยู่เป็นของตนเองประมาณ 81 %

ประชาชนที่เข้ามาอยู่ได้ไม่นานและเพิ่งเข้ามาเช่าบ้านอยู่ประมาณ 12 %

ประชาชนที่อาศัยอยู่เป็นลูกจ้างและทำงานอื่นๆประมาณ 2 %

ขนาดของชุมชน ชุมชนวัดสังข์กระจายเป็นชุมชนขนาดเล็กมีสภาพอยู่กันอย่างหนาแน่นและแออัดมาก ภายในพื้นที่บริเวณวัดสังข์กระจายทางทิศเหนือ และทางทิศใต้เป็นบ้านที่อยู่อาศัยและใช้สถานที่หน้าบ้านของตนเป็นสถานที่ซื้อขายอาหารตามสั่ง และของชำซึ่งกิจกรรมนี้เป็นรายได้เสริมช่วยเหลือหัวหน้าครอบครัว แต่บางครอบครัวทำเป็นอาชีพหลัก บางครอบครัวมีรายได้น้อยไม่พอกับรายจ่าย จึงส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวคือพวกเด็กๆหาความสนุกเพลิดเพลิน โดยชวนกันมาเล่นในบริเวณลานวัดและในโรงเรียนซึ่งไม่ต้องซื้อของเล่น เช่น เล่นขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกงใช้วัสดุตามธรรมชาติคือใบไม้ กะลา และดิน เป็นการเล่นที่เลียนแบบอาชีพของผู้ปกครองด้วย เด็กผู้ชายบางกลุ่มเล่นยิงปืนกันกล้วย ฆี่ม้ก้านกล้วย เป่ายาง ฯลฯ

ภายในพื้นที่บริเวณวัดสังข์กระจายทางทิศตะวันตกที่ติดกับถนนเพชรเกษมบางส่วนเป็นที่อยู่อาศัยบ้านเดี่ยว และส่วนใหญ่เป็นตึกแถวที่เป็นย่านค้าขายอาหารและขายของชำ ของใช้ ร้านถ่ายรูป ร้านคาราโอเกะ และร้านตุ๊กตาคอมพิวเตอร์ ประชาชนที่อยู่ในบริเวณนี้มีฐานะดี สมาชิกในครอบครัวคือพวกเด็กๆ มักจะเล่นเกมที่ไม่ต้องการพื้นที่กว้างนัก เช่น เล่นลูกดิ่ง เป่ารถกระดาษ รถกระป๋อง และเด็กในย่านนี้ชอบเล่นมากที่สุดคือเกมในคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้ปกครองมีรายได้ดีสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กในปกครองได้โดยผู้ปกครองซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เล่นที่บ้านได้ แต่ถ้าเด็กๆต้องการจะไปเล่นที่ร้านเกมผู้ปกครองก็มีเงินจ่ายค่าเกมให้

การเล่นของเด็ก

จากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายนับตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2545 พบว่ามีการเล่นทั้งสิ้น 30 ชนิด และในการเล่นของเด็กประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนคัดเลือกผู้เล่น

ขั้นตอนคัดเลือกผู้เล่นคือ การที่ผู้เล่นแบ่งผู้ร่วมเล่นทั้งหมดออกเป็น 2 ฝ่ายเพื่อเล่นแข่งขันกัน หรือเลือกผู้เล่นจำนวน 1 คนหรือเลือกผู้เล่นจำนวน 2 คนเพื่อมาทำหน้าที่บางอย่างในการเล่น ซึ่งขั้นตอนนี้มี 3 วิธีคือ

1.1 วิธีโยน้อยออก

วิธีนี้ผู้เล่นทุกคนยืนรวมกลุ่มเป็นวงกลมยืนมือ (ลักษณะตั้งมือนิ้วหัวแม่มืออยู่ด้านบน) เข้าไปกลางวงคนละ 1 ข้าง แล้วทุกคนร้องว่า “โยน้อยออก” พร้อมกับแกว่ง

มือเบาๆไปทางซ้ายที – ขวาที เมื่อจบคำร้อง “โอน้อยออก” ทุกคนจะหงายมือ หรือคว่ำมือก็ได้ตามความสมัครใจ

ถ้าเป็นการแบ่งกลุ่มก็จัดพวกที่คว่ำมือไว้กลุ่มหนึ่ง พวกที่หงายมือไว้กลุ่มหนึ่ง หากกลุ่มใดยังมีจำนวนคนไม่ครบก็ต้อง “โอน้อยออก” ต่อไปจนได้ครบตามจำนวน

1.2 วิธีเป่ายางฉุบ

วิธีนี้เป็นการหากลุ่มหรือหาผู้ใดที่จะเป็นผู้เริ่มเล่นก่อนหรือหาผู้ที่มาทำหน้าที่บางอย่างในการเล่น เช่นการเล่นปลาหมอตกกระทะ การเล่นอ้ายเข้อ้ายโขง การเล่นอีตัก เป็นต้น ทำโดยผู้แทนกลุ่มหรือผู้ใด ฝ่ายละ 1 คน ยืนหันหน้าเข้าหากันและยืนตรงกันโดยซ่อนมือของตนที่ทำสัญลักษณ์ไว้ข้างหลังมิให้ฝ่ายตรงข้ามเห็นแล้วร้องพร้อมกันว่า “เป่ายางฉุบ” เมื่อร้องจบต่างฝ่ายต่างยื่นมือที่ทำสัญลักษณ์ไว้ออกไปข้างหน้าพร้อมกันโดยเร็วซึ่งทำครั้งละ 1 แบบ

สัญลักษณ์จะมี 3 ลักษณะดังนี้

แบมือโดยกางนิ้วทั้ง 5 ให้แยกออกจากกัน เรียกว่า กระดาษ

กำมือในลักษณะเป็นกำปั้น

เรียกว่า หมอน

ชูนิ้วชี้และนิ้วกลางแยกจากกัน (ให้นิ้วหัวแม่มือกดนิ้วที่เหลือ) เรียกว่า กรรไกร

ผู้เล่นตกลงกันว่า

กระดาษ ชนะหมอน เปรียบว่า กระดาษห่อหมอน

หมอน ชนะกรรไกร เปรียบว่า หมอนหุบกรรไกร

กรรไกร ชนะกระดาษ เปรียบว่า กรรไกรตัดกระดาษ

1.3 วิธีตกลงกัน

วิธีการตกลงคือการที่ผู้เล่นตกลงกันว่าผู้เล่นคนใดที่มีลักษณะเหมาะสมที่จะทำหน้าที่สำคัญในการเล่นได้ เช่น”การเล่นงูกินหาง”ผู้เล่นที่มีลักษณะตัวสูงมักจะถูกเลือกด้วยการตกลงของผู้ร่วมเล่นทั้งหมดทำให้ผู้เล่นนั้นมาทำหน้าที่เป็นฟองูและแมงูเป็นต้น

2. ขั้นตอนเลือกโอกาสการเล่น ก่อนหรือหลัง

ขั้นเลือกโอกาสการเล่นนี้คือแบ่งด้วยการเสี่ยงโชค เพื่อหาผู้เล่นที่จะมาทำหน้าที่บางอย่างในการเล่นก่อน ด้วยการจับไม้สั้นไม้ยาว เช่น”การเล่นซ่อนหา”หาผู้เล่น 1 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ที่หาก่อนเป็นต้น และการจับไม้สั้นไม้ยาวกระทำดังนี้

การจับไม้สั้นไม้ยาวผู้เล่นจะตกลงกันก่อนว่าจับได้ไม้สั้นหรือไม้ยาวจะเป็นผู้เริ่มเล่นก่อน วิธีจับคือหาไม้เล็กๆมาให้เท่ากับจำนวนผู้เล่น หรือจำนวนกลุ่มที่จะเล่น โดยให้มีไม้ยาวที่สุดหรือสั้นที่สุดเพียงอันเดียว ผู้ตัดสินหรือผู้เล่นคนหนึ่งกำไม้ทั้งหมดไว้ และจัดให้ปลายไม้ด้านบนที่จะให้เลือกหยิบเสมอกัน อีกมือหนึ่งกำไม้ด้านล่างไว้มิให้ผู้จับเห็น ผู้เล่นหรือผู้แทนแต่ละกลุ่มจับไม้ทีละคน คนละ 1 อัน

เมื่อแบ่งกลุ่มและจัดลำดับการเล่นก่อนหลังได้แล้วจึงเริ่มเล่นซึ่งการเล่นในชุมชนวัดสังข์กระจายทั้ง 30 ชนิต มีชื่อการเล่นและวิธีการเล่นดังต่อไปนี้

3. ขันเล่น

ขันเล่นได้แก่การเล่นที่ผู้เล่นกระทำกิจกรรมตามสาระของการเล่นนั้นๆ และในชุมชนวัดสังข์กระจายมีการเล่นทั้งสิ้น 30 ชนิดดังต่อไปนี้

1. รีรีข้าวสาร

ผู้เล่น จำนวน 8 – 10 คน

วิธีการเล่น คัดผู้เล่น 2 คน โดยใช้วิธี “โออาน้อยออก” มาทำหน้าที่เป็นประตูโค้งโดยทั้ง 2 คนยืนตรงข้ามกันและเอามือประสานกันเหนือศีรษะเป็นรูปประตูโค้ง ผู้เล่นคนอื่นๆ เกาะไหล่กันเป็นแถวยาวแล้วพากันเดินลอดใต้ประตูโค้งไปเรื่อยๆ คนที่เป็นประตูจะร้องเพลงประกอบด้วย เวลาลอดโค้งคนที่อยู่หัวแถวจะต้องเดินอ้อมหลังคนที่เป็นประตูครึ่งละคน เมื่อเพลงจบคนที่เป็นประตูจะกระตุกแขนลงกันคนสุดท้ายของแถวไว้ แล้วคัดออกไป ฉะนั้นคนสุดท้ายของแถวต้องระวังตัวให้ดี คนที่เป็นประตูต้องพยายามกันคนสุดท้ายให้หมดทุกคนจึงจบการเล่น

บทร้องประกอบ “รีรีข้าวสาร สองทะนานข้าวเปลือก เลือกทองโบราณ

เก็บเบี้ยได้ทุนร้าน คดข้าวใส่จาน พานเอาคนข้างหลังไว้

2. งูกินหาง

ผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน (ประมาณ 10 – 12 คน)

วิธีเล่น เลือกผู้เล่น 2 คน ด้วยวิธีตกลงร่วมกัน กลุ่มผู้เล่นเลือกผู้เล่นที่ตัวสูงที่สุดในกลุ่ม 2 คน (ชาย 1 คน หญิง 1 คน) และสมมติให้เป็นพ่องูหนึ่งคน อีกหนึ่งคนให้เป็นแม่งู ผู้เล่นที่เหลือเป็นลูกงูยืนเกาะเอวต่อกันเป็นแถวโดยมีแม่งูเป็นหัวแถว พ่องูยืนหันหน้าเข้าหาแม่งู เริ่มเล่น พ่องูจะถามแม่งูก่อนว่า

พ่องู : แม่งูเอ๋ย

แม่งู : เอ๋ย (ลูกๆ ช่วยตอบ)

พ่องู : กินน้ำบ่อไหน

แม่งู : กินน้ำบ่อโคก

ลูกงู : โยกไปก็โยกมา (แม่งูและลูกงูโยกตัวไปมาทั้งแถว)

พ่องู : แม่งูเอ๋ย

แม่งู : เอ๋ย

พ่องู : กินน้ำบ่อไหน

แม่งู : กินน้ำบ่อทราย

ลูกงู : ย้ายไปก็ย้ายมา (แม่งูและลูกงูทำทำว้างไปทางขวาที่ทางซ้ายที)

พ่องู : แม่งูเอ๋ย

แม่งู : เอ๋ย

พ่องู : กินน้ำบ่อไหน

แม่งู : กินน้ำบ่อหิน

ลูกงู : บินไปก็บินมา (ทำทำบิน)

พ่องู : ทอดปลาที่ตัว(แล้วแต่ผู้เล่นจะถาม – ตอบกันเกี่ยวกับอาหาร ฯลฯ)

แม่งู : ...10..... ตัว (เท่ากับจำนวนลูกงู)

พ่องู : ขอกินตัวได้ไหม

ลูกงู : ไม่ได้

พ่องู : กินหัวกินหางกินกลางตลอดตัว

พูดจบพ่องูก็จึงไล่จับลูกงูตัวที่อยู่สุดท้ายในแถว แม่งูพยายามป้องกันไม่ให้พ่องูมาจับลูกงูไปได้ โดยการกางแขนและมือกั้น ลูกงูต่างเกาะอะเอวต่อกันวิ่งหนีตาม และต้องระวังไม่ให้แตกแถว เมื่อพ่องูจับลูกงูตัวที่อยู่สุดท้ายของแถวได้แล้ว พ่องูจะถามลูกงูว่า

พ่องู : อยู่กับพ่อหรืออยู่กับแม่

ลูกงู : อยู่กับแม่

พ่องู : ลอยแพไป (พ่องูผลักลูกงูออกไป) ถ้าตอบว่าอยู่กับพ่อ

พ่องู : หักคอจึมน้ำพริก

พ่องูจะจับลูกงูให้ออกจากการเล่นจนหมด จบการเล่น

3. มอญซ่อนผ้า

อุปกรณ์ ผ้าหนึ่งผืนขนาดกว้างและยาวพอประมาณ

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน (ควรเกิน 10 คน)

วิธีเล่น คัดเลือกผู้เล่น 1 คน โดยวิธี “จับไม้สั้นไม้ยาว” ใครจับได้ไม้สั้นที่สุดมาทำหน้าที่เป็นมอญหนึ่งคน ที่เหลือนั่งล้อมกันเป็นวงกลม ผู้ที่เป็นมอญจะถือผ้าไว้ในมือแล้วเดินอยู่นอกวง ผู้เล่นทั้งหมดร้องเพลงไปด้วยพร้อมกัน ระหว่างนั้นผู้ที่เป็นมอญจะทิ้งผ้าไว้ข้างหลังใครก็ได้แล้วต้องปิดบังไว้ทำเป็นว่ายังถือผ้าอยู่ เมื่อเดินกลับมาถึงที่วางผ้าไว้ และผ้ายังอยู่ที่คนเดิมก็หยิบผ้าไล่ตีผู้คนที่ผู้เล่นคนนั้นต้องวิ่งหนีไปรอบๆวง แล้วจึงจะกลับมานั่งที่เดิมได้ผู้ที่เป็นมอญจะเดินวนต่อไปหาทางวางผ้าให้ผู้อื่นใหม่ถ้าใครรู้สึกตัวแล้วควรรีบคว้าที่อยู่ข้างหลังตัวเองก็หยิบขึ้นมาและวิ่งไล่ตีมอญไปรอบวงหนึ่งรอบ มอญต้องรีบวิ่งมานั่งแทนที่ผู้คนที่ และคนไล่ต้องมาเป็นมอญแทนจบการเล่น

บทร้องประกอบ “มอญซ่อนผ้า ตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง ไว้นั่นไว้นี่ ฉันจะตีกันเธอ”

4. โพงพาง

อุปกรณ์ ผ้า 1 ผืน ขนาดกว้างยาวพอประมาณเพื่อใช้ปิดตาโดยผูกอ้อมศีรษะได้

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน (ประมาณ 10 คน)

วิธีเล่น คัดเลือกผู้เล่น 1 คน โดย “วิธีจับไม้ยาว” ใครได้ไม้ยาวที่สุดต้องมาทำหน้าที่เป็นปลาก่อน นำผ้ามาผูกตาผู้ที่เป็ปลาลแล้วหมุน 3 รอบเพื่อให้ลืมทิศทางของผู้เล่นที่อยู่รอบวง ผู้เล่นคนอื่นๆจับมือต่อกันเป็นวงแล้วเดินเป็นวงกลมพร้อมกับร้องเพลงประกอบเมื่อจบเพลงนั่งลงถามว่า “ปลาเป็นหรือปลาทาย” ถ้าผู้เป็นปลาตอบว่า “ปลาเป็น” ผู้ที่อยู่รอบวงจะขยับเขยื้อนหนีได้ ถ้าผู้เป็นปลาตอบว่า “ปลาทาย” ผู้เล่นที่อยู่รอบวงจะต้องนั่งอยู่เฉยๆ ผู้เป็นปลาเดินไปจับผู้เล่นที่อยู่รอบวง 1 คนแล้วทายว่าเป็นใคร ถ้าทายถูกว่าเป็นใครผู้นั้นต้องมาเป็นปลาแทนแต่ถ้าผู้เป็นปลาทายผิดก็ต้องเป็นปลาต่อไปจบการเล่นบทร้องประกอบ “โพงพางเอ๋ย เสือปลาเข้าลอด เสือปลาทาบอด เข้าลอดโพงพาง”
บทถาม ถามว่า “จะกินปลาเป็นหรือกินปลาทาย”
บทตอบ ตอบว่า “ปลาทาย” หรือ “ปลาเป็น”

5. ปลาหมอตกกระทะ

ผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน(ควรเกิน 10 คน)

วิธีเล่น แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายเท่าๆกัน โดยวิธี “โออาน้อยออก” เมื่อแบ่งฝ่ายได้แล้วให้แต่ละฝ่ายส่งตัวแทน “เป่ายิงฉุบ” ฝ่ายชนะได้เล่นก่อน ฝ่ายแพ้นั่งจับมือกันเป็นวงกลม ฝ่ายชนะหรือฝ่ายที่ได้เล่นก่อนยืนอยู่นอกวงและต้องพยายามกระโดดเข้าไปในวง(กระโดดตรงที่ผู้นั่งจับมือกันอยู่) ถ้ากระโดดเข้าในวงได้ 1 คน พวกของตนก็มีสิทธิ์ได้เข้าไปในวงหมดทุกคน ขณะที่คนหนึ่งกระโดดคนอื่นก็กระโดดด้วยต้องช่วยกันให้เข้าไปอยู่ในวงให้ได้ เมื่อเข้าได้แล้วก็ต้องช่วยกันกระโดดออกจากวง ฝ่ายที่นั่งจับมือต้องคอยวัดมือขึ้นไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามผ่านไปได้ ฝ่ายกระโดดต้องหลอกล่อและขณะที่กระโดดถ้าไปถูกมือของผู้อื่น ถือว่าแพ้ และจบการเล่นต้องเปลี่ยนข้างเล่นใหม่ โดยสลับกันให้ฝ่ายที่กั้นมากระโดด ฝ่ายกระโดดไปกั้นและเริ่มเล่นใหม่

6. ซ่อนหา

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น คัดเลือกผู้เล่น 1 คน ด้วยวิธี “จับไม้สั้น” ใครจับได้ไม้สั้นที่สุดต้องเป็นคนหาก่อนเมื่อได้คนหาแล้วให้ผู้นั้นใช้มือของตนเองปิดตาหรือหลับตาโดยหันหน้าไปทางทิศตรงกันข้ามกับผู้ซ่อนผู้อื่นที่เหลือจะไปซ่อน ผู้หาที่ปิดตาอยู่จะถามว่า “เอาหรือยัง” ถ้าผู้ซ่อนยังไม่พร้อมก็จะตะโกนตอบว่า “ยัง” ผู้หาที่จะปิดตาอยู่อย่างนั้นจนกว่าผู้ซ่อนจะบอกว่า “เอา

เลย” ผู้หาจึงจะเปิดตาได้และค้นหาผู้ซ่อนต่อไป เมื่อพบต้องส่งเสียงดังๆเพื่อให้รู้ว่าพบใครคนหนึ่งแล้ว ผู้ซ่อนที่เหลือจะออกมาจากที่ซ่อน ถ้าเล่นโป้งแปะ ผู้ปิดตาเมื่อหาเจอใครต้องรีบพูดคำว่า “โป้ง” และเอ่ยชื่อคนนั้นด้วยพร้อมทั้งยกนิ้วหัวแม่มือชูขึ้นให้ผู้ซ่อนเห็น แต่ถ้าตัวผู้ซ่อนถึงตัวผู้หาก่อนก็จะร้องว่า “แปะ” ผู้นั้นก็ต้องเป็นผู้หาต่อไป

บทร้องประกอบ “ปิดตาไม่มีผิด ลูกชิดเข้าตา พ่อแม่ทำนา ได้ข้าวเม็ดเดียว”

7. แปะแข็ง

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น คัดเลือกผู้เล่น 1 คน ด้วยวิธี “จับไม้สั้น” ใครจับได้ไม้สั้นที่สุดต้องมาทำหน้าที่เป็นผู้วิ่งไล่ ผู้เล่นที่เหลือวิ่งหลอกล่อไม่ให้ผู้ไล่จับตัวได้ เมื่อผู้วิ่งไล่ไปแตะใครได้ผู้นั้นต้องหยุดนิ่ง ในท่ากำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น ห้ามเปลี่ยนท่า ถ้าเปลี่ยนหรือเคลื่อนไหวถือว่าแพ้ ต้องมาเป็นผู้ไล่แทนสลับกันอย่างนี้เรื่อยไป และเมื่อเปลี่ยนผู้วิ่งไล่ หรือผู้เล่นตกลงกันว่าเลิกเล่นจบการเล่น

8. อ้ายเข้ อ้ายโขง

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น คัดเลือกผู้เล่น 1 คน ด้วยวิธี “จับไม้สั้น” ใครจับได้ไม้สั้นที่สุดต้องมาเป็นจระเข้ สมมติว่าแบ่งพื้นที่ทั้งหมดออกเป็น 2 ส่วน ให้ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่บก ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่น้ำ ผู้เล่นที่สมมติว่าเป็นจระเข้ไปอยู่ตรงพื้นที่ ที่เป็นน้ำ ผู้เล่นที่เหลือสมมติว่าเป็นชาวบ้านลงไปอาบน้ำ จระเข้เห็นคนจึงว่ายน้ำมาจะกินคน ถ้าจระเข้จับใครได้ถือว่าผู้นั้นแพ้ และผู้นั้นต้องมาเป็นจระเข้แทน ผู้ที่เป็นจระเข้ไปเป็นคนสลับกัน การเล่นนี้มีการร้องเพลงประกอบเพิ่มความสนุกสนานมากขึ้น

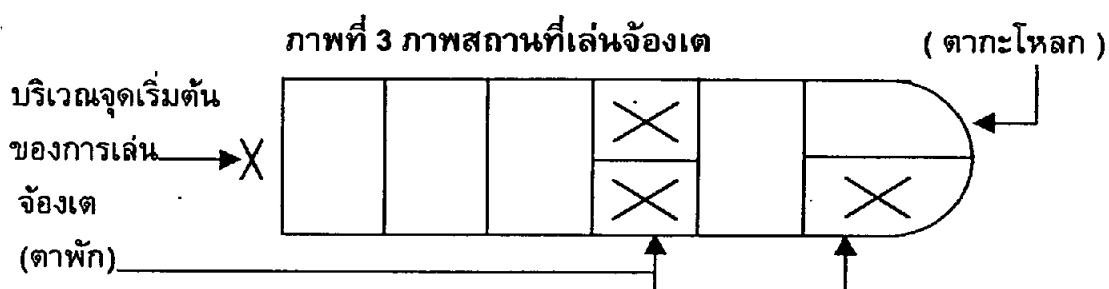
บทร้องประกอบ “อ้ายเข้ อ้ายโขง อยู่ในโพรงไม้ลึก
อ้ายเข้ฟันหัก กัดคนไม่เข้า”

9. จ้องเต

อุปกรณ์ เบี้ย และสถานที่เล่น การเตรียมสถานที่สำหรับเล่น โดยใช้ไม้แข็งขีดลงบนพื้นดิน ให้เป็นรูปเหมือนเกือกม้า ขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร แบ่งเป็น 6 ช่อง ช่องที่ 4 และ ช่องที่ 6 แบ่งครึ่งตามแนวดิ่ง ด้านบนเป็นหัวกะโหลก แต่ละช่องนี้เรียกว่าตา ผู้เล่นต้องเล่นทุกตา(ยกเว้นตาพักคือตาที่4และตาที่6)ช่องที่อยู่ตรงส่วนโค้งเรียกว่าตากะโหลก และที่ติดกับตากะโหลกจะขีดเป็นกากบาทเพื่อให้เป็นตาพัก ใช้เศษกระดางแตกเล็กๆทำเป็นเบี้ยที่ผู้เล่นต้องมีไว้ประจำตัวสำหรับทอยในขณะเล่น

ผู้เล่น ผู้เล่น 2 – 4 คน

วิธีเล่น ผู้เล่นโยนเบี้ยไปที่ตากะโหลกเบี้ยของใครใกล้ตากะโหลกที่สุดจะได้เล่นก่อนและเบี้ยของผู้ที่ห่างออกไปได้เล่นรองลำดับถัดไป ผู้เล่นเริ่มเล่นด้วยการทอยเบี้ยลงในตาที่1 แล้วเขย่งเท้าข้ามตาที่1 ไปตาที่2 และหันกลับมาใช้เท้าข้างที่เหยียบพื้นตะเบี้ยออกจะต้องไม่เหยียบเส้นและใช้เท้าเตะเบี้ยออกจากตาที่1ให้ได้ และต้องเตะออกทางด้านเข้าเท่านั้น ห้ามเตะออกทางด้านอื่น เมื่อเล่นได้ตาแรกก็เล่นตาอื่น ๆ ต่อไปถ้าเล่นได้ถึงตากะโหลกและเตะเบี้ยออกได้จะได้ตาแรกเป็นบ้านของตน ผู้อื่นจะเหยียบไม่ได้ ต้องกระโดดเขย่งข้ามไป ถ้าเจ้าของบ้านเตะเบี้ยเข้าไปในบ้านของตนเองถือว่าไฟไหม้บ้าน ตานั้นจะว่าง ผู้เล่นอื่นเขย่งเข้าไปในตานั้นได้ การเล่นนี้เมื่อผู้เล่น เล่นครบหมดทุกคน แล้วต้องนับจำนวนบ้านที่ตนยึดครองผู้ใดได้บ้านมากที่สุดเป็นผู้ชนะและจบการเล่น

10. โดดยาง

อุปกรณ์ เส้นยางรัดของร้อยต่อกันเป็นเส้นยาวประมาณ 2 เมตร

ผู้เล่น ผู้เล่น 6 – 8 คน

วิธีเล่น คัดเลือกผู้เล่น 2 คน ด้วยวิธี “โออาน้อยออก” มาทำหน้าที่เป็นเสาเพื่อผูกหรือถือปลายเส้นยาง ปลายละ 1 คน ผู้ที่ถือเส้นยางยืนหันหน้าเข้ากัน ยืนตรงกัน ยืนห่างกันประมาณ 1.5 เมตรและถือเส้นยางตามระดับความสูงในท่าต่างๆที่กำหนด ผู้เล่นต้องตกลงกันก่อนว่าจะเล่นโดยกติกาที่โดนเส้นยางได้หรือไม่ และเลือกว่าจะให้เพื่อนช่วยกระโดดแทนตนในท่ากระโดดที่ตนทำไม่ได้ ได้หรือไม่ ได้หรือไม่ เมื่อผู้เล่นตกลงการใช้กติกากันได้แล้ว ผู้เล่นต้องกระโดดในท่าต่างๆตามที่ตกลงกันไม่ต่ำกว่า 5 ท่าดังต่อไปนี้

ท่าที่1 ตาค่อม

ผู้เล่นที่เป็นเสาทั้งสองนั่งยองๆถือปลายเส้นยางระดับใกล้พื้น ผู้เล่นอื่นกระโดดข้ามทีละคนโดยผู้กระโดดข้ามยืนใกล้เส้นยาง เท้าซ้ายลอดใต้เชือก ก่อนกระโดดข้ามไขว้เท้าขวาเหนือเท้าซ้ายที่ข่อเท้าแล้วกระโดดข้ามเส้นยาง ถ้าผู้เล่นเลือกกติกา “ห้ามโดนเส้นยาง” ผู้ที่เป็นเสาต้องพยายามยกเส้นยางขึ้นมาให้โดนผู้เล่นในขณะที่ผู้เล่นกระโดดข้ามเส้นยาง ในการกระโดดข้ามเส้นยางทุกท่า ผู้กระโดดแพ้เมื่อถูกเส้นยาง และต้องมาเป็นเสาถือเส้นยางแทน ผู้ที่ถือเส้นยางก็ไปเป็นผู้เล่น

ท่าที่ 2 หน้าแข็ง

ผู้เป็นเสาถือเส้นยางให้สูงระดับหน้าแข็ง ผู้กระโดด กระโดดข้าม ในท่านี้ผู้ที่เป็เสาอาจใช้วิธีดึงเส้นยางขึ้นอย่างรวดเร็ว และใช้นิ้วมือติดเส้นยางไปให้ถูกขาผู้กระโดดได้ ผู้ที่กระโดดต้องระวังตัวให้ดี

ท่าที่ 3 หัวเข่า

ผู้เป็นเสาถือเส้นยางสูงระดับหัวเข่า และนับตั้งแต่ท่านี้ไป ผู้ที่เป็นเสาถือเส้นยางเฉยๆห้ามใช้วิธีดึงเส้นยางขึ้นและวิธีใช้นิ้วมือติดเส้นยาง ผู้กระโดด กระโดดข้ามเส้นยางไป

ท่าที่ 4 สะเอว

ผู้เป็นเสาถือเส้นยางให้สูงระดับสะเอว ผู้กระโดด กระโดดข้ามไป ท่าเริ่มสูงขึ้น ถ้าผู้เล่นเลือกจะช่วยกันได้ ผู้ที่กระโดดข้ามไม่ได้ มีสิทธิ์ให้ผู้กระโดดผ่านไปแล้วมากระโดดแทนตนได้

ท่าที่ 5 ไหล่

ผู้เป็นเสาถือเส้นยางสูงระดับไหล่ ผู้ที่กระโดด กระโดดข้ามไปไม่ได้ ต้องใช้วิธีตามข้อตกลงเพิ่มคือ

1. ผู้กระโดดจับเส้นยางและดึงเส้นยางให้ยึดต่ำลงมาแล้วยกขาข้ามที่ละข้าง
 2. ผู้กระโดดจับเส้นยางและดึงเส้นยางลงมาแล้วกระโดดข้ามสองขาพร้อมกัน
- ในท่านี้ถ้ากระโดดผ่านไปได้อีกก็จบการเล่น และเริ่มเล่นใหม่ในท่าที่ 1 อีกซึ่งท่าเล่นต่างๆ จะมีมากกว่านี้ก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน

11. ลูกช่วง

อุปกรณ์ ผ้าเช็ดหน้าผืนใหญ่ห่อเศษผ้าหรือวัตถุอื่นๆให้เป็นรูปกลมๆ ผูกชายไว้ยาวพอจะโยนได้

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน แต่แบ่งเป็น 2 ฝ่ายเท่าๆกันด้วยวิธี “โออาน้อยออก”

วิธีเล่น แบ่งเขตผู้เล่น 2 ฝ่ายยืนห่างกันพอสมควร เริ่มต้นโยนลูกไปให้อีกฝ่ายหนึ่งรับ ถ้ารับได้ก็มีสิทธิ์ที่จะใช้ลูกช่วงนั้นปาลับมาให้อีกตัวคนใดคนหนึ่งของฝ่ายตรงข้าม ถ้าปาไม่ถูกไม่ได้คะแนน ปาถูกชนะได้คะแนน แล้วตั้งต้นเล่นใหม่

12. เดินกะลา

อุปกรณ์ กะลามะพร้าวผ่าซีกที่ขูดเนื้อออกหมดแล้ว 2 ซีก ด้านนอกใช้มีดเจียนโยมะพร้าวที่ติดออกพอเกลี้ยง เชือกยาว 2 เท่าของความสูงระดับไหล่ของผู้เล่น 1 เส้น ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น สอดปลายเชือกแต่ละข้างลงในรูกะลา แล้วผูกปลายเชือกให้เป็นปมกันมิให้ปลายเชือกหลุดออกจากกะลา ผู้เล่นสวมกะลาโดยทำลักษณะคล้ายสวมรองเท้าและใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้เท้าหนีบเชือกไว้ข้างละซีกกะลาโดยเท้าของตนวางอยู่บนหลังกะลานั้น ห่วงของเชือกมาคล้องไว้ที่คอ ลักษณะคล้ายกับคล้องพวงมาลัยแล้วออกเดิน เวลาเดินถ้าทรงตัวให้ดีจะเดินอยู่ได้นานไม่ล้ม ถ้าล้มลงขาหลุดออกจากกะลาก็จบการเล่น และเริ่มเล่นใหม่

13. ขี้ม้าก้านกล้วย

อุปกรณ์ ก้านกล้วยที่เลาะใบออกแล้ว นำมาตัดแต่ง โดยใช้มีดเจียนด้านข้างของโคน 2 ข้าง กระระยะห่างจากโคนประมาณ 2 นิ้ว ไม่ต้องเจียนให้ขาดจากกัน แล้วหักส่วนตรงกลางลงมาเป็นหน้าม้า ส่วนที่เจียนเป็นหูม้า นำไม้แหลมยาวพอประมาณแทงยึดหัวม้ากับตัวม้าไว้ นำเชือกมาผูกคล้องที่คอม้าสำหรับดึงเวลาขี่

ผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น นำก้านกล้วยที่ตัดเป็นรูปม้าแล้ว นำมาเป็นม้าสำหรับขี่ ให้ผู้เล่นขึ้นขี่แล้ววิ่งไปรอบๆ ทำท่าเหมือนขี่ม้า หรือจะวิ่งแข่งกันก็ได้แล้วแต่ว่าผู้เล่นจะตกลงกัน

14. ยิงปืนก้านกล้วย

อุปกรณ์ ก้านกล้วยเลาะใบออก ใช้มีดเจียนด้านหลังยาว 2 นิ้ว ลีกลพอประมาณไม่เจียนให้ขาด ขนาดระยะห่างช่องละครั้งนิ้ว โดยเจียนเริ่มจากทางปลายก้านไปหาโคนก้าน

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน แบ่งเป็น 2 ฝ่าย

วิธีเล่น นำก้านกล้วยที่ทำไว้แล้ว ดึงส่วนที่เป็นช่องๆออกให้อ้าค้างไว้ทุกช่องและสมมติว่าจะยิงฝ่ายตรงข้ามก็หันก้านกล้วย (กระบอกปืน) ไปทางนั้นแล้วใช้มืออีกข้างหนึ่งปิดปิดแต่ละช่องอย่างรวดเร็วตั้งแต่โคนจนถึงปลายจะเกิดเสียงดัง ป๊บ ๆ ๆ ๆ ...เมื่อต้องการจะยิงอีกก็ทำเหมือนเดิมอีกไปเรื่อย ๆ การเล่นนี้จบลงเมื่อผู้เล่นตกลงกันว่าเลิกเล่น

15. ตีตลูกแก้ว

อุปกรณ์ ลูกแก้ว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 1 นิ้ว หลุมดินเล็กทำได้โดยการที่ผู้เล่นคนใดคนหนึ่งทำขึ้น โดยกดสนเท้าของตนลงบนพื้นดินอ่อนแล้วหมุนสนเท้าจนเกิดเป็นหลุมเล็กตามขนาดที่ต้องการจำนวน 1 หลุม

ผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น ผู้เล่นทุกคนเริ่มเล่นด้วยการตีตลูกแก้วของตนไปที่หลุมดิน ลูกแก้วของใครใกล้หลุมที่สุดจะได้เล่นก่อน และรองลงไปเรื่อยตามลำดับความใกล้ ผู้ที่ได้เล่นก่อนจะต้องตีตลูกแก้วของตนให้ลงไปในหลุมดินก่อน เป็นการเริ่มต้นเล่นแล้วใช้นิ้วหัวแม่มือข้างหนึ่ง

จรวดที่ปากหลุมดิน ใช้มืออีกข้างหนึ่งหยิบลูกแก้วจากหลุมขึ้นมาแล้วติดลูกแก้วด้วยนิ้วกลางของมือที่จรวดอยู่ตรงหลุมดินของตน ติดให้ถูกลูกแก้วของผู้อื่นไปเรื่อยๆ ผู้เล่นนี้ต้องหยุดเล่นเมื่อติดไม่ถูกลูกแก้วของผู้อื่นและผู้เล่นคนต่อไปจะมาเล่นแทน การที่ผู้เล่นติดลูกแก้วโดนลูกแก้วของผู้อื่นถือว่าชนะและได้ลูกแก้วหรือสิ่งของที่ใส่เดิมพันไปเมื่อทุกคนได้เล่นตามลำดับหรือติดลูกแก้วถูกผู้อื่นจนหมดแล้วถือว่าจบการเล่นในครั้งนี้ถ้าจะเล่นอีก ทุกคนต้องติดลูกแก้วไปที่หลุมใหม่และเริ่มต้นเล่นใหม่

16. วึ่งเปี้ยว

อุปกรณ์ ผ้า 2 ผืน สีต่างกัน

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน แต่แบ่งเป็น 2 ฝ่ายเท่า ๆ กัน

วิธีเล่น ปีกหลัก 2 ข้าง ข้างละ 1 หลักระยะห่างประมาณ 8 – 10 เมตร ผู้เล่นแต่ละฝ่ายยืนข้างหลังหลัก ผู้เล่นคนที่ 1 ของแต่ละฝ่ายออกมายืนเสมอหลักเพื่อเตรียมเล่น มีกรรมการตัดสิน 1 คน ผู้เล่น 1 คนจับปลายผ้าข้างละ 1 ผืน ผู้ที่จับปลายผ้ากางแขนและยกขึ้นระดับไหล่โดยมีผ้าห้อยจากมือลงมาทั้ง 2 ข้าง และไปยืนตรงกึ่งกลางระหว่างหลักทั้ง 2 กรรมการให้สัญญาณ เริ่มต้นพร้อมกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้เล่นคนที่ 1 แต่ละฝ่ายต้องวิ่งไปจับผ้าก่อนแล้ววิ่งไปอ้อมหลักของฝ่ายตรงข้ามแล้วจึงวิ่งกลับไปถึงหลักของฝ่ายตน ส่งผ้าให้ผู้วิ่งคนต่อไปวิ่งต่อเป็นเช่นนี้จนวิ่งทันกัน ฝ่ายไล่ทันต้องใช้ผ้าที่ถืออยู่ติดอีกฝ่ายหนึ่งถ้าทำได้เป็นฝ่ายชนะจบการเล่น แต่ถ้าตีไม่ได้ก็เล่นต่อไปจนหมดคนวิ่ง และเริ่มรอบใหม่

17. วึ่งกระสอบ

อุปกรณ์ กระสอบเท่ากับจำนวนผู้เล่น

ผู้เล่น ผู้เล่น 4 – 5 คน

วิธีเล่น ผู้เล่นทุกคนสวมกระสอบโดยใช้มือซ้ายและมือขวาจับที่ปากกระสอบแต่ละข้างไว้ และไปยืนที่เส้นเริ่มต้น เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณทุกคนต้องรีบวิ่งไปให้ถึงเส้นชัยที่กำหนดไว้ข้างหน้าโดยเร็วที่สุดใครถึงก่อนเป็นผู้ชนะ

18. ชักกะเย่อ

อุปกรณ์ เชือก 1 เส้นยาวประมาณ 15 – 20 เมตร

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น ขัดเส้นกึ่งกลางแบ่งแดน ให้ 2 ข้างห่างจากเส้นแบ่งแดนเท่ากัน แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายเท่าๆกัน โยนหัวโยนก้อยเพื่อเลือกแดน ผู้เล่นเข้าประจำที่กรรมการส่งสัญญาณจับเชือกและสั่งเริ่มต้นเกม ทั้ง 2 ฝ่ายออกแรงดึงเชือกแต่ละฝ่ายพยายามดึงเชือกให้มาในแดนของตน เมื่อเชือกพันเขตกึ่งกลางไปทางด้านใครถือว่าฝ่ายนั้นชนะ ต่อจากนี้สลับที่

เปลี่ยนแดนกันและเริ่มเกมอีกครั้ง ถ้าฝ่ายเดิมชนะอีกก็จบเกม แต่ถ้าชนะฝ่ายละครึ่งต้องเล่นอีกเป็นครั้งที่ 3 เพื่อตัดสินว่าใครชนะ

19. แก้อี๋ดนตรี

อุปกรณ์ แก้อี๋หลาย ๆ ตัวตั้งล้อมเป็นวง แก้อี๋ลักษณะที่นิ่งกลมหรือสี่เหลี่ยมมีพนักพิงหรือไม่มีก็ได้

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน (ส่วนมากผู้เล่นเกิน 10 คน)

วิธีเล่น ผู้เล่นทุกคนยืนเป็นวงกลมและหันหน้าเข้าหาแก้อี๋ (แก้อี๋ที่มีพนักจัดให้พนักแก้อี๋หันชนกัน) โดยมีแก้อี๋จำนวนน้อยกว่าผู้เล่น 1 ตัว พอเสียงเพลงขึ้นทุกคนต้องเดินรำไปรอบๆแก้อี๋ ถ้าเสียงเพลงหยุดตอนใดตอนหนึ่งทุกคนต้องรีบนั่งแก้อี๋ คนที่แย่งนั่งแก้อี๋ไม่ทันต้องออกจากการแข่งขันไป ในกรณีที่แย่งนั่งแก้อี๋ได้พร้อมกัน 2 คน คือนั่งแก้อี๋ตัวเดียวกันและตัดสินไม่ได้ว่าใครนั่งแก้อี๋ได้ก่อนก็ให้เริ่มเล่นใหม่ เล่นกันต่อไปเช่นนี้เรื่อย ๆ โดยนำแก้อี๋ออกทีละตัวให้น้อยกว่าจำนวนผู้เล่นตลอด จนเหลือผู้เล่น 2 คนสุดท้ายต่อแก้อี๋ 1 ตัว เมื่อเสียงเพลงหยุดใครนั่งได้ก่อนก็เป็นฝ่ายชนะเป็นอันว่าจบการเล่น

20. ปิดตาตีปีบ

อุปกรณ์ ท่อนไม้ขนาดเหมาะสมมือยาวพอประมาณ ปีบ 1 ใบ

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่ควรเกิน 10 คน

วิธีเล่น ผู้เล่นถูกปิดตาและถือไม้ไว้ เมื่อเดินไปถึงที่วางปีบต้องตีลงไปทันที 1 ครั้งห้ามใช้มือควานหา ตีถูกจะได้คะแนน ถ้าตีผิดก็จบเกมไม่ได้คะแนนต้องให้คนอื่นเล่นต่อไป

21. แข่งวิบาก

อุปกรณ์ แป้ง เฉินเหรียญ ขนம்பึง น้ำอัดลม น้ำ ขวดเปลา่ เข็ม ด้าย ลูกโป่ง เทียนไข และไม้ขีดไฟ

ผู้เล่น ผู้เล่น 4 – 5 คน

วิธีเล่น ผู้เล่นต้องผ่านด่านทดสอบความสามารถ 6 – 7 ด่าน ทำตามข้อตกลงภายในกำหนดได้เป็นฝ่ายชนะ ด่านทั้ง 7 มีดังต่อไปนี้

1. ด่านแป้ง ผู้เล่นเป่าแป้งออกจากจานจนพบเหรียญแล้วใช้ปากคาบออกมา
2. ด่านขนม ผู้เล่นกินขนம்பึงหรือขนมโกโก้ ให้หมดก่อนคนอื่น
3. ด่านน้ำอัดลม ผู้เล่นต้องดื่มน้ำอัดลมด้วยหลอดรีวให้หมดขวด
4. ด่านตักน้ำใส่ขวดปากเล็กด้วยช้อน ผู้เล่นใช้ช้อนตักน้ำกรอกใส่ขวดจนเต็ม
5. ด่านสนเข็ม ผู้เล่นนำเส้นด้ายมาร้อยใส่รูเข็ม

6. ด้านลูกโป่ง ผู้เล่นต้องเป่าลูกโป่งให้พองขึ้นเรื่อยๆจนแตก

7. ด้านเทียนไข ผู้เล่นนำไม้ขีดไฟจุดที่เทียนไขให้ติดมีเปลวไฟแล้วถือไปที่เส้นชัย ถ้าถือไปถึงเส้นชัยก่อนคนอื่นและเปลวไฟยังติดอยู่จะเป็นผู้ชนะและจบเกม

22. ปีนเสาน้ำมัน

อุปกรณ์ กระบอกไม้ไผ่หรือท่อพีวีซีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5.5 นิ้ว สูง 5 – 6 เมตร น้ำมันพืช หรือน้ำมันเครื่องรถยนต์ที่ใช้แล้วขงเล็กๆ 2 – 3 ขง (ขงหากาวติดกับไม้เล็กๆ ไม้ยาวพอประมาณเป็นก้านใช้กระต่ายกาวมัดติดกับเสา) ของรางวัลเหน็บติดไว้กับเสาตามระยะความสูงที่ติดขงไว้ คือความสูง 4 เมตร 5 เมตร และ 6 เมตร การที่ติดขงไว้นั้น เพื่อไว้เป็นที่สังเกตว่า มีของรางวัลอยู่ตามระดับความสูงต่างๆ

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น ผู้เล่นแต่ละคน“จับไม้สั้นไม้ยาว”ว่าใครจะได้ปีนเสาก่อนและเรียงลำดับไปเรื่อยๆ ผู้ใดปีนเสาได้ในระดับถึงของรางวัล ถ้าหยิบได้ก็รับของรางวัลนั้นๆไปได้เลย แต่ขณะที่ปีนเสา เสาสั่นมาก ถ้าพลาดลื่นตกลงก่อนถึงระดับของรางวัลต้องหยุดการเล่นและให้ผู้ที่มิสิทธิ์คนถัดไปมาเล่นแทน

23. กระต่ายแทงเสื่อ

อุปกรณ์ หน้ากากสวมครึ่งศีรษะรูปเด็กผมแกละ และรูปเสื่อลายพาดกลอน กระจาด ผักผลไม้ หอกไม้ มีดอีโต้ไม้ ขุดผู้หญิง ขุดผู้ชายชาวบ้าน ขุดเสื่อลายพาดกลอน จิ้ง ฉาบ กลองเล็ก และฆ้องโหม่ง

ผู้เล่น ผู้เล่น 11 – 12 คน แบ่งเป็นชาวบ้าน 5 คน เป็นเสื่อ 6 – 7 ตัว

วิธีเล่น สมมติให้สมาชิกในครอบครัวของชาวบ้านมีพ่อ แม่และลูกๆ ออกไปหาอาหารในป่า ขณะเดินทางจะกลับบ้านได้พบกับครอบครัวเสื่อที่กำลังออกหาเหยื่อจึงเกิดการต่อสู้กันท้ายที่สุดชาวบ้านสามารถฆ่าเสื่อตายหมด ตลอดการเล่นแสดงจะใช้ศิลปะการต่อสู้ด้วยหอกการรำเพลงหอกประกอบจังหวะกลอง จิ้ง ฉาบ และฆ้องโหม่ง มีการแสดงการต่อตัวแทงเสื่อเสื่อตีลังการอดบ่วงไฟ แสดงการทนความร้อน ด้วยการนำรูปที่จุดไฟจนแดงมาปิดตีที่ตัว จุดเทียนและสับด้น้ำตาเทียนที่กำลังร้อนๆใส่ตัว ฉากสุดท้ายชาวบ้านฆ่าเสื่อแล้วก็เดินทางกลับบ้าน

24. หม้อข้าวหม้อแกง

อุปกรณ์ ของเล่นพลาสติกทำเป็นรูปแบบของใช้ในครัว หรือกะลามะพร้าวใช้แทนหม้อ กะทะ จาน ใบตอง ใบไม้ ผัก หญ้า ดิน ก้อนหิน น้ำ และกระต่าย

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีการเล่น ผู้เล่น 1 – 2 คน สวมบทบาทเป็นคนขายอาหารซึ่งแล้วแต่จะตกลงกัน ผู้เล่นที่เหลือเป็นคนมาซื้ออาหาร ผู้ซื้อจะสั่งอาหาร เช่น ข้าวแกง อาหารตามสั่ง บ้างครั้งผู้ซื้อสั่งอาหารฝรั่ง เช่น แซนวิช แฮมเบอร์เกอร์ พิซซ่า ฯลฯ ผู้ขายนำดิน ก้อนหิน ใบไม้ มาสมมติทำเป็นอาหารตามสั่ง ผู้ซื้อเมื่อได้อาหารแล้วจะจ่ายเงินให้โดยใช้กระดาษตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสมมติเป็นเงิน ผู้ซื้อบางคนสมมติว่าเดินกลับบ้าน บางคนสมมติว่านั่งรถมอเตอร์ไซด์กลับบ้าน และใช้ปากทำเสียงเครื่องยนต์ของรถมอเตอร์ไซด์ การเล่นนี้จะจบลงเมื่อผู้เล่นตกลงกันว่าเลิกเล่น

25. เหยียบลูกโป่ง

อุปกรณ์ ลูกโป่งผูกที่ขาของผู้เล่นข้างละ 1 ใบ ผูกทั้ง 2 ข้าง(คนละ 2 ใบ สีเดียวกัน) และสีต่างกันกับผู้เล่นคนอื่น

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น เมื่อได้ยินสัญญาณเริ่มเล่น ผู้เล่นต้องรักษาลูกโป่งของตนไว้ให้ดีไม่ยอมให้ผู้ใดมาเหยียบแตก และพยายามวิ่งไปเหยียบลูกโป่งของคนอื่นให้แตกให้หมดในเวลาที่กำหนด สุดท้ายผู้ใดรักษาลูกโป่งไว้ได้มากกว่าผู้เล่นคนอื่น ผู้นั้นชนะเป็นการจบเกม

26. เป่ายาง

อุปกรณ์ ยางรัดของ ของผู้เล่นแต่ละคน

ผู้เล่น ผู้เล่น 2 คน

วิธีเล่น ใช้วิธี “เป่ายิงฉุบ” หาผู้ที่เริ่มเล่นก่อน(ได้เป่าเส้นยางก่อน) เริ่มเล่นด้วยการวางเส้นยางของแต่ละคนลงบนพื้นหรือม้าที่นั่งยาว ห่างกันประมาณ 2 ฟุตโดยหันหน้าเข้าหากันและตรงกัน ผู้เล่นที่ได้เล่นก่อนนอนคว่ำลงบนพื้นให้ปากของตนตรงกันกับเส้นยางของตนและเป่าเส้นยางให้เข้าใกล้เส้นยางของผู้เล่นอีกฝ่ายหนึ่งการเป่านี้จะผลัดกันเป่าคนละครั้ง โดยการที่แต่ละฝ่ายเป่าทีละน้อย ๆ เมื่อเส้นยางของตนเข้าใกล้เส้นยางของอีกฝ่ายหนึ่งต้องพยายามเป่าให้แรงพรวดเดียวเพื่อให้เส้นยางของตนไปประกบทับเส้นยางของฝ่ายตรงข้ามให้ได้ ถ้าทำได้ก็ชนะเป็นการจบการเล่น

27. เป่ารถกระดาษ

อุปกรณ์ กระดาษพับเป็นรูปรถซึ่งมีส่วนหน้ารถลักษณะแหลมหรือตัดก็ได้

ผู้เล่น ผู้เล่น 2 คน

วิธีเล่น ผู้เล่นเป่ายิงฉุบ ใครชนะได้เล่นก่อน การเล่นนี้เหมือนการเล่นเป่ายางทุกอย่างจะต่างกันตรงอุปกรณ์ประกอบการเล่นเท่านั้นและมีเทคนิคเล็กน้อยคือรถกระดาษที่มีหัวรถ

แหลมจะวิ่งตามแรงเป่าได้ดีแต่การทรงตัวจะไม่ค่อยดี ส่วนรศหวัดจะไม่ค่อยวิ่งตามแรงเป่านักแต่จะทรงตัวได้ดีใครเป่ารถของตนไปประกบกับรถของฝ่ายตรงข้ามได้เป็นผู้ชนะ

28. จรวดหรือเครื่องบินกระดาษ

อุปกรณ์ กระดาษขนาด A4 หนึ่งแผ่นพับเป็นรูปจรวดหรือเครื่องบิน

ผู้เล่น ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

วิธีเล่น นำกระดาษที่พับเป็นรูปที่ต้องการขว้างให้พุ่งไปข้างหน้าโดยยกมือเหนือศีรษะเล็กน้อยปล่อยกระดาษแบบขว้างไปแรง ๆ จรวดหรือเครื่องบินกระดาษของใครเมื่อตกถึงพื้นได้ไกลกว่าก็เป็นผู้ชนะ

29. หมากรุกเก็บ

อุปกรณ์ ก้อนกรวดลักษณะกลมหรือสี่เหลี่ยมมน ๆ 5 ก้อนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้วหรือโซ่พลาสติกเล็กๆ ขนาดกว้าง 1 เซนติเมตรยาวประมาณ 5 เซนติเมตร 5 เส้น (เล่นหมากรุกเก็บพลาสติก)

ผู้เล่น ผู้เล่น 2 – 4 คน

วิธีเล่น หาผู้เริ่มเล่นก่อนด้วย "การขึ้นร้าน" ลักษณะการร้านคือ ผู้เล่นถือหมากรุกเก็บทั้ง 5 เม็ดไว้แล้วโยนขึ้นพลิกเอาหลังมือรับหมากรุกไว้ แล้วโยนหมากรุกขึ้นอีกครั้งและพลิกเอาฝ่ามือกลับมาจับหมากรุกอีกที นับหมากรุกที่มีอยู่ในมือว่าใครได้หมากมากที่สุดคนนั้นได้เล่นก่อน มีทั้งหมด 5 หมาก หมากที่ 1 ทอดหมากรุกให้ห่างๆ กัน เลือกลูกนำไป 1 เม็ด เลือกหมากที่ห่างที่สุดโยนเม็ดนำขึ้นแล้วเก็บทีละเม็ดพร้อมกับรับลูกนำที่หล่นลงมาให้ได้ถ้ารับไม่ได้ถือว่า "ตาย" ต้องเปลี่ยนให้ผู้อื่นเล่นต่อไป ขณะหยิบเม็ดที่ทอดนั้น ถ้ามือไปถูกเม็ดอื่นก็ถือว่าตาย หมากที่ 2 เก็บทีละ 2 เม็ด หมากที่ 3 เก็บ 3 เม็ดและ 1 เม็ด หมากที่ 4 ใช้โปะไม่ทอด ถือถือหมากทั้งหมดไว้ในมือโยนลูกนำขึ้นแล้วโปะเม็ดที่เหลือลงพื้นแล้วรวบรวมหมดถือไว้แล้ว (ขณะเล่นเมื่อโยนลูกนำแล้วใช้มือข้างที่ผู้เล่นโยนลูกนำเล่นตลอดไปจนจบแต่ละหมาก) "ขึ้นร้าน" ได้ก็เม็ดเป็นแต้มของคนนั้น ถ้าขึ้นร้านเม็ดหล่นหมด ใช้หลังมือรับไม่ได้ ถือว่าตาย ไม่ได้แต้ม ต้องให้คนอื่นเล่นต่อ ในการเล่นถ้าใครตายหมากไหนก็เริ่มต้นเล่นหมากนั้น ส่วนมากมักกำหนดแต้ม 50 – 100 แต้ม เมื่อแต้มใกล้จะครบเวลาขึ้นร้านต้องคอยระวัง ไม่ให้เกินแต้มที่กำหนด ถ้าเกินจะถูกตัดแต้มที่ตนทำได้ และต้องเริ่มต้นนับใหม่โดยได้แต้มที่เกินไป เช่น ผู้เล่นทำแต้มได้อยู่ที่ 47 ในกำหนด 50 แต้ม เวลาขึ้นร้านตาสุดท้าย ต้องขึ้นให้ได้ 3 เม็ดจะครบตามกำหนดคือ 50 เม็ด ถ้าขึ้นได้ 4 เม็ดเกินไป 1 เม็ดเป็น 51 แต้มที่ทำไว้ได้ 47 แต้มนั้นต้องถูกปรับทั้งไปต้องเล่นใหม่โดยมีแต้มเพียง 1 แต้มเท่านั้นคือนับจากเศษของแต้มที่เกินกำหนด 50 เม็ด หลังจากขึ้นร้านแล้วต้องเล่นหมากที่เหลือต่อ โดยการเลือกเล่นหมากใดก็ได้ เช่น ขึ้นร้านได้แค่ 2 แต้ม

เหลือที่พื้น 3 เม็ด จะเล่นต่อหมาก 3 ก็ได้ หมาก 4 ก็ได้ ถ้าต้องการเล่นหมาก 4 ก็โยน ลูกนำขึ้นไปโปะเม็ดที่อยู่ในมือลงไปบนพื้น แล้วเล่นหมาก 4 นั้น ถ้าเล่นหมาก 3 ก็รวบ ทั้ง 3 เม็ดขึ้นไปจากพื้น ต้องเล่นหมาก 4 ต่อจึงจะขึ้นร้านได้

30. อีตัก

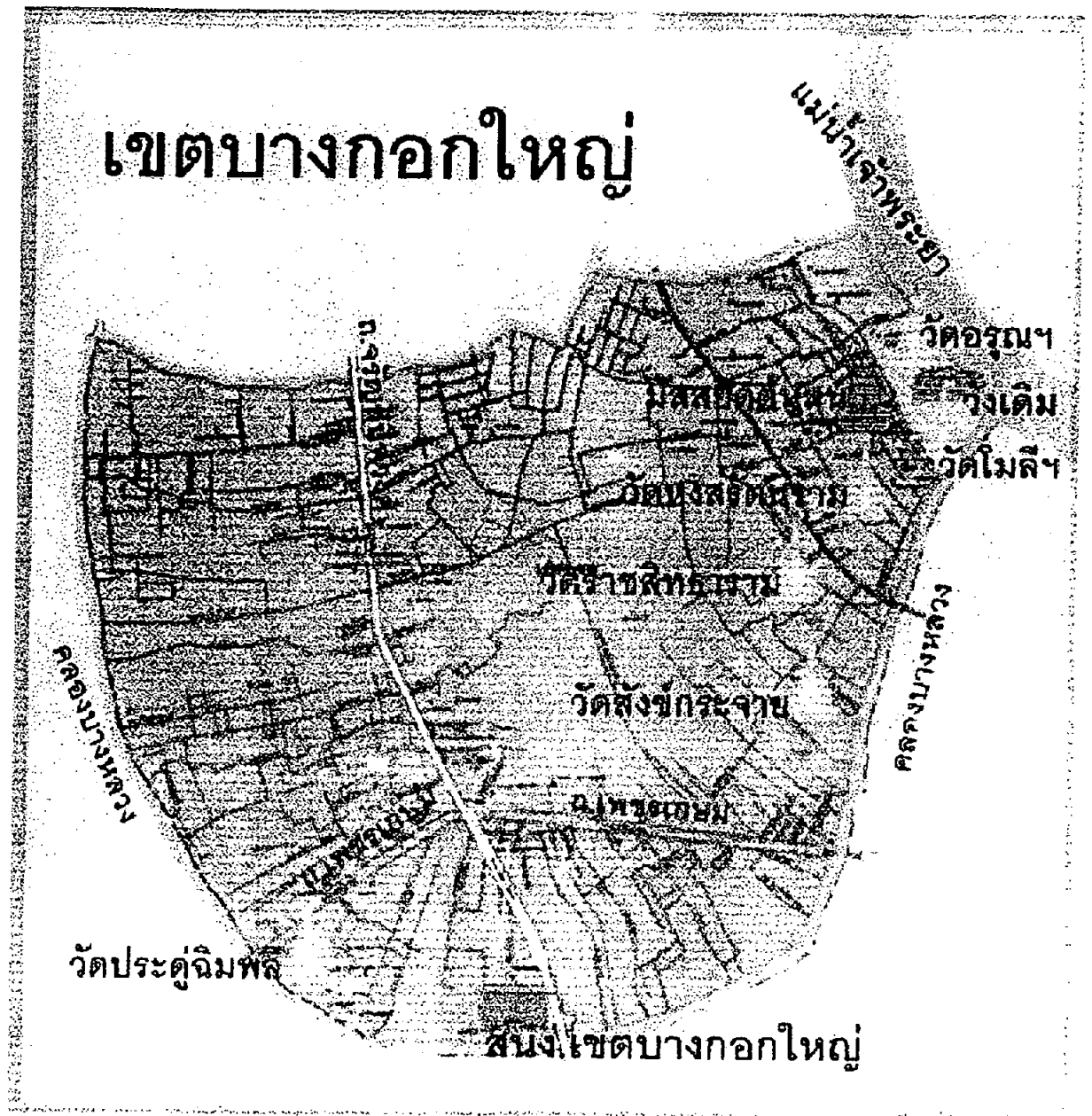
อุปกรณ์ เมล็ดน้อยหน้าหรือเมล็ดมะขาม กระดาษความหนาพอดี เช่นสมุดจดงานที่ใช้แล้ว ตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ กว้าง 4 เซนติเมตร ยาว 5 เซนติเมตร ใช้มือข้างที่ถนัดจับชายกระดาษข้างหนึ่งให้ซ้อนกันกับชายกระดาษอีกข้างหนึ่งทำเป็นที่ตัก ทำเป็นที่ตักเมล็ด

ผู้เล่น ผู้เล่น 2 – 3 คน

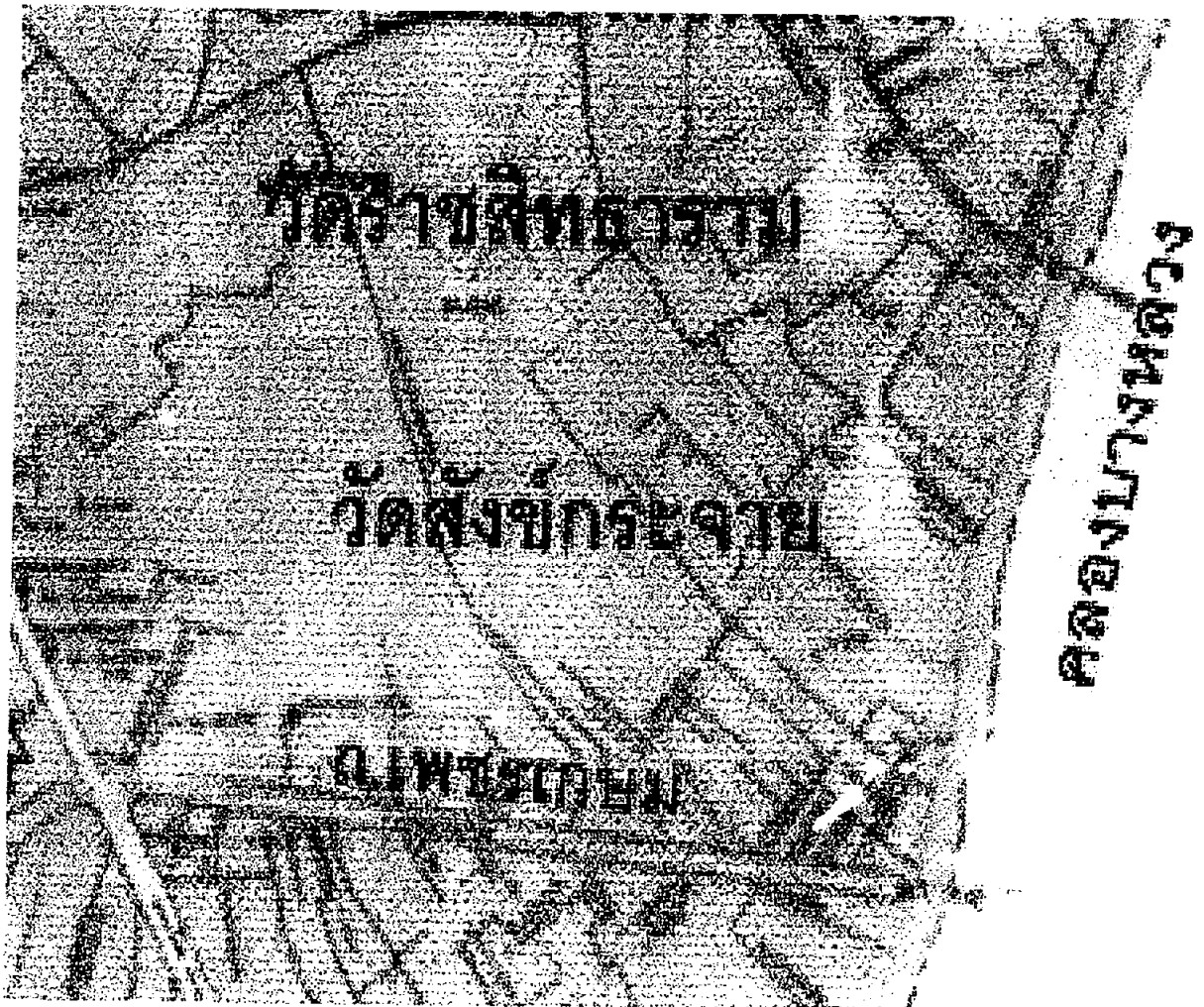
วิธีเล่น ผู้เล่นแต่ละคนกองเมล็ดจำนวนเท่าๆกันเรียกว่าทูลงไว้กองกลางเพื่อไว้ตัก ใช้วิธี “เป่ายิงฉุบ” เพื่อจัดลำดับว่าใครจะได้เล่นก่อนและได้เล่นรอง ทุกคนมีที่ตักเป็นของตนเองคนที่ 1 เริ่มเล่นด้วยการโปรยเมล็ดไปบนพื้นและต้องอยู่ในกรอบที่ขีดเส้นไว้ ห้ามตักเมล็ดที่หล่นเกินกรอบออกไป ให้ใช้กระดาษที่เตรียมไว้ตักทีละเม็ดถ้าเม็ดใดอยู่ชิดกันมาก เวลาตักต้องระวังเพราะข้อตกลงห้ามกระเทือนเมล็ดอื่น ถ้าเมล็ดอื่นเคลื่อนไหวต้องหยุดเล่นและให้ผู้เล่นลำดับถัดไปมาเล่น เมื่อเมล็ดหมดต้องลงทูลกองกลางใหม่ นับเมล็ดที่ตักใครได้มากเป็นผู้ชนะจบการเล่น

ในชุมชนวัดสังข์กระจายนอกจากพบที่มีการละเล่น 30 ชนิดดังกล่าวแล้วยังพบว่ามีการเล่นสมัยใหม่ด้วย การเล่นสมัยใหม่เหล่านี้ได้แก่ การเล่นรถบังคับที่ใช้เครื่องควบคุมระยะไกล(รีโมทคอนโทรล) และการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับการต่อสู้ การแข่งขัน และการสร้างครอบครัว เช่น เกมทหาร เกมรถแข่ง เกมเดอะซิมสร้างครอบครัว เป็นต้น

ภาพที่ 1 แผนที่เขตบางกอกใหญ่
ที่มาของข้อมูล สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2544

ภาพที่ 2 แผนที่ชุมชนวัดสังข์กระจาย
ที่มาของข้อมูล สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2544

ประเภทและบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย

พื้นที่บริเวณชุมชนวัดสังข์กระจายเป็นบริเวณที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีวิถีการดำเนินชีวิตตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน ตลอดจนรับและสืบทอดวิถีปฏิบัติจากคนรุ่นเก่าในบริเวณนี้และใกล้เคียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต การละเล่นของเด็กในบริเวณนี้ก็เช่นเดียวกันต่างก็อาศัยการเลียนแบบ การสืบทอด และการปรับเปลี่ยน จากการดำรงชีวิต ตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และสภาพเศรษฐกิจ ของสังคมที่ผู้ใหญ่ในชุมชนถือปฏิบัติมา

การละเล่นของเด็กๆในชุมชนวัดสังข์กระจายโดยทั่วไป พบได้ตามสถานที่ต่างๆ ได้แก่ บริเวณหน้าบ้านของชาวชุมชนวัดสังข์กระจาย ข้างกุฏิพระ ศาลาทำน้ำ ใต้ถุนศาลาการเปรียญ ใต้ร่มไม้ และที่สนามของวัดสังข์กระจาย สถานที่ต่อมาที่เด็กๆเล่นกันอยู่เป็นประจำคือบริเวณระเบียงหน้าห้องเรียน บริเวณห้องประชุมอเนกประสงค์ใต้อาคารเรียน บริเวณสนามของโรงเรียนวัดสังข์กระจาย และที่ร้านเกมคอมพิวเตอร์ซึ่งอยู่ในย่านการค้าขายข้างวัดสังข์กระจาย การละเล่นของเด็กที่พบมีทั้งการละเล่นลักษณะหรือวิธีดั้งเดิม และการละเล่นลักษณะปรับเปลี่ยน ซึ่งจำแนกประเภทและทำการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ในการศึกษาการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์การละเล่นของเด็กออกเป็น 2 ประเด็นหลักคือ

1. ประเภทของการละเล่น
2. บทบาทหน้าที่ของการละเล่น

1. ประเภทการละเล่นของเด็ก

การจำแนกประเภทของการละเล่นนี้ มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษา และจำแนกประเภทไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนาว์ (จริน ศิริ. 2536 : 14 –15 : อ้างอิงจาก สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนาว์. 2520) ศึกษาเรื่องการละเล่นของเด็กล้านนาไทยในอดีต และจัดประเภทของการละเล่นของเด็กไว้ 7 ประเภทดังนี้

1. การละเล่นโดยการเลียนแบบการทำงานของผู้ใหญ่
2. การละเล่นโดยการเลียนแบบการประกอบอาชีพของผู้ใหญ่
3. การละเล่นโดยการเลียนแบบวิธีหาอาหารของผู้ใหญ่
4. การละเล่นเพื่อความเพลิดเพลินของตนเองตามลำพัง

5. การเล่นโดยมีกฎกติกา
6. การเล่นกับเพื่อน ๆ โดยไม่มีกฎกติกา
7. การเล่นแข่งขันโดยมีการพนัน

ผะอบ ไปชะกฤษณะ และคณะ. (2523 : 14 – 54) ได้วิจัยเรื่องการเล่นของเด็กภาคกลางและได้จัดประเภทการเล่นของเด็กตามสถานที่การเล่นของเด็กออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. การเล่นกลางแจ้งมี 44 ชนิด ประเภทมีบทร้องประกอบ 8 ชนิด ประเภทมีคำโต้ตอบ 4 ชนิด และประเภทไม่มีบทร้องประกอบ 32 ชนิด
2. การเล่นกลางแจ้งหรือในร่มก็ได้เป็นการเล่นประเภทไม่มีบทร้องประกอบ 8 ชนิด
3. การเล่นในร่ม มี 32 ชนิด ประเภทที่มีบทร้องประกอบ 8 ชนิด และประเภทที่ไม่มีบทร้องประกอบ 24 ชนิด

จริน ศิริ. (2536 : 33) ศึกษาเรื่องการเล่นของเด็กในอำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุงได้แบ่งประเภทการเล่นของเด็กโดยเน้นที่อุปกรณ์ประกอบการเล่น และแบ่งการเล่นของเด็กออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. การเล่นของเด็กประเภทมีอุปกรณ์การเล่นประกอบ มี 60 ชนิด
2. การเล่นของเด็กประเภทที่ไม่มีอุปกรณ์การเล่นประกอบ มี 35 ชนิด

เห็นได้ว่านักวิชาการแต่ละท่าน พยายามจำแนกประเภทของการเล่นให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของสังคมนั้นๆ

จากการที่ได้ศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ในช่วงเวลาดังแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2545 โดยวิธีเฝ้าสังเกต และสัมภาษณ์เด็กนักเรียนประถมศึกษาของโรงเรียนวัดสังข์กระจาย ซึ่งเล่นอยู่ในบริเวณโรงเรียนวัดสังข์กระจาย และสถานวัดสังข์กระจาย ผู้ศึกษารวบรวมการเล่นได้ 30 ชนิด และการเล่นทั้ง 30 ชนิด สามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้

1. แบ่งประเภทโดยใช้สถานที่เป็นเกณฑ์
2. แบ่งประเภทโดยใช้บทร้องเป็นเกณฑ์
3. แบ่งประเภทโดยใช้อุปกรณ์เป็นเกณฑ์
4. แบ่งประเภทโดยใช้ลักษณะการเล่นเป็นเกณฑ์

1.1 แบ่งประเภทโดยใช้สถานที่เป็นเกณฑ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1.1.1 การเล่นกลางแจ้ง

การเล่นกลางแจ้งที่เก็บรวบรวมมีทั้งหมด 23 ชนิด ผู้ศึกษาสังเกตการเล่นของเด็ก ๆ ตามสถานที่กลางแจ้งต่าง ๆ ได้แก่บริเวณหน้าบ้านของชาวชุมชนวัดสังข์

กระจาย ลานวัดหรือสนามของวัดสังข์กระจายและสนามของโรงเรียนวัดสังข์กระจาย สถานที่ดังกล่าวมีบริเวณกว้างเหมาะสำหรับการเล่น รีรีข้าวสาร งูกินหาง มอญซ่อนผ้า ซึ่งมีผู้เล่นร่วมเล่นกันเป็นกลุ่มใหญ่ การละเล่นเหล่านี้ต้องมีการออกเดิน ร้อง และแสดงท่าประกอบการเล่นที่ต้องใช้พื้นที่กว้างๆ ได้แก่

1. รีรีข้าวสาร
2. งูกินหาง
3. มอญซ่อนผ้า
4. โพงพาง
5. ปลาหมอตกกระทะ
6. ซ่อนหา
7. แปะแข็ง
8. อ้ายเข้ อ้ายโง
9. จ้องเต
10. กระโดดยาง
11. ลูกช่วง
12. เดินกะลา
13. ขี่ม้าก้านกล้วย
14. ยิงปืนก้านกล้วย
15. ตีตลูกแก้ว
16. ร้องเปี้ยว
17. ร้องกระสอบ
18. ซักกะเย่อ
19. แก้อีตดนตรี
20. ปิดตาตีโป๊
21. แข่งวิบาก
22. ปีนเสาน้ำมัน
23. กระตั่วแทงเสือ

จากการศึกษาและสังเกตการละเล่นของเด็กพบว่า การเล่นเกมกระโดดยางได้รับความนิยมที่สุด นิยมเล่นทั้งในกลุ่มเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง และเด็กสามารถเข้าร่วมการเล่นชนิดนี้ได้มากกว่าครั้งละ 10 คู่ การเล่นเกมกระโดดยางแม้จะเป็นการเล่นกลางแจ้ง ในบางครั้งสภาพอากาศไม่อำนวย เช่น ฝนตก เด็กก็จะเข้ามาเล่นได้ดูอาคารเรียน และที่ศาลาวัดได้

การเล่นซอหนาก็เป็นการละเล่นที่ได้รับความนิยมมาจากการเล่นกระโตกยางเพราะเด็ก ๆ สามารถเล่นร่วมกันได้ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง อีกทั้งสถานที่อื่นได้แก่อาคารเรียน ศาลาวัด ตลอดจนบริเวณสวนหย่อมก็เอื้ออำนวยต่อการละเล่นชนิดนี้

การเล่นอ้ายเข้อ้ายโขงก็เป็นการละเล่นที่ได้รับความนิยมเช่นกันเด็ก ๆ สามารถเล่นได้เป็นจำนวนมากทั้งเด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิง ผู้เล่นต่างก็ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและยังมีบทร้องที่หยอกล้อกันให้สนุกสนานอีกด้วยคือ

“อ้ายเข้อ้ายโขง อยู่ในโพรงไม้สัก
อ้ายเข้ฟันหัก กัดคนไม่เข้า”

การละเล่นกลางแจ้งทั้ง 23 ชนิดนี้ต่างให้ความสนุกสนานทั้งสิ้น แต่การเลือกนำการเล่นประเภทใดมาเล่นจะขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล และความสนใจของเด็กๆแต่ละกลุ่ม เช่น การเล่นกระโตกยางเด็กผู้หญิงนิยมเล่นมากกว่าเด็กผู้ชาย ส่วนการเล่นอ้ายเข้อ้ายโขง เคนกะลา ขี่ม้าก้านกล้วย และยิงปืนก้านกล้วย เด็กผู้ชายนิยมเล่นกันมากกว่าเด็กผู้หญิง

1.1.2 การละเล่นในร่ม

การละเล่นในร่ม ผู้ศึกษารวบรวมได้ทั้งหมด 7 ชนิด โดยสังเกตการเล่นของเด็กตามสถานที่ในร่มต่างๆได้แก่ ข้างกุฏิพระ ศาลาท่าน้ำ ใต้ถุนศาลาการเปรียญ ใต้ร่มไม้ระเบียงหน้าห้องเรียน และบริเวณห้องประชุมอนุเคราะห์สงฆ์ได้อาคารเรียนของโรงเรียนวัดสังข์กระจาย การละเล่นในร่มดังกล่าว เป็นการละเล่นที่มีผู้ร่วมเล่นเป็นกลุ่มเล็กๆ เด็กๆได้ออกเดิน ยืน กระโดดประกอบการเล่นบ้าง เช่น การเล่นขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง เขี่ยบลูกโป่ง ฯลฯ การละเล่นบางชนิดเด็กจะนั่งเล่น เช่น การเล่นอีตึก การละเล่นบางชนิดนอนคว่ำกับพื้นเป่าอุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น การเล่นเป่ายาง หรือเป่ารถยนต์กระดาษ ซึ่งการละเล่นดังกล่าวไม่ต้องใช้พื้นที่กว้างนัก แต่เป็นบริเวณพื้นที่ในร่ม จะได้ไม่ร้อนในเวลานั่งเล่น และการละเล่นทั้ง 7 ชนิดได้แก่

1. หม้อข้าวหม้อแกง
2. เขี่ยบลูกโป่ง
3. เป่ายาง
4. เป่ารถกระดาษ
5. จรวดกระดาษ / เครื่องบินกระดาษ
6. หมากเก็บ
7. อีตึก

จากการศึกษาและสังเกตการเล่นของเด็กในร่มพบว่า การเล่นหม้อข้าวหม้อแกงได้รับความนิยมที่สุด นิยมเล่นกันในกลุ่มเด็กผู้หญิง โดยอุปกรณ์ประกอบการเล่นไม่

ต้องซื้อ เนื่องจากเป็นวัสดุที่สมมติขึ้น หาเก็บได้จากเศษวัสดุที่อยู่ในบริเวณที่เล่นนั้น เช่น เศษกระดาด ก้อนดิน ก้อนหิน ดอกไม้ ใบไม้และกะลามะพร้าวอีกทั้งสถานที่อื่นได้แก่พื้นดินไถรมไม้ ศาลาท่าน้ำ ก็เอื้ออำนวยต่อการละเล่นชนิดนี้

การเล่นเป่ารถกระดาด ได้รับความนิยมรองลงมานิยมเล่นกันมากในกลุ่มเด็กผู้ชายอุปกรณ์ประกอบการเล่นไม่ต้องซื้อ เพราะนำสมุดเก่าที่ใช้แล้ว สมุดโทรศัพท์เก่า และกระดาดโฆษณาสินค้าต่างๆนำมาพับเป็นรูปรถหัดตัดบ้าง รถหัดแหลมบ้าง แล้วแต่ผู้เล่นพับกันตามใจชอบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฝีมือในการพับของแต่ละคน ซึ่งเมื่อพับได้แล้วก็มีส่วนลดลายสวยงาม และนำมาเล่นร่วมกัน

การเล่นจรวดกระดาดและเครื่องบินกระดาด นิยมเล่นมากรองลงมาจากเป่ารถกระดาด นิยมเล่นกันมากในกลุ่มเด็กผู้ชาย วัสดุที่นำมาพับเป็นจรวดหรือเครื่องบินกระดาดก็นำมาจากวัสดุที่เหลือใช้ เช่นเดียวกับรถยนต์กระดาด ซึ่งไม่ต้องซื้อ แต่เด็กๆนิยมใช้สมุดเก่าพับกันมากเพราะเนื้อกระดาดจะแข็งกว่ากระดาดสมุดโทรศัพท์และกระดาดโฆษณาสินค้า เวลานั้นไปขว้างเล่นจะพุ่งขึ้นได้สูง และได้ระยะทางไกล

การเล่นเหยียบลูกโป่ง เป็นการละเล่นอีกชนิดหนึ่งที่นิยมเล่นกันทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง โดยเฉพาะในเทศกาลต่างๆ นิยมเล่นกันมาก เช่นวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ โดยอุปกรณ์ประกอบการเล่น คือลูกโป่งซึ่งราคาถูกหาซื้อง่าย และมีสีสันสวยงามน่าเล่น เวลาเล่นผู้เล่นต้องใช้ชั้นเชิง ไหวพริบและความคล่องตัวพอสมควร เวลาแพ้หรือชนะก็เห็นได้ชัดเจนโดยดูจากจำนวนลูกโป่งของผู้เล่นใครรักษาลูกโป่งไว้ได้มากเป็นผู้ชนะ

การละเล่นในร่มเป็นการละเล่นที่เด็กๆเล่นได้ทุกฤดูกาล แม้จะเป็นฤดูฝนเด็กๆก็สามารถเล่นการละเล่นต่างๆได้ตามอาคารเรียน ได้อาคารเรียน ศาลาท่าน้ำ ที่บ้าน การละเล่นในร่มของเด็กส่วนมากเป็นการเล่นร่วมกันเป็นกลุ่มมีทั้งการละเล่นของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง การเล่นรถกระป๋อง เครื่องบินกระดาด เป่ายาง ส่วนการละเล่นที่เด็กผู้หญิงนิยมเล่น เช่นการเล่นหม้อข้าวหม้อแกง หมากเก็บ อีตัก เป็นต้น

1.2 แบ่งประเภทโดยใช้บทร้องเป็นเกณฑ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1.2.1 ประเภทมีบทร้อง บทพูด และมีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีประกอบ

การละเล่นประเภทมีบทร้องหรือบทพูดและมีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีประกอบการเล่น พบว่ามี 9 ชนิด ได้แก่

1. รีรีข้าวสาร
2. งูกินหาง
3. มอญซ่อนผ้า
4. โพงพาง

5. ซ่อนหา
6. อ้ายเข้ อ้ายโงง
7. ชีม้ก้านกล้วย
8. แก้อีตดนตรี
9. กระตั่วแทงเสือ

1.2.2 ประเภทที่ไม่มีบทร้อง บทพูด และไม่มีเสียงเพลง หรือเสียงดนตรี

การเล่นประเภทที่ไม่มีบทร้องบทพูดและไม่มีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรี ประกอบการเล่น พบว่ามี 21 ชนิด ได้แก่

1. ปลาหมอตกกระทะ
2. แปะแข็ง
3. จ้องเต
4. กระโดดยาง
5. ลูกข่วง
6. เดินกะลา
7. ยิงปืนก้านกล้วย
8. ตีตลูกแก้ว
9. วัง เปี้ยว
10. วังกระสอบ
11. ชักกะเย่อ
12. ปิดตาตีปีบ
13. แข่งวิบาก
14. ปีนเสาน้ำมัน
15. หม้อข้าวหม้อแกง
16. เขี่ยบอลไป่ง
17. เป่ายาง
18. เป่ารถกระดาษ
19. จรวดกระดาษ / เครื่องบินกระดาษ
20. หมากเก็บ
21. ยีตัก

1.3 แบ่งประเภทโดยใช้อุปกรณ์เป็นเกณฑ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1.3.1 ประเภทมีอุปกรณ์ประกอบการเล่น

การเล่นประเภทมีอุปกรณ์ประกอบการเล่นพบว่ามี 24 ชนิด ได้แก่

1. มอญซ่อนผ้า
2. โพงพาง
3. จ้องเต
4. กระโดดยาง
5. ลูกช่วง
6. เดินกะลา
7. ซี่ม้าย้านกล้วย
8. ยิงปืนก้านกล้วย
9. ตีตลูกแก้ว
10. วึ่งเปี้ยว
11. วึ่งกระสอบ
12. ชักกะเย่อ
13. แก้อีตุนตรี
14. ปิดตาตีปีบ
15. แข่งวิบาก
16. ปีนเสาไม้มัน
17. กระตัวแทงเสือ
18. หม้อข้าวหม้อแกง
19. เขี่ยบอลโป่ง
20. เป่ายาง
21. เป่ารถกระดาษ
22. จรวดกระดาษ หรือเครื่องบินกระดาษ
23. หมากเก็บ
24. อีตัก

1.3.2 ประเภทไม่มีอุปกรณ์ประกอบการเล่น

การเล่นประเภทไม่มีอุปกรณ์ประกอบการเล่น พบว่ามี 6 ชนิด ได้แก่

1. รีรีข้าวสาร
2. งูกินหาง
3. ปลาหมอตากะทะ
4. ซ่อนหา
5. แปะแข็ง
6. อ้ายเข้อ้ายโขง

1.4 แบ่งประเภทโดยใช้ลักษณะการเล่นเป็นเกณฑ์ แบ่งได้ 2 ประเภทดังนี้

1.4.1 ประเภทการสืบทอดเล่นต่อกันมา

การละเล่นที่สืบทอดจากคนรุ่นเก่าในชุมชนที่พบมี 19 ชนิด ได้แก่

1. งูกินหาง
2. มอญซ่อนผ้า
3. โพงพาง
4. ปลาหมอตกกะ
5. ซ่อนหา
6. แปะแข็ง
7. อ้ายเข้อ้ายไขง
8. จ้องเต
9. ลูกช่วง
10. เดินกะลา
11. ยิงปืนก้านกล้วย
12. วึ่งเปี้ยว
13. วึ่งกระสอบ
14. ชักกะเย่อ
15. แก้อีตดนตรี
16. แข่งวิบาก
17. เหยียบลูกโป่ง
18. เป่ายาง
19. อีตัก

1.4.2 การปรับเปลี่ยน

การปรับเปลี่ยนบทร้อง หรือทำนองร้อง จุดประสงค์ของการเล่น อุปกรณ์ประกอบการเล่นพบว่ามี 11 ชนิด ได้แก่

1. รีรีข้าวสาร
2. ซีม้าก้านกล้วย
3. กระโตดยาง
4. ดี่ตลูกแก้วดี่ตลูกหิน
5. ปิดตาตีปีปหรือปิดตาตีหม้อ
6. ปั่นเสาน้ำมัน
7. กระตั่วแทงเสือ

8. หม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ
9. หมากเก็บ
10. เป่ารถกระดาษ
11. จรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ

2. บทบาทหน้าที่ของการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย

การเล่นของเด็กไทยเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของเด็กไทยในอดีตและปัจจุบันซึ่งสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม การเล่นของเด็กไทยในแต่ละท้องถิ่นอาจจะคล้ายกันหรือแตกต่างกันตามวัฒนธรรมของชุมชนนั้น และมีอยู่หลายประการที่การเล่นเหมือนกัน โดยการเล่นของเด็ก สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กคือ ทางด้านร่างกาย อารมณ์-สังคม และสติปัญญาซึ่งผะอบ ไปชะกฤษณะและคณะ (2523 : 100 – 101) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการเล่นของเด็กไว้ในการเล่นของเด็กภาคกลางสรุปได้ว่า การเล่นส่งเสริมพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา คุณค่าของการเล่นมีทั้งทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางภาษา คุณค่าทางวัฒนธรรม เสริมสร้างพลานามัยให้สมบูรณ์ โดยเสริมสร้างทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการใช้สายตาสังเกต และทักษะการเคลื่อนไหว อวัยวะ ด้านจิตใจทำให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความรับผิดชอบ และความสามัคคี ด้านสติปัญญา ฝึกให้ใช้ความคิด มีไหวพริบ และฝึกการคาดคะเนเหตุการณ์ ด้านสังคม การเล่นของเด็กไทยสะท้อนภาพของสังคมไทยในด้านต่างๆ ได้แก่ ความเป็นอยู่ อาชีพ ความเชื่อ และค่านิยมของคนไทยในอดีต

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำหลักหรือทฤษฎีที่นักวิชาการที่กล่าวไว้ข้างต้นมาปรับใช้เพื่อความสะดวก และเหมาะสมกับข้อมูลศึกษาวิจัย โดยจะศึกษา 4 ด้านคือ

1. บทบาทหน้าที่ด้านความบันเทิง
2. บทบาทหน้าที่ด้านการให้ความรู้
3. บทบาทหน้าที่ด้านการฝึกทักษะ
4. บทบาทหน้าที่ด้านจริยธรรม

2.1 บทบาทหน้าที่ในด้านบันเทิง

โดยลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ต้องการพักผ่อน โดยเฉพาะเด็กๆ การเล่นเป็นกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจที่ทำให้ผู้เล่นได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ในเวลาว่างหรือได้ผ่อนคลายความเคร่งเครียดจากสิ่งที่ทำเป็นประจำ มีความรื่นเริงขณะที่ได้ออกเดิน วิ่งและทำท่าทางแสดงออกต่างๆตามเกมการเล่น ถือเป็นบทบาทหน้าที่ของการเล่นในด้านบันเทิงที่การเล่นให้ความสนุกสนาน และสนองต่อความต้องการ

ของเด็กๆโดยทั่วไปดังที่ ปก แก้วกาญจน์และดุสิต รัชทอง (2543 : 87) ได้กล่าวถึงการ เล่นของเด็กสรุปได้ว่า “การเล่นของเด็กมีคุณค่าแฝงอยู่ และการเล่นของเด็กทุกชนิดทำให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนานแก่เด็กโดยทั่วไป” และธิดา โมสิกรัตน์ (2527 : 470) ได้กล่าวถึงการละเล่นพื้นบ้านซึ่งสรุปได้ว่า “การเล่นเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งกระทำเพื่อการพักผ่อน และเพื่อความสนุกสนาน การละเล่นกับชีวิตมนุษย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ การละเล่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงชีวิตและสังคมมนุษย์” การละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายก็เช่นกัน ให้ความสำคัญในการเล่นและสร้างความบันเทิงกับเด็ก ๆ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ กุหลาบ มลลิกะมาส (2527 : 33) ได้กล่าวไว้ซึ่งสรุปได้ว่า “คติชนเป็นเครื่องมือให้ความบันเทิง บทบาทสำคัญประการแรกของคติชนได้แก่การให้ความบันเทิงใจแก่คนในสังคมในรูปแบบต่างๆได้แก่ นิทาน การละเล่นต่างๆ และการมหรสพ

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ในด้านบันเทิงของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายปรากฏว่ามีหลายลักษณะดังนี้

2.1.1 ความบันเทิงจากบทร้องประกอบการเล่น

การละเล่นบางชนิดมีบทร้องประกอบการเล่น เด็กๆช่วยกันร้อง และเล่นด้วยกัน การที่เด็กๆทุกคนมีส่วนร่วมในการร้องบทร้องพบว่า เป็นความบันเทิงอีกรูปแบบหนึ่ง ที่นอกเหนือจากการแสดงท่าทางประกอบการเล่น การละเล่นที่มีบทร้อง ได้แก่ รีรีข้าวสาร มอญซ่อนผ้า โพงพาง และอ้ายเข้อ้ายโขงซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นรีรีข้าวสาร เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ผู้เล่นทั้งหมดจับไม้สั้น ไม้ยาวเพื่อแบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย โดยผู้ที่จับได้ไม้สั้นจะทำหน้าที่เป็นประตู 2 คน และผู้ที่จับได้ไม้ยาวเป็นฝ่ายเดินลอดประตู

เริ่มเล่นผู้ที่ฝ่ายประตูยืนหันหน้าเข้าหากัน ห่างกันพอประมาณ ทั้ง 2 คน เอามือประสานกันยกขึ้นเหนือศีรษะทำท่าเป็นประตูโค้ง ฝ่ายเดินลอดประตูคนตัวสูงที่สุดเป็นหัวแถวและเรียงลงไปตามลำดับความสูงเกาะไหล่กันเป็นแถวเดินลอดประตูไป โดยผู้ที่อยู่หัวแถวต้องพาเพื่อนๆเดินอ้อมหลังคนที่ฝ่ายประตูครั้งละคน ขณะที่แถวเดินลอดประตู ผู้เล่นทั้งหมดพร้อมใจกันร้องเพลงประกอบการเล่นดังนี้

“รีรีข้าวสาร สองทะนานข้าวเปลือก เลือกท้องโบลาน

เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน คดข้าวใส่จาน พานเอาคนข้างหลังไว้”

เมื่อร้องถึงท่อนสุดท้ายที่ว่า “พานเอาคนข้างหลังไว้” ผู้ที่เป็นฝ่ายประตูลดมือลงกันคนสุดท้ายของแถวไว้คัดออกไปแล้วเริ่มต้นเล่นใหม่เล่นแบบนี้จนหมดคนเป็นการจบการเล่น

ความบันเทิงจากการที่ได้ร้องบทร้องประกอบการเล่นรีรีข้าวสารคือ

ผู้เล่นสนุกกับการที่ได้เปล่งเสียงร้องบทร้องออกมาดังๆ สนุกกับการได้ร้องเป็นจังหวะในขณะที่ผู้เล่นเดินลอดประตู และเมื่อร้องถึงท่อนสุดท้ายของบทร้องผู้เล่นทั้งหมดสนุกสนานมากขึ้นโดยร้องแรงจังหวะให้เร็วขึ้นๆ เสียงร้องดังขึ้นๆซึ่งสอดคล้องกับการเดินเร็วขึ้นของผู้เล่นเพื่อให้พ้นจากการถูกผู้ที่เล่นเป็นฝ่ายประตูกักตัวเอาไว้

การเล่นมอญซ่อนผ้า เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์ประกอบการเล่น ผ้า 1 ผืน แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายโดยการใช้วิธีโถกธนูออก ใครออกก่อนคนนั้นทำหน้าที่เป็นมอญคอยซ่อนผ้าเพื่อนๆ ผู้เล่นที่เหลือนั่งล้อมกันเป็นวงกลม

เริ่มเล่นโดยผู้เล่นนั่งล้อมกันเป็นวง ผู้ที่เป็นมอญถือผ้าเดินอยู่นอกวงหาทางซ่อนผ้ากับเพื่อนๆ เมื่อซ่อนผ้าได้แล้วต้องเดินวนไปรอบแล้วหยิบผ้าไล่ตีผู้ที่ซ่อนผ้าไว้ ผู้ที่ถูกไล่ตีต้องรีบวิ่งหนีไปรอบวง และพยายามหนีให้พ้นแล้วกลับมาในที่เดิม ถ้ากลับมาได้โดยไม่ถูกตีผู้ที่เป็นมอญต้องเป็นมอญต่อไป แต่ถ้าหนีไม่ทันและถูกตีต้องเป็นมอญไปซ่อนผ้าแทน หรือผู้ที่ถูกซ่อนผ้าเมื่อรู้ตัวรีบหยิบผ้าวิ่งไล่ตีผู้ที่เป็นมอญถ้าตีได้ มอญต้องเป็นต่อไป แต่ถ้าตีมอญไม่ได้และมอญวิ่งกลับมาในที่ใดก่อน ผู้ที่ถูกซ่อนผ้าต้องเป็นมอญแทน ขณะที่เล่นผู้ที่นั่งล้อมวงทั้งหมดพร้อมกันร้องบทร้องมอญซ่อนผ้าไปด้วยว่า ...

“มอญซ่อนผ้า ตุ๊กตาอยู่ที่ไหน ไหวโน่นไว้นี้ ฉันจะตีกันเธอ”

ความบันเทิงจากการที่ได้ร้องบทร้องประกอบการเล่นมอญซ่อนผ้าคือ

ในขณะที่ผู้เป็นมอญเดินหาโอกาสซ่อนผ้าไว้ข้างหลังของเพื่อน ผู้เล่นทั้งหมดสนุกกับการที่ได้เปล่งเสียงร้อง “บทร้องมอญซ่อนผ้า” ออกมาดังๆเป็นจังหวะผสมกับการปรบมือของตนไปเรื่อย ๆ อย่างสนุกสนาน และเมื่อถึงช่วงเวลาที่มอญถือผ้าวิ่งไล่ตีผู้ที่ถูกซ่อนผ้าไว้หรือผู้ที่ถูกซ่อนผ้าถือผ้าวิ่งไล่ตีมอญ ผู้เล่นทั้งหมดยิ่งสนุกสนานมากโดยได้เปล่งเสียงร้องบทร้องดังขึ้นๆ ร้องแรงจังหวะเร็วขึ้นๆ ร้องเสียงห้วนและกระแทกเสียงร้องในประโยค “ฉันจะตีกันเธอ” เพราะถึงประโยคนี้มีความสำคัญมากคือแสดงให้เห็นว่า ผู้ไล่เกือบตีผู้ถูกไล่ได้แล้วซึ่งจะตัดสินใจว่า ผู้ไล่หรือผู้ถูกไล่ใครจะเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นมอญคนต่อไปและเพื่อนๆ ก็เชียร์ผู้ที่ตนเลือกเข้าข้างซึ่งในเวลานี้ผู้เล่นสนุกสนานมากเห็นได้จากรอยยิ้มและน้ำเสียงที่ร้องบทร้อง

การเล่นโพงพาง เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์ประกอบการเล่น ผ้า 1 ผืน แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายโดยการใช้วิธีโถกธนูออก ใครออกก่อนคนนั้นทำหน้าที่เป็นปลา ผู้เล่นคนอื่นๆจับมือต่อกันเป็นวง

เริ่มเล่นนำผ้ามาผูกตาผู้ที่เป่าปลาให้ยืนอยู่ตรงกลางวงแล้วหมุน 3 รอบ เพื่อให้ลืมทิศ ผู้เล่นคนอื่นๆจับมือกันเป็นวงแล้วเดินเป็นวงกลมพร้อมกับร้องบทร้องประกอบเมื่อจบบทร้องนั่งลงแล้วถามว่า “ปลาเป็นหรือปลาดาย” ถ้าผู้ที่เป็นปลาดตอบว่า “ปลาเป็น”

ผู้เล่นที่อยู่รอบวงจะขยับตัวหนีได้ ถ้าตอบว่า “ปลาตาย” ผู้เล่นที่อยู่รอบวงต้องนั่งอยู่เฉยๆ ผู้ที่เป็นปลาเดินไปจับผู้เล่นที่อยู่รอบวงแล้วทายว่าเป็นใคร ถ้าทายถูกว่าเป็นใครผู้ที่ถูกจับคนนั้นต้องมาเป็นปลาแทน ถ้าผู้เป็นปลาทายผิดต้องเป็นปลาต่อไป และเริ่มต้นเล่นใหม่

บทร้องประกอบ “โพงพางเอ๋ย เสือปลาตาบอด
ฝูงปลาตาบอด เข้าลอดโพงพาง”

บทถาม “จะกินปลาเป็นหรือปลาทาย”

ความบันเทิงจากการได้ร้องบทร้องประกอบการเล่นโพงพางคือ

ผู้เล่นสนุกกับการได้เปล่งเสียงร้องบทร้อง สนุกกับการได้ร้องเข้าจังหวะกับการเดินจับมือเป็นวงกลม เมื่อเริ่มเล่นใหม่ก็จะร้องบทร้องซ้ำอีกไปเรื่อย ๆ ผู้เล่นสนุกกับการร้องเร็วขึ้นและร้องกระแทกเสียงดังขึ้นในท่อนสุดท้ายของบทร้องที่ว่า “เข้าลอดโพงพาง” พร้อมกับนั่งลงทันทีเมื่อบทร้องจบ

การเล่นอ้ายเข้อ้ายโขง เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่ายด้วยวิธีโออาน้อยออก ใครออกก่อนเป็นจระเข้ ผู้เล่นที่เหลือเป็นชาวบ้าน

เริ่มเล่นสมมติแบ่งพื้นที่เล่นออกเป็น 2 ส่วนโดยมีส่วนที่เป็นบกเป็นพื้นที่ ที่ชาวบ้านอยู่ อีกส่วนหนึ่งเป็นน้ำมีจระเข้อยู่ ผู้ที่เป็นชาวบ้านลงไปอาบน้ำในคลอง จระเข้เห็นคนลงมาเล่นน้ำจึงว่ายน้ำมาจะกัดกินคน ถ้าจระเข้จับใครได้ถือว่าถูกกัดกินคนนั้นต้องมาเป็นจระเข้แทน การเล่นนี้มีการร้องบทร้องประกอบดังนี้

บทร้องประกอบ “อ้ายเข้อ้ายโขง อยู่ในโพรงไม้สัก
อ้ายเข้ฟันหัก กัดคนไม่เข้า”

ความบันเทิงจากการได้ร้องบทร้องประกอบการเล่นอ้ายเข้อ้ายโขงคือ

ผู้เล่นสนุกกับการได้เปล่งเสียงร้องบทร้องพร้อมกัน สนุกกับการที่ได้ร้องเป็นจังหวะไปเรื่อย ๆ และในขณะที่ผู้เล่นวิ่งหนีวิ่งไล่จับกันผู้เล่นได้สนุกกับการร้องเร่งจังหวะเร็วขึ้นซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์กันกับการวิ่งหนี และผู้เล่นทั้งหมดสนุกมากกับการได้ร้องบทร้องในสาระที่หยอกเย้าล้อเลียนผู้ที่สวมบทบาทเป็นจระเข้ในบทร้องตรงตอนที่ร้องว่า “อ้ายเข้ฟันหักกัดคนไม่เข้า” ซึ่งเมื่อร้องจบผู้เล่นต่างหัวเราะกันอย่างสนุกสนาน

2.1.2 ความบันเทิงจากการได้มีโอกาสพูดโต้ตอบของทั้ง 2 ฝ่าย

ลักษณะการได้เล่นพูดโต้ตอบ ทำให้เด็กๆเกิดความสนุกสนานร่าเริงเช่นกัน พบในการละเล่นงูกินหาง

การเล่นงูกินหาง เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายที่เป็นพ่องู 1 คน กับฝ่ายที่เป็นแม่งู 1 คนและที่เหลือเป็นลูก งู โดยวิธีโออาน้อย

ออกใครออกก่อนเป็นพ่องู ใครออกคนที่ 2 เป็นแม่งู การเล่นงูกินหางนี้พวกเด็กได้พูดโต้ตอบกันทั้ง 2 ฝ่าย ระหว่างผู้ที่เป็ฝ่ายพ่องูกับฝ่ายที่เป็นแม่งูและลูกงู

เริ่มเล่นพ่องูจะเป็นผู้ถามแม่งูก่อน เมื่อแม่งูตอบลูกงูก็จะช่วยกันตอบพร้อมๆ กันด้วยเสียงดังๆ และทำท่าทางประกอบ ซึ่งบทพูดมีดังต่อไปนี้

พ่องู : แม่งูเอ๋ย

แม่งู : เอ๋ย (ลูกๆ ช่วยตอบ)

พ่องู : กินน้ำบ่อไหน

แม่งู : กินน้ำบ่อโคก

ลูกงู : โยกไปก็โยกมา (แม่งูและลูกงูโยกตัวไปมาทั้งแถว)

พ่องู : แม่งูเอ๋ย

แม่งู : เอ๋ย

พ่องู : กินน้ำบ่อไหน

แม่งู : กินน้ำบ่อทราย

ลูกงู : ย้ายไปก็ย้ายมา (แม่งูและลูกงูทำท่าวิ่งไปทางขวาที่ทางซ้ายที)

พ่องู : แม่งูเอ๋ย

แม่งู : เอ๋ย

พ่องู : กินน้ำบ่อไหน

แม่งู : กินน้ำบ่อหิน

ลูกงู : บินไปก็บินมา (แม่งูและลูกงูทำท่าบิน)

พ่องู : ทอดปลาเก็ดัว

แม่งู : 10 ตัว

พ่อ : ขอกินตัวได้ไหม

ลูกงู : ไม่ได้

พ่องู : กินหัวกินหางกินกลางตลอด

สุดท้ายเมื่อพ่องูจับลูกงูได้พ่องูจะถามลูกงูว่า

พ่องู : อยู่กับพ่อหรืออยู่กับแม่

ลูกงู : อยู่กับแม่

พ่องู : ลอยแพไป

ในขณะที่เล่น ผู้เล่นแสดงท่าทางประกอบด้วย เช่น ตอนที่แม่งูพูดว่า ...

แม่งูพูดว่า ... “กินน้ำบ่อโคก โยกไปก็โยกมา”

แม่งูและลูกงูตลอดทั้งแถวก็ทำท่าโยกตัวไปมาประกอบการร้อง

พ่องูจะถามอีกว่า ... “แม่งูเอ๋ย กินน้ำบ่อไหน”

แม่งูและลูกงูตอบด้วยเสียงดังๆ ว่า ... “กินน้ำบ่อหิน บินไปก็บินมา”

แม่และลูกๆ ในแถวจะกางแขนข้างหนึ่งออกทำท่าบินคล้ายนกโดยบินไปทางซ้ายที่ทางขวาที และมืออีกข้างหนึ่งก็จะต้องเกาะแถวไว้มิให้หลุด สุดท้ายพ่อพูดว่า ...

พ่อพูดว่า ... “กินหัวกินหาง กินกลางตลอดตัว”

เด็ก ๆ ที่เป็นลูกจะคอยหนีให้ตี และต้องเกาะมิให้หลุดออกจากแถวซึ่งตอนนี้เด็ก ๆ จะคอยวิ่งเกาะตามแม่หนีให้รอดพ้นการจับของพ่อ ถ้าพ่อจับลูกได้ พ่อก็จะถามลูกว่า ...

พ่อถามว่า ... “จะอยู่กับพ่อ หรืออยู่กับแม่”

ลูกตอบว่า ... “อยู่กับพ่อ”

พ่อก็พูดว่า ... “หักคอจมน้ำพริก”

ถ้าลูกตอบว่า ... “อยู่กับแม่”

พ่อก็จะพูดว่า ... “ลอยแพไป”

ลูกที่ถูกจับได้ถูกคัดออกไปแต่ก็อยู่ใกล้ๆ บริเวณที่เล่นคอยเอาใจช่วยเพื่อนว่าใครจะถูกพ่อจับได้อีกการเล่นจะดำเนินไปเรื่อย ๆ จนลูกถูกจับได้หมดเป็นการจบการเล่น

ความบันเทิงจากการได้เล่นพูดโต้ตอบ การเล่นงูกินหางคือ

ผู้ที่เป็นพ่อสนุกกับการเปล่งเสียงถามและทำท่าทางตามแม่และลูก ๆ ประกอบไปด้วย เช่น พ่อถามแม่ว่า “กินน้ำบ่อไหน” แม่และลูก ๆ ตอบกินน้ำบ่อใดก็ได้ พ่อ แม่ และลูก ๆ ทำท่าโยกตัวไปมาด้วยกันทั้งหมด และเมื่อพ่อจับลูกได้พ่อจะถามลูกอีกว่า “จะอยู่กับพ่อหรืออยู่กับแม่” โดยขณะที่พ่อถามและรอฟังคำตอบจากลูก พ่อและลูกจับมือประสานกันทั้ง 2 ข้างทำท่าทางเหมือนรองกำลังกัน(ดันกันไปมา) สุดท้ายพ่อพูดว่า “ลอยแพไป” (ลูกตอบว่าอยู่กับแม่) พร้อมกับทำท่าผลักลูกออกไป หรือพ่อพูดว่า “หักคอจมน้ำพริก” (ลูกตอบว่าอยู่กับพ่อ) พ่อทำท่าหลอกๆ คล้ายกับหักคอแล้วจับใส่ปาก ทำท่าเคี้ยวอาหาร ผู้เล่นทั้งหมดต่างส่งเสียงหัวเราะไปด้วยกันเมื่อเห็นกิริยาทำทางของผู้เล่น ส่วนผู้ที่เป็นแม่และลูก สนุกกับการตอบคำถามว่า “กินน้ำบ่อใดโยกไปก็โยกมา” และทำท่าโยกตัวไปมาตามเสียงที่พูดตอบไป “กินน้ำบ่อทรายย้ายไปก็ย้ายมา” และทำท่าเคลื่อนไหวไปทางซ้ายที่ขวาที “กินน้ำบ่อหิน บินไปก็บินมา” และทำท่าบินคล้ายนก ผู้เล่นทั้งหมดต่างได้รับความบันเทิงจากการเล่นงูกินหาง ความบันเทิงจากการเล่นงูกินหางประมวลได้ว่าผู้เล่นสนุกกับการได้ใช้ภาษาพูดโต้ตอบกัน สนุกกับการทำท่าทางประกอบการพูด โดยการเคลื่อนไหวร่างกาย ได้แก่การโยกตัวไปมา กางแขนยกแขนขึ้นลง สนุกกับการหลบหลีกป้องกันจากการถูกจับ และผู้เล่นสนุกกับการทำท่าล้อหลอกฝ่ายตรงข้าม

2.1.3 ความบันเทิงจากการได้แสดงบทบาทสมมติ

การเล่นแสดงบทบาทสมมติ คือการเล่นกับเพื่อนๆ โดยเด็กๆ จะเล่นกับเพื่อนๆ ด้วยการเล่นที่เลียนแบบการประกอบอาชีพของผู้ใหญ่เช่น การเล่นขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง กระตั่วแทงเสือ การเล่นอ้ายเขี้ยอ้ายโขง ชีมำก้านกล้วย และยิงปืนก้านกล้วย

การละเล่นแสดงบทบาทสมมติส่วนมากจะเป็นการเล่นของเด็กผู้หญิงเป็นการแสดงพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่หรือสิ่งแวดล้อมที่เด็กๆ เคยเห็นจากชีวิตประจำวันได้แก่

การเล่นขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น โดยเด็กๆ จะเล่นแสดงบทบาทสมมติในการประกอบอาชีพของผู้ใหญ่ได้แก่อาชีพค้าขายและรับจ้าง เด็กๆ แสดงบทบาทสมมติเป็นคนขายอาหาร และขายของใช้ต่างๆ เพื่อนๆ ซึ่งประกอบอาชีพอื่นๆ เป็นผู้มาซื้ออาหารและของใช้ มีการสมมติว่าจะต้องเดินทางไปทำงาน เมื่อเลิกงานแล้วตอนกลับบ้านก็แวะมาซื้ออาหารและของใช้ ผู้เล่นบางคนสวมบทบาทเป็นคนขับรถ ขับรถมารับส่งผู้มาซื้ออาหาร ผู้ขายอาหารจะทำท่าประกอบอาหาร ใช้ปากทำเสียงผัดอาหารดังฉี่แทนความร้อน เมื่อได้อาหารแล้วผู้ซื้อก็ให้เงินค่าอาหารซึ่งทำจากกระดาษ มีการพูดโต้ตอบเย้าแหย่กัน เช่น “อาหารของเธออร่อยมาก ถ้าวันไหนไม่ได้กินนอนไม่หลับ” ผู้ขายตอบว่า “อย่างนั้นถ้าฉันหยุดขาย 1 วัน เธอก็ไม่ได้นอนหรือ” เพื่อนบางคนซื้อขายต่อราคาส่งของกันคล้ายกับชีวิตประจำวันของผู้ใหญ่ เด็กๆ เล่นไปไหนทำงานนี้จนเบื่อก็พากันเลิกเล่นเป็นการจบการเล่น

ความบันเทิงจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติเล่นกับเพื่อนๆ โดยเล่นขายของคือ

ผู้เล่นสนุกสนานกับการสวมบทบาทเป็นแม่ค้าขายอาหารสมมติว่าประกอบอาหารได้หลายชนิด สนุกกับการได้พูดคุยของหยอกล้อกับผู้มาซื้ออาหาร ผู้เล่นที่สวมบทบาทเป็นผู้ซื้อสนุกกับการซื้ออาหาร ของใช้ การได้พูดหยอกล้อ การได้ต่อรองราคาสินค้ากับผู้ขาย สนุกกับการสมมติว่านั่งรถกลับจากทำงานตามปกติ ผู้เล่นบางคนสนุกกับการสวมบทบาทประกอบอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง โดยรับจ้างมาส่งผู้มาซื้ออาหารและสมมติว่าตนเองขับมอเตอร์ไซด์ชำนาญใช้ปากออกเสียงแทนเสียงเครื่องยนต์ ทำท่าเลี้ยวซ้าย เลี้ยวขวาถอยหน้าถอยหลังและวิ่งไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วเพื่อไปรับส่งผู้โดยสาร ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้เล่นได้รับความบันเทิงจากการได้เล่นแสดงบทบาทสมมติ เด็กๆ ได้เลียนแบบอาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านในท้องถิ่น และอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้างในปัจจุบัน โดยเล่นผสมผสานกันอย่างกลมกลืนเหมือนกับชีวิตประจำวันในปัจจุบันจริงๆ

การเล่นกระตั่วแทงเสือ การเล่นนี้แบ่งรูปแบบการเล่นเป็น 2 รูปแบบ คือรูปแบบที่ 1 เล่นอย่างเป็นทางการเพื่อเล่นแสดงในงานเทศกาลต่างๆ ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอรายละเอียดไว้ในบทที่ 2 แล้วในบทนี้จะกล่าวถึงรูปแบบที่ 2 เป็นการเล่นของเด็กที่พบได้

ในชีวิตประจำวันทั่วไป กระตุ้แทงเสือเป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น เด็กๆจะเล่นด้วยกันโดยแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายชาวบ้านและฝ่ายเสือ ฝ่ายละเท่าไรก็ได้แล้วแต่ความสมัครใจ

เริ่มเล่นเด็กๆจะสมมติว่าเป็นชาวบ้านออกไปหาของป่าคืออาหารและพืชขณะที่หาของป่าก็มีเสือที่ดุร้ายกำลังหิวโผล่ออกมาจะกัดกินชาวบ้าน มีครอบครัวหนึ่งมีพ่อแม่ และลูกๆออกไปหาของป่ากับเพื่อนบ้าน ผู้หญิงและเด็กๆพากันวิ่งหนี และเสียงวิ่งไล่ตาม พวกผู้ชายจะช่วยกันต่อสู้กับเสือ ในช่วงเวลานี้เด็กๆจะวิ่งหนีวิ่งไล่กัน เมื่อเวลาเข้าประชิดตัวจะจับได้ก็มีการต่อสู้กัน โดยฝ่ายเสือทำเสียงขู่ว่ารามฝ่ายที่หนีก็จะร้องตะโกนให้ช่วยด้วยๆ เด็กๆถูกเสือจับได้ฝ่ายชาวบ้านผู้ชายตามมาช่วยโดยวิ่งไล่จับเสือ เสือหันมาต่อสู้ปล้ำกันกับชาวบ้านผู้ชาย ล้มลุกคลุกคลานกันบนสนามหญ้า ท้ายที่สุดเสือถูกชาวบ้านจับได้ถือว่าตายเป็นอันจบการเล่น

ความบันเทิงจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติ เล่นกระตุ้แทงเสือคือ

ผู้เล่นสนุกกับการเล่นเลียนแบบวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้านดั้งเดิมในชนบท สนุกกับการสมมติว่าเป็นชาวบ้านไปหาอาหารคือของป่ากับเพื่อนบ้าน และครอบครัวซึ่งมีพ่อแม่ และลูกๆ ผู้เล่นสนุกกับการพบกับเสือ หนีเสือ และต่อสู้กับเสือด้วยมีดและหอกที่ทำจากโฟมและไม้ ผู้ที่สวมบทบาทเป็นเสือสนุกกับการทำท่าเดินสี่ขา ขู่ว่ารามกระโดดตบไล่กัดชาวบ้าน และต่อสู้กับชาวบ้าน ทั้งหมดเป็นความบันเทิงที่ผู้เล่นได้รับจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติกับเพื่อนๆ

การเล่นอ้ายเข้ฮ้ายโขง นอกจากจะได้รับความสนุกสนานจากการได้ร้องบทร้องประกอบแล้ว ผู้เล่นยังได้รับความสนุกสนานจากการได้เล่นแสดงบทบาทสมมติเป็นจระเข้และเป็นชาวบ้าน โดยได้วิ่ง ได้ใช้ปัญญาคิดจับฝ่ายตรงข้าม ผู้เล่นต่างสนุกสนานในการได้เล่นแสดงบทบาทสมมติ

ความบันเทิงจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติ การเล่นอ้ายเข้ฮ้ายโขงคือ

ผู้เล่นสนุกกับการเล่นสมมติเลียนแบบวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้านดั้งเดิมโดยสนุกกับการสมมติว่าเดินไปอาบน้ำในคลองทำท้าวายน้ำเล่นน้ำกับเพื่อนๆ ผู้เล่นบางคนสนุกกับการเป็นชาวบ้านกำลังหาจับปลาในคลอง ผู้เล่นที่สมมติว่าเป็นจระเข้สนุกกับการว่ายน้ำและคิดหาทางที่จะจับชาวบ้านมากิน ผู้เล่นทั้งหมดสนุกกับการสมมติว่าพบจระเข้ชาวบ้านรีบว่ายน้ำหนี จระเข้ว่ายน้ำไล่กัดชาวบ้าน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นความบันเทิงที่ผู้เล่นได้รับจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติกับเพื่อนๆ

จากการศึกษา “การเล่นขี้มำก้านกล้วย” ในชุมชนวัดสังข์กระจายพบว่า มีการเล่น 2 ลักษณะคือ

1. การเล่นแสดงในเทศกาลต่างๆ ได้แก่ วันสงกรานต์ วันรำลึกคลองบางหลวง
2. การเล่นในชีวิตประจำวัน

การเล่นขี้มำก้านกล้วยทั้ง 2 ลักษณะมีสาระดังนี้

การเล่นแสดงขี้มำก้านกล้วยในงานเทศกาล ผู้เล่นแสดงจำนวน 10 – 12 คน มีทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง เล่นแสดงรวมกัน อุปกรณ์ ก้านกล้วยทำเสร็จแล้วสมมติให้เป็นม้าจำนวนเท่ากับผู้เล่นแสดง

การแต่งกาย เด็กผู้ชายสวมเสื้อผ้าแพรคอกลมแขนสั้นสีต่างๆกัน เช่น สีฟ้า สีชมพู สีแดง สีเหลือง สีม่วง ฯลฯ นุ่งโจงกระเบนผ้าลายไทย ส่วนเด็กผู้หญิงสวมเสื้อคอกระเช้าผ้าลินินสีต่างๆกัน เช่น สีฟ้า สีชมพู สีแดง สีเหลือง สีม่วง ฯลฯ นุ่งโจงกระเบนผ้าลายไทย ทรงผมของเด็กผู้หญิงทำเป็นมวยกลมอยู่บนศีรษะล้อมรัดด้วยดอกมะลิสีขาวที่ร้อยเป็นพวง ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงใส่เครื่องประดับกำไลข้อมือสีทอง กำไลข้อเท้าสีทอง และคาดเข็มขัดสีทอง

เริ่มเล่นแสดงทั้งเด็กผู้ชาย และเด็กผู้หญิงทำท่าขี้มำยกขาหน้า 2 ข้าง โดยยกแขนของตนขึ้นงอข้อศอกและกำมือพร้อมกับงอข้อมือลงไปยังหน้าความสูงของมือที่กำระดับหน้าอกแล้วยกขึ้นลงสลับกันทั้งแขนซ้าย แขนขวาพร้อมกับกระโดดเดินไปตามจังหวะทำนองเพลง “อศวลีลา” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4 โน้ตดนตรีไทย

เพลงอศวลีลา (ท่อน 1)

- - - -	- - ร ร	- - ร ร	- - ร ร	- - ม ช	- - ม ร	- - ท ร	- - ม ช
- - - -	- - ช ช	- - ช ล	ช ร - ช	- - ช ล	ช ร - ท	- - ร ล	- - ท ช
- - - -	- - ช ช	- - ช ล	ช ร - ช	- - ม ช	- - ร ม	- - ร ท	- - ล ช
- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ช	- - ร ช	- - ร ช	- - ล ท	- - ด ร
- - - -	- - - ช	- - - -	- - - ร	- - ด ด	- - ช ด	- - ร ม	- - ฟ ช
- - - -	- - ด ด	- - ร ม	- - ฟ ช	- - ช ล	ช ฟ - ล	ช ฟ - ล	ช ฟ - ช
- - - ล	- - - ร	- - ล ช	- - ด ฟ	- - ฟ ช	- - ร ฟ	- - ร ม	- - ด ร

“ตะเล็ง ตะเล็ง ตะเล็ง ตะเล้ ตะเล็ง ตะเล็ง ตะเล็ง เต็ง ตะเล้ ตะเล็ง”... (ทำนองปากเป่า)

ซึ่งใช้เครื่องดนตรีไทยเล่นทำนองเพลง “อศวลีลา” ให้ตลอดการเล่นแสดงจนจบการเล่น

การเล่นขี้มำก้านกล้วยในชีวิตประจำวัน หรือที่เด็กๆ เล่นกันทั่วไปเป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่นใช้เศษวัสดุทำของใบกล้วยที่ลิดใบกล้วยออกหมดแล้วเด็กจะ

นำมาตัดและตกแต่งด้วยมีดตรงโคนของก้านทำเป็นหัวม้า ตรงปลายทำเป็นหางม้าผูกด้วยเชือกตรงหัวและท้าย

เริ่มเล่นนำเชือกมาคล้องไว้บนบ่าและชีคร่อมก้านกล้วยเปรียบเสมือนขึ้นขี่บนหลังม้าเด็กๆ สมมติตั้งชื่อม้าของตน และขี่ม้าของตนโดยวิ่งไปเรื่อยๆ ตามใจของตน บ้างก็วิ่งแข่งกับเพื่อน บ้างก็ขี่ตามจังหวะเพลงโดยร้องทำนองเพลงอัสวาลีลา พร้อมกับทำท่าม้ายกขาหน้า 2 ข้างโดยยกแขนขึ้นงอข้อศอกและกำมือพร้อมกับงอข้อมือลงข้างหน้าห่างกันพอประมาณความสูงระดับหน้าอกพร้อมกับเต้นประกอบทำนองที่ร้องขึ้นเองอย่างสนุกสนาน ทำนองเพลงที่ร้องเล่นมีว่า

“ตะเล็ง ตะเล็ง ตะเล็ง ตะเล้ ตะเล็ง ตะเล็ง ตะเล็ง เต็ง ตะเล้ ตะเล็ง ...

การเล่นนี้เด็กๆ จะเล่นไปเรื่อยๆ เมื่อเบื่อก็หยุดเล่นถือว่าจบการละเล่น

การเล่นขี่ม้าก้านกล้วยทั้ง 2 ลักษณะนี้จากการศึกษาพบว่ามีข้อที่แตกต่างกันคือ

1. การเล่นแสดงในเทศกาลมีวัตถุประสงค์เล่นแสดงเพื่อให้ชมเป็นการเชิญชวนให้มาเที่ยวและให้รำลึกถึงวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่การเล่นทั่วไปเล่นเพื่อความสนุกสนาน

2. การเล่นแสดงในเทศกาล จำกัดจำนวนผู้เล่น 10 – 12 คน

การเล่นในชีวิตประจำวันหรือเล่นกันทั่วไปไม่จำกัดจำนวนผู้เล่นจะเล่นกี่คนก็ได้

3. การเล่นแสดงในเทศกาล กับการเล่นทั่วไปอุปกรณ์ประกอบการเล่นใช้ก้านของใบกล้วยสมมติให้เป็นม้าใช้ชีคร่อมเหมือนกัน

4. การเล่นแสดงในเทศกาล แต่งกายสวยงาม การเล่นทั่วไปแต่งกายปกติ

5. การเล่นแสดงในเทศกาลมีเครื่องดนตรีไทยบรรเลงทำนองเพลง“อัสวาลีลา” ให้ผู้เล่น เล่นแสดงกระโดดเดินไปตามจังหวะทำนองเพลงให้สวยงาม การเล่นทั่วไปผู้เล่นใช้ปากของตนร้องทำนองเพลง “อัสวาลีลา” เวลาเต้น เดินตามใจชอบของผู้เล่น

การเล่นขี่ม้าก้านกล้วยนี้เท่าที่ศึกษางานวิจัยของนักวิชาการหลายท่านที่เขียนวิจัยเกี่ยวกับการละเล่นของเด็ก ไม่พบว่ามีทำนองเพลงอัสวาลีลาร้องประกอบการเล่น น่าจะเป็นการประยุกต์นำทำนองเพลงดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เข้ากับสมัยปัจจุบันเป็นสิ่งที่ชวนให้น่าสนใจยิ่งขึ้นโดยเฉพาะเมื่อเด็กๆ ได้เล่นแสดงในงาน“รำลึกคลองบางหลวง” จากการสังเกตพบว่าผู้ที่มาเที่ยวชมงานนี้มีความสนใจมาก โดยที่ในงานได้ใช้เครื่องดนตรีไทยเล่นทำนองเพลง “อัสวาลีลา” ประกอบการเล่นแสดงขี่ม้าก้านกล้วยของเด็กๆ

ความบันเทิงจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติ การเล่นขี่ม้าก้านกล้วยคือ

ผู้เล่นสนุกกับการประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบการเล่น“ขี่ม้าก้านกล้วย”จากก้านของใบกล้วย สนุกกับการตั้งชื่อม้า ขี่ม้าวิ่งเล่น ขี่ม้าแข่งกับเพื่อนๆ สนุกกับการขี่ม้าทำท่ายกขาหน้า 2 ข้างเต้นพร้อมกับร้องทำนองเพลง “อัสวาลีลา” ประกอบการเต้น ทั้งหมดนี้เป็นความบันเทิงที่ผู้เล่นได้รับจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติกับเพื่อนๆ

การเล่นยิงปืนก้านกล้วย เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น เด็กๆ ต้องทำ ปืนก่อนโดยใช้ก้านของใบกล้วยจากโคนถึงปลายก้านยาวประมาณ 50 ซม. ใช้มีดเล็ก เจียนสันบนของก้านกล้วยยาว 2 นิ้ว ลึกพอประมาณ ไม่เจียนจนขาด ระยะห่างช่องละ ครั้งนี้ การเจียนเริ่มจากทางปลายก้านไปหาโคนก้านเวลาเล่นต้องแงะออกให้อ้าค้างไว้ ทุกช่อง

เริ่มเล่นเด็กๆ สมมติเป็นเรื่องราวว่าตนเองกับเพื่อน ๆ จะต้องต่อสู้กันโดยแบ่ง เป็น 2 ฝ่ายคือฝ่ายตำรวจกับฝ่ายผู้ร้าย และใช้อาวุธปืนยิงต่อสู้กัน อาวุธปืนนั้นก็คือก้าน กล้วยที่ทำไว้เรียบร้อยแล้ว เด็กๆ จะมีปืนก้านกล้วยคนละหนึ่งกระบอก เมื่อเวลาพบฝ่าย ตรงข้ามก็จะหันกระบอกปืนไปทางคู่ต่อสู้แล้วยิงโดยใช้มือปิดปิดตามช่องก้านกล้วยที่ เจาะไว้อย่างรวดเร็วเสียงดัง บับ . . . บับ . . . บับ . . . โดยสมมติว่าเป็นปืนกลเมื่อ กระบอกปืนชี้และยิงไปที่ใครก่อน ผู้ที่ถูกยิงถือว่าตาย เด็กๆ ทั้ง 2 ฝ่ายต้องหลบซ่อน ผลัดกันหนีและไล่ยิงคู่ต่อสู้กันไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเบื่อและตกลงกันว่าจะเลิกเล่นเป็นการ จบการละเล่น

ความบันเทิงจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติ การเล่นยิงปืนก้านกล้วยคือ

ผู้เล่นสนุกกับการประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบการเล่น “ปืนก้านกล้วย” จากก้าน ของใบกล้วย สนุกกับการสมมติว่าตนเองเป็นตำรวจยิงต่อสู้กับผู้ร้าย ผู้เล่นที่สมมติตน เป็นผู้ร้ายสนุกกับการยิงต่อสู้กับตำรวจ สนุกกับการที่เล็งปืนไปทางฝ่ายตรงข้ามและยิง โดยการปิดปิดแต่ละช่องอย่างรวดเร็ว ผู้เล่นทั้งหมดสนุกกับการผลัดกันยิง หลบซ่อน หนี และรุกไล่กันซึ่งทั้งหมดเป็นความบันเทิงที่ผู้เล่นได้รับจากการเล่นแสดงบทบาทสมมติกับ เพื่อนๆ

2.1.4 ความบันเทิงจากการละเล่นที่มีการแข่งขัน

การละเล่นเกือบทุกชนิด เป็นการละเล่นที่มีการแข่งขันกล่าวคือ เมื่อเสร็จสิ้น การแข่งขันก็จะทราบผลฝ่ายชนะและฝ่ายแพ้ แต่การละเล่นแข่งขันดังกล่าวมิได้เกี่ยวกับการพนัน แต่ทั้ง 2 ฝ่ายจะสลับเปลี่ยนหน้าที่กันในการละเล่นนั้นๆ การละเล่นดังกล่าว ต่าง ฝ่ายต่างก็หวังเป็นผู้ชนะโดยจะนำมาซึ่งความชื่นชม และความสมัคปรมาสามัคคีกัน ภายในกลุ่มตลอดการละเล่นแข่งขัน เด็กๆ จะได้รับความสนุกสนานอยู่ตลอดเวลา เพราะ ในแต่ละการละเล่นจะมีความตื่นเต้นเร้าใจไม่ต่างกัน

จากการศึกษาข้อมูลการละเล่นแข่งขันมีลักษณะดังนี้

ความบันเทิงจากการเล่นแข่งขันกับเพื่อน ๆ การแข่งขันกับเพื่อนพบได้ในการ เล่นจ้องเต กระโดดยาง เดินกะลา ลูกช่วง วิ่งเปี้ยว วิ่งกระสอบ และชักกะเย่อ

การเล่นจ้องเต อุปกรณ์เบ๊ย และสถานที่สำหรับเล่น เบ๊ยทำมาจากเศษกระดางแตกมีไว้ประจำตัวผู้เล่นใช้สำหรับโยนประกอบการเล่น และการทำสถานที่เล่นโดยใช้ไม้แข็งขีดลงที่ลานดินเป็นรูปเกือกม้าปลายปิดแล้วแบ่งเป็นตอนๆ ตอนที่อยู่ตรงส่วนโค้งเรียกว่าตากะโหลก และที่ติดกับตากะโหลกจะขีดเป็นกากบาทเพื่อให้เป็นตาพิก ผู้เล่นรวมกลุ่มกันเล่นแข่งขันในเกมนี้ 2-4 คน ก่อนเล่นแข่งขันจะต้องโยนเบ๊ยกันก่อนเพื่อหาว่าฝ่ายใดจะได้เล่นก่อน โดยแต่ละฝ่ายโยนเบ๊ยของตนไปที่ตากะโหลก ใครใกล้ที่สุดจะได้เล่นก่อน

เริ่มเล่นเด็กจะถอดรองเท้าเพื่อให้ถนัดในเวลาที่จะโยนขาเตะเบ๊ย ฝ่ายที่ได้เล่นก่อนโยนเบ๊ยไปยังตาที่ 1 แล้วเขย่งขาข้ามเส้นไปเตะเบ๊ยในตาที่ 1 ออกมาทางที่เขย่งขาเข้าไป เด็กจะหัวเราะอย่างสนุกสนานเพราะตานี้ง่ายเขย่งขาไม่ไกลแค่เขย่งขาข้ามเส้นไปเตะเบ๊ยออกมา ต่อไปอีกโยนเบ๊ยไปยังตาที่ 2, 3, 4,... และทำเหมือนตาที่ 1 โดยพยายามเขย่งขาเตะเบ๊ยออกมาให้ได้ซึ่งในตาที่ 2, 3, 4 นี้จะไกลออกไปมากขึ้นเด็กต้องโยนเบ๊ยไป และเขย่งขาเตะเบ๊ยออกมาโดยมิให้คาบเส้น ถ้าคาบเส้นถือว่าตาย ตอนเขย่งขาเตะเบ๊ยออกมานี้เด็กบางคนลั้งกระโปรงขึ้นเพื่อเป็นการสะดวกในการเขย่งขา ท่าทางของเด็กจะคะมำหน้าบ้าง เอียงซ้ายบ้างเอียงขวาบ้างเพราะต้องเขย่งขานานๆ ถ้าล้มหรือขาที่เขย่งตกลงพื้นถือว่าตายต้องเปลี่ยนให้ผู้เล่นอีกฝ่ายหนึ่งเล่น โดยเริ่มโยนเบ๊ยและเตะเบ๊ยไปยังตาที่ 1 เช่นกัน การเล่นนี้ใครได้บ้านมากที่สุดจะเป็นการจบการเล่น

ความบันเทิงจากการที่ได้เล่นแข่งขันกับเพื่อนๆในการเล่นจ้องเตคือ

ผู้เล่นสนุกกับการโยนเบ๊ยไปที่ตาต่างๆ สนุกกับการเขย่งขากระโดดข้ามเส้นกันระหว่างตาเพื่อไปเตะเบ๊ยออก สนุกกับการเล่นที่มุ่งมั่นทำบ้านให้ได้มากเพื่อชัยชนะ

การเล่นกระโดดยาง อุปกรณ์จะใช้ยางรัดของร้อยต่อกันเป็นเส้น ยาวประมาณ 150 เซนติเมตร ผู้เล่น 6 - 8 คน วิธีการเล่น "โออาน้อยออก" เพื่อหาผู้ถือปลายเส้นยาง 2 คน โดยถือตามระดับความสูงในท่าต่างๆที่กำหนดไว้และยืนห่างกันพอประมาณ เด็กๆตกลงกันก่อนว่าจะเล่นโดยถูกตัวและจะช่วยกันได้หรือไม่ เด็กๆจะช่วยกันคิดกำหนดใช้ท่าระดับต่างๆมากกระโดดไม่ต่ำกว่า 5 ท่า 5 ระดับ

เริ่มเล่นระดับที่ 1 เส้นยางสูงระดับตาคู่ ผู้ที่ถือเส้นยาง 2 คน ถือเส้นยางโดยคอยกระตุกแก้งให้ถูกเพื่อนๆ ที่กระโดดข้ามเส้นยาง ผู้ที่กระโดดข้ามเส้นยางพยายามกระโดดข้ามเส้นยางโดยท่าทำเท้าซ้ายลอดใต้เชือก ก่อนกระโดดข้ามไขว้เท้าขวาเหนือเท้าซ้ายที่ข่อเท้าแล้วกระโดดข้ามเส้นยางและต้องคอยระวังตัวมิให้เส้นยางมาถูกตัวหรือเสื้อผ้าของตนเพราะถ้าเส้นยางถูกตัวถือว่าตายและแพ้ตามข้อตกลงกันตนเองต้องไปถือเส้นยางแทนเพื่อน และเพื่อนที่ถือเส้นยางได้มากกระโดดเส้นยางแทน ท่าที่ 2 ความสูงของเส้นยางระดับหน้าแข้ง ผู้ที่ถือเส้นยางต้องดึง หรือกระตุกเส้นยางอย่างรวดเร็ว และ

ติดเส้นยางแกล้งให้เส้นยางโดนตัวเพื่อน ขณะที่ทำนี้ ผู้ที่กำลังกระโดดก็หวาดเสียวกลัว สัมผัสเส้นยาง และคอยระวังตัวมิให้ตัวถูกเส้นยาง ท่าที่ 3, 4, และ 5 เส้นยางจะสูงขึ้นเรื่อยๆ คือ ระดับหัวเข่า สะเอว และระดับไหล่ การกระโดดจะยากขึ้นผู้เล่นพยายามกระโดดข้ามให้ได้ซึ่งผู้เล่นบางคนกระโดดข้ามพ้น บางคนกระโดดข้ามไม่พ้นจึงเป็นผู้แพ้ ต้องไปถือเส้นยางแทนเพื่อน และเริ่มต้นเล่นเกมใหม่ ในท่าที่ 1 การเล่นเกมนี้เด็กๆ ได้แสดงความสามารถของตนเองแข่งกับเพื่อนๆ

ความบันเทิงจากการที่ได้เล่นแข่งขันกับเพื่อนๆ การเล่นเกมกระโดดยางคือ

ผู้เล่นที่ทำหน้าที่ถือเส้นยางสนุกกับการถือเส้นยางคอยติด ยก และกระตุกเส้นยางให้ถูกฝ่ายตรงข้ามผู้ที่กระโดดสนุกกับการกระโดดข้ามเส้นยางในระดับความสูงต่างๆ ตามระดับบังคับที่ตกลงกัน สนุกกับการระวังตัวมิให้โดนเส้นยาง

การเล่นเดินกะลา เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์ กะลามะพร้าว ผ่าครึ่งซีก 2 ซีก โดยใช้มีดเจียนใบที่ติดกับตัวกะลาออกพอเกลี้ยง เชือกยาว 2 เท่า ของความสูงของผู้เล่นโดยวัดตั้งแต่เท้าถึงไหล่ของแต่ละคนสอดปลายเชือกแต่ละข้างลงในรูกะลาแล้วผูกปลายเชือกให้เป็นปมกันมิให้ปลายเชือกหลุดออกจากกะลา

เริ่มเล่นผู้เล่นยกเท้าของตนเหยียบอยู่บนกะลา โดยทำลักษณะคล้ายสวมรองเท้าแตะแบบหนีบใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้เท้าหนีบเชือกไว้ข้างละซีกกะลา นำห่วงของเชือกมาคล้องไว้ที่คอแล้วออกเดินหรือวิ่งแข่งกับเพื่อน ใครถึงที่หมายก่อนชนะ ขณะที่วิ่งแข่งกันผู้เล่นคอยประคองตัวระวังมิให้ล้ม มิให้เท้าหลุดออกจากกะลาก่อนถึงที่หมาย ถ้าเท้าหลุดออกจากกะลาจบการเล่นต้องเริ่มต้นใหม่

ความบันเทิงจากการที่ได้เล่นแข่งขันกับเพื่อนๆ การเล่นเดินกะลาคือ

ผู้เล่นสนุกกับการสวมรองเท้ากะลาเดิน สนุกกับการสวมรองเท้ากะลาวิ่งแข่งกับเพื่อนๆ สนุกกับการประคองตัวระวังมิให้เท้าของตนหลุดออกจากกะลา

การเล่นลูกช่วง เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์ ผ้า 1 ผืนห่อเศษผ้าทำให้เป็นรูปกลมๆผูกชายไว้ยาวพอจะโยนได้ เรียกผ้ากลมนี้ว่า “ลูกช่วง” แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายด้วยวิธีจับไม้สั้นไม้ยาว

เริ่มเล่น แบ่งเขตแดน โดยผู้เล่นยืนหันหน้าเข้าหากันห่างกันพอสมควรเริ่มต้นโยนลูกช่วงให้อีกฝ่ายหนึ่งรับ ถ้ารับได้ก็ใช้ลูกช่วงนั้นปาให้ถูกตัวคนใดคนหนึ่งของฝ่ายตรงข้าม ถ้าปาไม่ถูกไม่ได้คะแนน ปาถูกชนะได้คะแนนแล้วตั้งต้นเล่นใหม่

ความบันเทิงจากการที่ได้เล่นแข่งขันกับเพื่อนๆ การเล่นลูกช่วงคือ

ผู้เล่นสนุกกับการโยนและรับลูกช่วง ผู้เล่นสนุกกับการปาลูกช่วงไปที่ฝ่ายตรงข้าม ผู้เล่นอีกฝ่ายหนึ่งสนุกกับการหลบหลีกลูกช่วง ผู้เล่นทั้งหมดสนุกกับการผลัดกันโยน รับ ปา และหลบลูกช่วง

การเล่นวิ่งเปี้ยว เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายละเท่าๆกันด้วยวิธี "จับไม้สั้นไม้ยาว" อุปกรณ์ผ้า 2 ผืนสีต่างกันขนาดกว้างยาวพอประมาณ ปักหลัก 2 ข้าง ข้างละ 1 หลักระยะห่างประมาณ 6 – 8 เมตร มีการมการตัดสิน 1 คน ผู้เล่น 1 คน ถือผ้าข้างละ 1 ผืน ยกแขนทั้ง 2 ข้างเหยียดแขนตรงในระดับไหล่ให้ชายผ้าทั้ง 2 ผืนห้อยลงและไปยืนที่ตรงกึ่งกลางระหว่างเขตแดนของผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่าย

เริ่มเล่นกรรมการให้สัญญาณโดยเริ่มต้นพร้อมกันทั้ง 2 ข้าง ผู้เล่นคนที่ 1 วิ่งไปหยิบผ้าผืนที่เป็นสีของฝ่ายตนแล้ววิ่งไปอ้อมหลักของฝ่ายตรงข้ามและวิ่งกลับมาหาฝ่ายของตนพร้อมทั้งส่งผ้าให้ผู้เล่นฝ่ายของตนคนที่ 2 ผู้เล่นคนที่ 2 รับผ้ามาและต่อวิ่งลักษณะการวิ่งเหมือนคนที่ 1 แล้วส่งผ้าให้ผู้เล่นคนต่อมา เป็นเช่นนี้จนวิ่งทันกัน ฝ่ายใดทันต้องใช้ผ้าที่ถืออยู่ตีอีกฝ่ายหนึ่งถ้าตีได้เป็นฝ่ายชนะ

ความบันเทิงจากการที่ได้เล่นแข่งขันกับเพื่อนๆการเล่นวิ่งเปี้ยวคือ

ผู้เล่นสนุกกับการที่ได้วิ่งส่งผ้าให้เพื่อนและรับผ้าจากเพื่อนฝ่ายเดียวกัน และสนุกมากขึ้นเมื่อ 2 ฝ่ายวิ่งไล่เกือบจะทันกันผู้เล่นฝ่ายหนึ่งสนุกกับการวิ่งหนีไม่ยอมให้ฝ่ายตรงข้ามตี ผู้เล่นฝ่ายตรงข้ามสนุกกับการวิ่งไล่ตีฝ่ายหนี ผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่ายที่อยู่ตรงหลักสนุกกับการเชียร์เพื่อนที่กำลังวิ่งใช้ผ้าไล่ตีฝ่ายตรงข้าม ผู้เล่นข้างฝ่ายหนึ่งสนุกกับการร้องเชียร์และเอาใจช่วยผู้เล่นฝ่ายของตนหนีให้ทันและตื่นเต้นกับการเตรียมตัวรับผ้าจากผู้เล่นฝ่ายของตนมาวิ่งต่อเพราะถ้าฝ่ายของตนวิ่งหนีได้ทันและวิ่งได้เร็วกว่าอาจกู้สถานการณ์กลับมาเสมอหรือกลับมาเป็นฝ่ายไล่ตีฝ่ายตรงข้ามได้อีกด้วย เมื่อจบการเล่นมีฝ่ายชนะและแพ้ผู้เล่นทั้งหมดต่างได้รับความบันเทิงจากการเล่นตามความสามารถของตน

การเล่นวิ่งกระสอบ เป็นการเล่นที่มีจำนวนผู้เล่น 4 – 5 คน อุปกรณ์มีกระสอบเท่ากับจำนวนผู้เล่น

เริ่มเล่นผู้เล่นทุกคนสวมกระสอบ โดยใช้มือซ้ายและมือขวาจับที่ปากกระสอบแต่ละข้างไว้และไปยืนที่เส้นเริ่มต้น เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณทุกคนต้องรีบวิ่งไปให้ถึงเส้นชัยที่กำหนดไว้โดยเร็วที่สุดใครถึงเส้นชัยก่อนเป็นผู้ชนะ

ความบันเทิงจากการที่ได้เล่นแข่งขันกับเพื่อนๆการเล่นวิ่งกระสอบคือ

ผู้เล่นสนุกกับการสวมกระสอบวิ่ง สนุกกับการวิ่งแข่งกับเพื่อนๆ ผู้เล่นสนุกและตื่นเต้นมากตอนที่ตนและเพื่อนๆวิ่งใกล้ถึงเส้นชัย

การเล่นชักกะเย่อ เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย อุปกรณ์มีเชือก 1 เส้น ยาวประมาณ 15 – 20 เมตร ชีตเส้นกึ่งกลาง ให้ 2 ข้าง ห่างจากเส้นแบ่งแดนเท่ากัน ใช้วิธีโยนหัวโยนก้อยเพื่อเลือกแดน

เริ่มเล่นผู้เล่นเข้าประจำที่ กรรมการส่งสัญญาณจับเชือกและสั่งเริ่มตบเส้น ทั้ง 2 ฝ่ายออกแรงดึงเชือก แต่ละฝ่ายพยายามดึงเชือกให้เข้ามาในแดนของตน เมื่อเชือกพ้นเขตกึ่งกลางไปทางด้านใดด้านหนึ่งชนะ ต่อจากนั้นสลับที่เปลี่ยนแดนกันและเริ่มเล่นอีกครั้ง ถ้าฝ่ายเดิมชนะอีกก็จบการเล่น แต่ถ้าชนะฝ่ายละครั้งต้องเล่นอีกเป็นครั้งที่ 3 เพื่อตัดสินว่าใครชนะ

ความบันเทิงจากการที่ได้เล่นแข่งขันกับเพื่อนๆ การเล่นชักกะเย่อคือ

ผู้เล่นสนุกกับการออกแรงดึงเชือกให้เข้ามาในแดนของฝ่ายตน บางช่วงขณะที่กำลังดึงเชือกเกือบมาถึงแดนของฝ่ายตน ฝ่ายตรงข้ามดึงกลับไปได้อีก ผู้เล่นสนุกมากเมื่อต่างฝ่ายออกแรงดึงกันไปดึงกันมายื้อกันอยู่นานกว่าจะจบการเล่น

2.2 บทบาทหน้าที่ในด้านการให้ความรู้

บทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2527 : 35) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคติชนในรูปแบบของการละเล่นต่างๆ ที่ให้ความรู้ สรุปได้ว่าการละเล่นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความรู้ อบรม และปลูกฝังจริยธรรมแก่คนในสังคม นอกจากนี้ ผู้ศึกษาสังเกตได้ว่าการละเล่นบางอย่าง ผู้เล่นยังได้คิดประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบการเล่น จากวัสดุที่หาได้ง่ายในพื้นที่อยู่อาศัยของตน เช่น ก้านของใบตองนำไปทำปิ่นก้านกล้วย ม้าก้านกล้วย และกะลามะพร้าวนำไปทำรองเท้ากะลา ในการละเล่นเดินกะลา เป็นต้น

นอกจากนี้ ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2529 : 105 – 106) ได้กล่าวถึงคติชนหรือคติชาวบ้านในรูปแบบของนิทานพื้นบ้านหรือการละเล่นต่างๆ ที่ให้การศึกษาหรือความรู้ซึ่งสรุปได้ว่า นิทานหรือการละเล่นมีบทบาทในการให้ความรู้ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม และค่านิยมทางสังคม ...

การละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายก็เช่นกันให้ความรู้ในด้านต่างๆ กับผู้เล่นซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านนักวิชาการ และจากการศึกษาบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย พบว่ามีหลายลักษณะดังนี้

2.2.1 ความรู้จักการผสมผสานความคิดเพื่อสร้างสรรค์

ความรู้จักการผสมผสานความคิดเพื่อสร้างสรรค์ เด็กๆ ได้รับจากประสบการณ์ จากสื่อต่างๆ ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และสิ่งแวดล้อมประจำของเด็กๆ ทำให้เด็กๆ มีความคิดสร้างสรรค์ อย่างหลากหลายมีทั้งคิดประดิษฐ์อุปกรณ์การเล่น และ

คิดสร้างเรื่องราวเป็นเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และอนาคตของตน ซึ่งพบได้จากการ เล่นเป่ารถกระดาษ จรวดหรือเครื่องบินกระดาษ

การเล่นเป่ารถกระดาษ เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์รถยนต์ กระดาษประจำตัวคนละ 1 ใบ โดยเล่นครั้งละ 2 คนเหมือนการเล่นเป่ากบที่ใช้เส้นยาง

เริ่มเล่นหาผู้เล่นคนที่ 1 ด้วยวิธี "เป่ายิงจูบ" กัน ใครชนะเป็นผู้ได้เป่าคนที่ 1 หรือ ได้เล่นก่อน ผู้เล่นคนที่ 1 นำรถยนต์กระดาษของตนออกมาวางข้างหน้าผู้เล่นนอนคว่ำลง บนพื้นโดยที่ปากห่างจากรถยนต์กระดาษพอประมาณแล้วหายใจเข้าลึกอย่างเต็มที่และ เป่าลมออกทางปากอย่างแรงและเร็วไปที่รถยนต์กระดาษเพื่อส่งให้พุ่งออกไปไกลที่สุด ต่อมาให้ฝ่ายตรงข้ามเป่ารถยนต์กระดาษของเขาบ้างโดยทำลักษณะเช่นเดียวกันเมื่อเป่า เสร็จแล้วดูว่ารถยนต์กระดาษของใครไกลที่สุดเป็นผู้ชนะจบการเล่นและเริ่มต้นเล่นกัน ใหม่ต่อไป

ความรู้จักการผสมผสานความคิดเพื่อสร้างสรรค์จากการเล่นเป่ารถกระดาษคือ

ผู้เล่นรู้จักคิดออกแบบและประดิษฐ์รถยนต์กระดาษ โดยนำกระดาษมาพับเป็น รูปรถตามที่คิดออกแบบไว้ รถยนต์กระดาษมี 2 แบบ แบบที่ 1 หัวรถลักษณะแหลม แบบที่ 2 หัวรถลักษณะตัด ผู้เล่นได้พูดถึงข้อดี ข้อเสีย ของรถทั้ง 2 แบบว่า เวลาเป่ารถ หัวแหลม รถวิ่งพุ่งออกไปเร็วและไกล แต่ทิศทางไม่ค่อยจะตรงตามต้องการ ส่วนรถหัว ตัดเวลาเป่า รถพุ่งออกไปไม่ค่อยเร็วและไม่ไกลนักเพราะรถลักษณะหัวรถตัดจะต้านลม ทำให้รถวิ่งพุ่งออกไปช้าแต่วิ่งได้ทิศทางตามที่ต้องการดี และกระดาษที่ใช้พับต้องเป็น กระดาษสมุดเพราะมีความแข็งแรงทนดีจะเล่นได้นาน

การเล่นจรวดหรือเครื่องบินกระดาษ เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น เป็นการเล่นที่ไม่หวังผลชนะกัน แต่เป็นการเล่นเพื่อความสนุกและแสดงอุปกรณ์ที่ตน ประดิษฐ์ ผู้เล่นออกแบบและประดิษฐ์จรวดหรือเครื่องบินกระดาษตามความคิดของตน

เริ่มเล่นเด็กๆ ใช้นิ้วมือ 3 นิ้วได้แก่ นิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้ และนิ้วกลาง จับตรงข้าง ใต้บริเวณส่วนหัวของจรวดหรือเครื่องบินโดยยกแขนขึ้นสูงเหนือศีรษะแล้วพุ่งแบบขว้าง ออกไปอย่างรวดเร็วและแรง จรวดหรือเครื่องบินร่อนอยู่ในอากาศสักพักหนึ่งก็หล่นลง บนพื้น ซึ่งขณะที่พุ่งจรวดเด็กจะมองตามจรวดหรือเครื่องบินกระดาษของตนเพื่อดูว่าขึ้น สูงและพุ่งได้ไกลแค่ไหน จรวดเอียง แกว่งหรือหมุนอย่างไรบ้างเพื่อที่จะแก้ไขให้จรวด สมบูรณ์ เมื่อเล่นครั้งต่อไปจรวดน่าจะอยู่ในอากาศได้นานๆ และพุ่งได้ไกลๆ การเล่นนี้ไม่มีกำหนดเวลาและจบการเล่นตามความพอใจของแต่ละคน

ความรู้จักการผสมผสานความคิดเพื่อสร้างสรรค์จากการเล่นเครื่องบินกระดาษคือ

ผู้เล่นรู้จักคิดออกแบบ และประดิษฐ์จรวดหรือเครื่องบินกระดาษด้วยกระดาษต่าง ๆ ได้แก่ กระดาษโฆษณาสินค้า กระดาษสมุดโทรศัพท์และกระดาษสมุด ผู้เล่นรู้จักเปรียบเทียบความสูงและระยะทางของจรวดหรือเครื่องบินกระดาษที่ประดิษฐ์จากกระดาษทั้ง 3 ชนิดและรู้จักสรุปได้ว่าจรวดหรือเครื่องบินที่ประดิษฐ์จากกระดาษสมุดมีความแข็งแรงพุ่งได้สูงและไกลอยู่ในอากาศได้นานกว่ากระดาษอื่น ในขณะที่เล่นผู้เล่นรู้จักสังเกตและคิดหาข้อบกพร่องตลอดจนดำเนินการแก้ไขจรวดหรือเครื่องบินกระดาษของตนให้สมบูรณ์ขึ้น

2.2.2 ความรู้หลักการคิดคำนวณหรือการคาดคะเน

นอกจากเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้หลักการคิดคำนวณจากโรงเรียน สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เป็นตำรา ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว เด็ก ๆ ยังได้เรียนรู้หลักการคิดคำนวณจากการเล่นหลายชนิด ได้แก่ การเล่นตีดลูกแก้ว การเล่นขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง การเล่นเป่ายาง การเล่นหมากเก็บ การเล่นอีดัก ซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นตีดลูกแก้ว เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์ลูกแก้วประจำตัวผู้เล่นคนละ 1 ลูก หลุมดินเล็กทำได้โดยการหมุดด้วยสนเท้าลงบนพื้นดินอ่อน
วิธีเล่น ผู้เล่นทุกคนเริ่มเล่นด้วยการใช้นิ้วมือ(นิ้วชี้หรือนิ้วกลาง)ตีดลูกแก้วของตนไปที่หลุมดิน ลูกแก้วของใครใกล้หลุมที่สุดจะได้เล่นก่อนและรองลงไปเรื่อยตามลำดับความใกล้ ผู้ที่ได้เล่นคนที่จะต้องใช้นิ้วมือตีดลูกแก้วของตนให้ลงไปใกล้หลุมก่อนแล้วใช้นิ้วหัวแม่มือจรดที่ปากหลุมแล้วตีดลูกแก้วของตนให้ถูกลูกแก้วของผู้อื่นไปเรื่อย ๆ ผู้เล่นนี้ต้องหยุดเล่นทันทีเมื่อตีดลูกแก้วของตนออกไปแล้วไม่ถูกลูกแก้วของผู้อื่นและผู้เล่นลำดับต่อไปมาเล่นแทน การที่ผู้เล่นตีดลูกแก้วไปถูกลูกแก้วของผู้อื่นถือว่าชนะ และได้ลูกแก้วหรือสิ่งของที่ใช้เดิมพันไปเมื่อทุกคนได้เล่นตามลำดับหรือตีดลูกแก้วถูกผู้อื่นจนหมดแล้วถือว่าจบการเล่นในครั้งนี้ถ้าจะเล่นอีกทุกคนต้องตีดลูกแก้วไปที่หลุมใหม่และเริ่มต้นเล่นใหม่

ความรู้หลักการคิดคำนวณหรือการคาดคะเนจากการเล่นตีดลูกแก้วคือ

ผู้เล่นรู้หลักการคิดคำนวณระยะทางของหลุมกับลูกแก้วและแรงตีดของนิ้วมือของตน โดยมุ่งตีดลูกแก้วตรงไปให้ใกล้หลุมที่สุด เพื่อที่ว่าตนจะได้ชนะและได้เล่นก่อน ขณะเล่นผู้เล่นคิดคำนวณระยะทางจากจุดที่วางลูกแก้วของตนกับจุดที่วางลูกแก้วของเพื่อนและแรงตีดของนิ้วมือตนโดยเล็ง และตีดไปยังลูกแก้วลูกที่อยู่ใกล้ที่สุดที่กะเนว่าน่าจะถูกลูกแก้วของเพื่อนพอดิ และทำได้สำเร็จตนเป็นฝ่ายชนะเดิมพัน

การเล่นขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง นอกจากจะได้รับความบันเทิงสนุกสนานในการแสดงบทบาทสมมติโดยประกอบอาชีพเป็นแม่ค้า พ่อค้าขายอาหารและสิ่งของเครื่องใช้แล้ว ผู้เล่นยังได้รู้หลักการคิดคำนวณในการเล่นขายของดังนี้

ความรู้หลักการคิดคำนวณหรือการคาดคะเนจากการเล่นขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกงคือ

ผู้เล่นรู้หลักการคิดคำนวณโดยการนับรวมจำนวนรายจ่ายได้แก่ ค่าซื้ออาหารซื้อของใช้และอื่นๆ ผู้เล่นรู้หลักการคิดคำนวณการลบออกโดยการสมมติว่าผู้ขายทอนเงินให้กับผู้ซื้อคือนับจากเงินที่ผู้ซื้อจ่ายมาและนำค่าซื้อสิ่งของไปหักออกจากเงินของผู้ซื้อแล้วทอนให้กับผู้ซื้อไป

การเล่นเป่ายาง ผู้เล่นจำนวน 2 คน อุปกรณ์ยางรัดของประจำตัวของผู้เล่นแต่ละคนวิธีการ เล่นผู้เล่น "เป่ายิงฉุบ" กันก่อนเพื่อตัดสินว่าใครชนะได้เริ่มเล่นก่อน เริ่มเล่นด้วยการวางเส้นยางของแต่ละคนลงบนพื้นหรือม้านั่งยาว ห่างกันประมาณ 2 ฟุต โดยหันหน้าเข้าหากันผู้เล่นคนที่ 1 นอนค้ำลงบนพื้นให้ปากของตนตรงกันกับเส้นยางของตนและเริ่มเป่าเส้นยางตนให้เข้าใกล้เส้นยางของผู้เล่นอีกฝ่ายหนึ่ง การเป่านี้จะผลัดกันเป่าคนละครึ่ง โดยการที่แต่ฝ่ายเป่าเส้นยางของตนที่ละน้อยๆ เมื่อเส้นยางของตนเข้าใกล้เส้นยางของอีกฝ่ายหนึ่งต้องพยายามเป่าให้แรงพรวดเดียวเพื่อให้เส้นยางของตนไปเกยทับเส้นยางของฝ่ายตรงข้ามให้ได้ ถ้าทำได้ก็ชนะเป็นการจบการเล่น

ความรู้หลักการคิดคำนวณหรือการคาดคะเนจากการเล่นเป่ายางคือ

ผู้เล่นรู้หลักการคาดคะเน โดยคาดคะเนตำแหน่งที่เส้นยางของตนวางอยู่ กับตำแหน่งที่เส้นยางของฝ่ายตรงข้ามวางอยู่ว่าห่างกันเท่าไร และคำนวณแรงเป่าของตนเพื่อเมื่อเวลาเป่าพรวดเดียวออกไปเส้นยางของตนจะได้เกยทับเส้นยางของฝ่ายตรงข้ามได้พอดี

การเล่นหมากเก็บ จำนวนผู้เล่น 2 – 4 คน อุปกรณ์ก้อนกรวดลักษณะกลมหรือลักษณะมนๆ 5 เม็ด

วิธีเล่น ขึ้นร้านว่าใครจะได้เล่นก่อนโดยถือหมากเก็บทั้ง 5 เม็ดไว้แล้วโยนพลิกเอาหลังมือรับ แล้วพลิกมือกลับอีกทีเพื่อรับเม็ดกรวดแล้วนับ ใครได้มากที่สุดคนนั้นได้เล่นก่อนมีทั้งหมด 5 หมาก หมากที่ 1 ทอดให้ห่างๆ กันเลือกลูกนำไปไว้ 1 เม็ด ใช้เม็ดกรวดที่ห่างที่สุดโยนเม็ดนำขึ้นแล้วเก็บที่ละเม็ดพร้อมกับรับลูกนำไปไว้ได้ถ้ารับไม่ได้ถือว่าตาย หมากที่ 2 เก็บที่ละ 2 เม็ด หมากที่ 3 เก็บที่ละ 3 เม็ดและ 1 เม็ด หมากที่ 4 ใช้โปะคือถือหมากทั้งหมดไว้ในมือโยนลูกนำขึ้นแล้วโปะเม็ดที่เหลือลงพื้นแล้วรวบทั้งหมดถือไว้พร้อมทั้งรับลูกนำ เสร็จแล้วขึ้นร้านได้ก็เม็ดเป็นแต้มของคนนั้น ถ้าขึ้นร้านเม็ดหล่นหมดถือว่าตายไม่

ได้แต้มต้องให้คนอื่นเล่นต่อ ใครตายหมากรุกไหนเมื่อได้เล่นอีกต้องเริ่มเล่นที่หมากนั้น การเล่นนี้ส่วนมากจะกำหนดแต้ม 50 – 100 แต้ม เมื่อแต้มใกล้จะครบเวลาขึ้นร้านต้องระวังไม่ให้เกินแต้มที่กำหนดไว้ ถ้าเกินต้องนับเศษเป็นแต้มเริ่มต้นของตาใหม่

ความรู้หลักการคิดคำนวณหรือการคาดคะเนจากการเล่นหมากรุกคือ

ผู้เล่นรู้หลักการนับจำนวน 1, 2, 3, 4, และ 5 เพื่อการตรวจสอบว่าใครขึ้นร้านได้มากกว่าเป็นผู้ที่ได้เล่นหมากรุกก่อน ขณะที่เล่นผู้เล่นรู้หลักการคำนวณนับเพิ่มโดยนับต่อจากแต้มที่ทำไว้แล้ว เมื่อจบการเล่นผู้เล่นรู้หลักการคำนวณเปรียบเทียบแต้มของตนเองกับแต้มของเพื่อนว่าใครได้มากกว่าเป็นผู้ชนะตามข้อตกลงของการเล่น

การเล่นอีตัก จำนวนผู้เล่น 2 – 3 คน อุปกรณ์ เมล็ดน้อยหน้าหรือเมล็ดมะขาม และกระดาดัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จับชายข้างหนึ่งซ้อนกัน ใช้มือถือทำเป็นที่ตักเมล็ด วิธีเล่นแต่ละคนกองลูกลงเท่าๆกัน จับไม้สั้นไมยาวว่าใครจะได้เล่นก่อน ทุกคนมีที่ตักเป็นของตนเอง คนที่ 1 เริ่มเล่นด้วยการโปรยเมล็ดลงไปบนพื้น และต้องอยู่ในกรอบที่ขีดเส้นไว้ ห้ามตักเมล็ดที่หล่นนอกกรอบ ให้ใช้กระดาดที่เตรียมไว้ตักทีละเมล็ดถ้าเมล็ดโดยอยู่ชิดกันมากเวลาตักต้องระวังเพราะข้อตกลงห้ามกระเทือนเมล็ดอื่น ถ้าเมล็ดอื่นเคลื่อนที่ต้องหยุดเล่น ให้ผู้เล่นลำดับถัดไปมาเล่น เมื่อตักเมล็ดหมดนับเมล็ดที่ตักได้ของแต่ละคนใครได้เมล็ดมากเป็นผู้ชนะได้เดิมพันไป ถ้าจะเล่นใหม่ต้องลงทุนกองกลางใหม่

ความรู้หลักการคิดคำนวณหรือการคาดคะเนจากการเล่นอีตักคือ

ผู้เล่นรู้หลักการนับจำนวนนับเพิ่ม โดยนับจำนวนเมล็ดน้อยหน้าของตนเองที่ตักได้เพิ่มในแต่ละครั้ง ผู้เล่นรู้หลักการคิดคำนวณเปรียบเทียบมากกว่าและน้อยกว่า โดยนับเมล็ดน้อยหน้าของตนเองกับของเพื่อนว่าใครตักได้เมล็ดน้อยหน้ามากกว่าเป็นผู้ชนะในการเล่นตามข้อตกลงกัน

2.2.3 ความรู้หลักการเล่นพละนาหมย การละเล่นต่าง ๆ นั้นมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้เล่นได้เคลื่อนไหววัยวะต่างๆของร่างกายโดยการออกเดิน วิ่ง กระโดด ฯลฯ ตามสาระของการละเล่นนั้นๆ ซึ่งทำให้ผู้เล่นได้ออกกำลังกายเคลื่อนไหวของของตนเป็นการเสริมสร้างพละนาหมย และการละเล่นเหล่านี้ได้แก่ การเล่นเดินกะลา แก้วอีตกริ เหยียบลูกโป่ง เปาะแข็ง วิ่งเปี้ยว ปลาหมอตักกะทะ จ้องเต และกระโดดยางซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นเดินกะลา นอกจากจะได้รับความบันเทิงแล้ว ผู้เล่นยังได้ฝึกทักษะการเคลื่อนไหวของในการเล่นบนพื้นที่ไม่เรียบอีกด้วยดังนี้

ความรู้หลักการเล่นพละนาหมยจากการเล่นเดินกะลา คือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลังเดินโดยฝึกการใช้เท้ายืนอยู่บนหลังกะลาผ่าซีก ฝึกการทรงตัวมิให้ล้มและฝึกการก้าวเท้าเดินออกไปเหมือนกับตนได้สวมรองเท้าแตะแต่เป็นรองเท้าที่มีพื้นนูนตรงกลางฝ่าเท้า ผู้เล่นต้องประครองตัวพยายามมิให้ล้ม ผู้เล่นบางคน ฝึกได้จนสามารถวิ่งแข่งกันกับเพื่อนๆ ได้เป็นการฝึกทักษะออกกำลังกล้ามเนื้อขาเดิน ด้วยการเดินกะลา

การเล่นเก้าอี้ดนตรี เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์เก้าอี้หลายตัว วิธีเล่น ผู้เล่นยืนเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหาเก้าอี้ที่ตั้งเป็นวงกลม โดยมีเก้าอี้น้อยกว่าผู้เล่น 1 ตัว เมื่อเสียงเพลงดังขึ้นทุกคนต้องเดินรำไปรอบๆ เก้าอี้ ถ้าเสียงเพลงหยุดตอนใด ทุกคนต้องรีบไปนั่งบนเก้าอี้ คนที่แย่งนั่งเก้าอี้ไม่ทันต้องออกจากการแข่งขันไป ในกรณีที่แย่งนั่งเก้าอี้ได้พร้อมกัน 2 คนคือนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกันและตัดสินไม่ได้ว่าใครนั่งก่อนก็ให้เริ่มต้นเล่นใหม่ เล่นกันต่อไปเช่นนี้เรื่อย ๆ โดยนำเก้าอี้ออกทีละตัวให้น้อยกว่าจำนวนผู้เล่นตลอดไป จนเหลือผู้เล่น 2 คนสุดท้ายต่อเก้าอี้ 1 ตัว เมื่อเสียงเพลงหยุดใครนั่งเก้าอี้ได้ก่อนเป็นผู้ชนะและจบการเล่น

ความรู้หลักการพลานามัยจากการเล่นเก้าอี้ดนตรีคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลังเดิน โดยการเดินรอบวงตามข้อตกลงจะหยุดนั่งได้เมื่อเสียงเพลงหยุดและต้องแย่งกันนั่งเก้าอี้กันอย่างรวดเร็ว ผู้เล่นออกกำลังเดินเช่นนี้หลายรอบในการเล่นจนจบการเล่นนั้นคือผู้เล่นได้ฝึกทักษะออกกำลังกล้ามเนื้อขาเดิน ด้วยการเล่นเก้าอี้ดนตรี

การเล่นเหยียบลูกโป่ง เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น อุปกรณ์ลูกโป่งหลายใบโดยผูกไว้ที่ขาของผู้เล่นทุกคน ข้างละ 1 ใบ สูงระดับตาตุ่ม

วิธีเล่น เมื่อได้ยินสัญญาณ เริ่มเล่นผู้เล่นต้องรักษาลูกโป่งของตนไว้ให้ดีไม่ยอมให้ผู้อื่นมาเหยียบแตก และต้องพยายามเดินหรือวิ่งไปเหยียบลูกโป่งของผู้อื่นให้แตกให้หมดในเวลาที่กำหนด สุดท้ายผู้ใดรักษาลูกโป่งไว้ได้มากที่สุดผู้นั้นชนะเป็นการจบการเล่น

ความรู้หลักการพลานามัยจากการเล่นเหยียบลูกโป่งคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลังเดิน โดยการเดินหรือวิ่งเพื่อหนีการถูกเหยียบลูกโป่ง เมื่อมีโอกาสก็เป็นผู้ที่เดินหรือวิ่งไล่เหยียบลูกโป่งของผู้อื่นด้วย การเล่นนี้ต่างหนีและไล่เหยียบลูกโป่งซึ่งกันและกันจนหมดเวลาที่กำหนดไว้เป็นการจบการเล่น การเล่นนี้ผู้เล่นได้เดินหรือวิ่งเป็นการฝึกทักษะออกกำลังกล้ามเนื้อขาเดินด้วยการเล่นเหยียบลูกโป่ง

การเล่นแปะแข็ง เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น
วิธีเล่น “จับไม้สั้นไม้ยาว” ใครได้ไม้สั้นเป็นผู้วิ่งไล่ ผู้เล่นที่เหลือวิ่งหลอกหลอ เมื่อผู้ที่วิ่งไล่ไป
แปะถูกใครคนนั้นต้องหยุดนิ่งในท่าที่กำลังทำอยู่ในขณะนั้น ห้ามเปลี่ยนท่าถ้าเปลี่ยน
หรือเคลื่อนไหวถือว่าแพ้ต้องมาเป็นผู้วิ่งไล่แทน สลับกันแบบนี้เรื่อยไปจนตกลงกันว่า
เลิกเป็นการจบการเล่น

ความรู้หลักการพละนามัยจากการเล่นแปะแข็งคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลังวิ่ง โดยผู้เล่นที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไล่วิ่งไล่และ
ผู้เล่นคนอื่นๆ ผู้เล่นที่เป็นผู้หนีออกกำลังวิ่งหนี ผู้เล่นบางคนออกกำลังวิ่งหลอกและวิ่ง
หนีไปด้วย ผู้เล่นบางคนถูกแตะต้องมาเป็นผู้วิ่งไล่บ้างสลับกันซึ่งการเล่นนี้ผู้เล่นได้ฝึก
ทักษะออกกำลังกล้ามเนื้อขาวิ่งด้วยการเล่นแปะแข็ง

การเล่นวิ่งเปี้ยว นอกจากผู้เล่นจะได้รับความบันเทิงในการเล่นแข่งขันกับ
เพื่อนๆ แล้วผู้เล่นยังได้ฝึกทักษะการออกกำลังด้วยการวิ่งดังนี้

ความรู้หลักการพละนามัยจากการเล่นวิ่งเปี้ยวคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลังโดยผู้เล่นทั้งสองฝ่ายออกกำลังวิ่งและถือผ้าส่งให้
ผู้เล่นฝ่ายของตนผลัดกันถือและวิ่ง เห็นได้ว่าตลอดการเล่นผู้เล่นทุกคนได้วิ่งเล่นซึ่ง
เป็นการฝึกทักษะการวิ่งออกกำลังกล้ามเนื้อขาในการเล่นวิ่งเปี้ยว

การเล่นปลาหมอตกกระทะ เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น

วิธีเล่น แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่ายด้วยวิธี “โออาน้อยออก” แต่ละฝ่ายส่งตัวแทนไปยิงฉุบ
ฝ่ายชนะได้เล่นก่อน ฝ่ายแพ้นั่งจับมือกันเป็นวงกลมคอยวัดมือกัน ผู้เล่นยืนข้างนอก
ล้อมวงกลมและพยายามกระโดดไปในวงตรงที่มือจับกันอยู่ ถ้ากระโดดเข้าได้ 1 คน พวก
ของตนก็มีสิทธิ์ได้เข้าไปในวงหมดทุกคน เมื่อเข้าได้แล้วก็ต้องช่วยกันกระโดดออกฝ่ายที่
นั่งจับมือต้องคอยวัดมือขึ้นไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งผ่านไปได้ ฝ่ายกระโดดต้องหลอกหลอขณะที่
กระโดดถ้าไปถูกมือของผู้กัน ถือว่าแพ้ ฝ่ายที่กระโดดไปทำหน้าที่กันและเริ่มเล่นใหม่

ความรู้หลักการพละนามัยจากการเล่นปลาหมอตกกระทะคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลังโดยกระโดดหลอกหลอ และเมื่อมีโอกาสก็กระโดด
ข้ามตามข้อตกลงของการเล่น การเล่นนี้ผู้เล่นทุกคนได้ออกกำลังกระโดดซึ่งเป็นการออก
กำลังกล้ามเนื้อขา

การเล่นจ้องเต นอกจากจะได้รับความบันเทิงจากการเล่นแข่งขันกันแล้วยังฝึก
ทักษะการออกกำลังอีกด้วยดังนี้

ความรู้หลักการพละนามัยจากการเล่นจ้องเตคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลังกล้ามเนื้อขาโดยการเขย่งยีนและกระโดดขาเดียว กระโดดเล่นไปตามกติกา ผู้เล่นบางคนทรงตัวยีนและกระโดดขาเดียวได้เป็นเวลานาน แต่บางคนยีนและกระโดดขาเดียวได้ไม่นานซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการออกกำลังกล้ามเนื้อขา ด้วยการเล่นจ้องเต

การเล่นกระโดดยาง นอกจากจะได้รับความบันเทิงจากการเล่นแข่งขันกันแล้ว ผู้เล่นยังได้ฝึกทักษะการออกกำลังดังนี้

ความรู้หลักการพละนามัยจากการเล่นกระโดดยางคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการออกกำลัง โดยการกระโดดข้ามเส้นยางในระดับบังคับต่างๆ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ระดับได้แก่ ท่าที่ 1 สูงระดับตาตุ่ม ท่าที่ 2 สูงระดับหน้าแข้ง ท่าที่ 3 สูงระดับหัวเข่า ทั้ง 3 ระดับนี้ผู้เล่นออกกำลังกระโดดข้ามเส้นยางได้ทุกคน ท่าที่ 4 สูงระดับสะเอว ท่าที่ 5 สูงระดับไหล่ ทั้ง 2 ระดับนี้ผู้เล่นบางคนกระโดดไม่ผ่าน ผู้เล่นที่เล่นเป็นประจำจะกระโดดผ่านซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการออกกำลังกระโดดด้วยการเล่นกระโดดยาง

2.3 บทบาทหน้าที่ด้านการฝึกทักษะนิสัยความเป็นคนช่างสังเกตและว่องไว

การละเล่นหลายชนิดมีสาระ และวิธีการเล่นที่ฝึกทักษะให้ผู้เล่นเป็นคนช่างสังเกต รอบคอบ ระวังตนอยู่เสมอ และฝึกทักษะความว่องไวในการใช้สายตาที่สัมพันธ์กับกล้ามเนื้อมือซึ่งมีลักษณะดังนี้

2.3.1 การฝึกทักษะนิสัยความเป็นคนช่างสังเกต

การละเล่นหลายชนิดที่ฝึกทักษะให้ผู้เล่นเป็นคนช่างสังเกต การละเล่นเหล่านี้ได้แก่ มอญซ่อนผ้า โพงพาง ซ่อนหา ปิดตาตีปิ๊บซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นมอญซ่อนผ้า นอกจากจะได้รับความสนุกสนานจากการได้ร้องบทร้องประกอบแล้ว ผู้เล่นยังได้รับความรู้หลักการสังเกตกริยา ท่าทางของผู้อื่นและการระวังตน ทักษะฝึกการสังเกตจากการเล่นมอญซ่อนผ้าคือ

ผู้เล่นที่เป็นมอญคอยสังเกตดูเพื่อนๆ ที่นั่งล้อมกันเป็นวงอยู่ว่า เพื่อนคนใดเคลื่อนไหวเพื่อที่ว่าตนเองจะวางผ้าลงไปที่ข้างหลังของเพื่อนๆ คนใดคนหนึ่ง โดยที่เพื่อนไม่รู้ตัวแล้วรีบเดินไป 1 รอบวง ขณะที่เดินไปก็ต้องคอยสังเกตด้วยว่า เพื่อนจะรู้ตัวหรือยังว่าถูกซ่อนผ้าไว้ข้างหลัง ขณะเดียวกันเพื่อนๆ ที่นั่งล้อมวงอยู่ก็ต้องสังเกตเพื่อนที่เป็นมอญว่า ที่มือของเขายังมีผ้าอยู่หรือไม่ ถ้าสังเกตได้ว่าไม่มีผ้าอยู่ในมือมอญก็ต้องสังเกตต่อไป อีกว่ามอญทิ้งผ้าอยู่ที่เพื่อนคนใดหรืออยู่ที่ข้างหลังตนเองหรือไม่ ถ้าสังเกตได้ว่าอยู่ข้างหลังของตนเองก็ต้องรีบควานหาและหยิบผ้าขึ้นมารีบวิ่งไล่ตีมอญทันที และ

ต้องสังเกตด้วยว่ามอญจะวิ่งหนีไปทางซ้ายหรือขวาของวงกลม ตนเองจะได้วิ่งไล่ตีมอญ ได้ถูกทิศทาง ผู้ที่เป็นมอญก็ต้องสังเกตว่าผู้ที่ตนซ่อนผ้าไว้รู้ตัวหรือยัง ถ้าเพื่อนรู้ตัวแล้ว เขาหยิบผ้าได้หรือยัง และเพื่อนจะวิ่งไล่ตีมามาทางซ้ายหรือขวาของวงกลมเพื่อที่ว่าตนเอง จะได้หนีทันและกลับไปนั่งที่ได้เร็วขึ้นโดยไม่ถูกตี

การเล่นโพงพาง นอกจากจะได้รับความสนุกสนานจากการได้ร้องบทร้อง ประกอบแล้ว ผู้เล่นยังได้รับความรู้หลักการสังเกตลักษณะของคนและสิ่งแวดล้อมของคน ทักษะฝึกการสังเกตจากการเล่นโพงพางคือ

การเล่นโพงพางนี้ผู้เล่นต้องสังเกตเพื่อน ๆ และพยายามจำลักษณะหรือเครื่อง แต่งกายที่พิเศษของเพื่อน ๆ ไว้ก่อนเพื่อที่ว่าเวลาตนเองเป็นเสือปลาแล้วเมื่อคลำตัวเพื่อน จะได้เรียกชื่อของเพื่อนคนนั้น ๆ ได้ถูก ลักษณะพิเศษ เช่น ตัวสูง เตี้ย อ้วน ผอม ผอมสั้น ผอมยาว ผมเกล้าผูกยาว ผมถักเปีย ผมตัดสั้น ฯลฯ เครื่องแต่งกาย เช่น สวมกางเกงขา สั้น กางเกงขายาว กระโปรง ผ้านุ่ง ติดก๊ีบ ผูกโบว์ ติดที่คาดผม ฯลฯ

การเล่นซ่อนหา เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายผู้ซ่อนและฝ่ายผู้หา โดยวิธีจับไม้สั้นไม้ยาว ใครได้ไม้สั้นเป็นคนหาก่อน ผู้เล่นที่ เหลือไปซ่อน การเล่นนี้จบลงเมื่อผู้หา หาผู้ซ่อนพบหมดทุกคน ผู้ถูกพบคนแรกมาเป็นผู้ หาแทน แต่ถ้าผู้หาถูกผู้ซ่อนแปะผู้หาต้องหาต่อไป

ทักษะฝึกการสังเกตจากการเล่นซ่อนหาคือ

ผู้เล่นสังเกตโดยการฟังเสียงและจับทิศทางเสียงของผู้ซ่อนว่าอยู่ที่ใดบ้างในขณะที่ ผู้หาถามผู้ซ่อนว่า“เอาหรือยัง” ผู้ซ่อนขานว่า “เอาหละ” ผู้เล่นสังเกตบริเวณพื้นที่ว่าเป็น อย่างไร ผู้ซ่อนน่าจะซ่อนตรงที่ใดบ้าง

การเล่นปิดตาตีปีป ผู้เล่นไม่ควรเกิน 10 คน อุปกรณ์ท่อนไม้ขนาดเหมาะสมมี ยาวพอประมาณ ปีป 1 ใบ และผ้า 1 ผืน

เริ่มเล่นผู้เล่นถูกปิดตาพร้อมให้ถือไม้ไว้และถูกหมุน 3 รอบเพื่อให้ลืมทิศ เมื่อ เดินไปถึงที่วางปีปต้องตกลงไปทันที 1 ครั้งห้ามใช้มือควานหา ตีถูกได้คะแนน ตีผิดไม่ได้ คะแนนและจบการเล่นให้ผู้อื่นเล่นต่อ

ทักษะฝึกการสังเกตจากการเล่นปิดตาตีปีปคือ

ผู้เล่นสังเกตและจำพื้นที่บริเวณที่เล่นก่อนถูกปิดตา ผู้เล่นสังเกตจากการฟัง เสียงของเพื่อน ๆ และผู้ที่เขยื้อยอยู่ใกล้ๆที่ร้องบอก ถึงตำแหน่งที่ตั้งของปีป

2.3.2 ฝึกทักษะความว่องไวใช้สายตาสัมพันธ์กับกล้ามเนื้อมือ

การละเล่นหลายชนิดผู้เล่นสามารถนั่งเล่นอยู่กับที่ได้ โดยผู้เล่นได้ฝึกทักษะในการใช้สายตาที่สัมพันธ์กับกล้ามเนื้อมือ การละเล่นนี้ได้แก่ หมาเกิบ และมีสาระดังนี้

การเล่นหมาเกิบ การเล่นหมาเกิบนี้นอกจากให้ความรู้หลักการคิดคำนวณหรือการคาดคะเนแล้วยังฝึกทักษะการใช้สายตาสัมพันธ์กับการใช้กล้ามเนื้อมืออีกด้วย

ทักษะการใช้สายตาสัมพันธ์กับกล้ามเนื้อมือจากการเล่นหมาเกิบคือ

ผู้เล่นได้รู้หลักการฝึกการใช้สายตาพร้อมกับการใช้กล้ามเนื้อมือโดยขณะเล่นเมื่อผู้เล่นโยนลูกนำขึ้นไปสายตาต้องมองไปที่ลูกนำเพื่อให้รู้ว่าลูกนำอยู่สูงแค่ไหนและใกล้ตกถึงพื้นหรือยังพร้อมทั้งต้องใช้สายตาเหลือบมองหมาเกิบที่อยู่บนพื้นด้วยว่าอยู่ตรงที่ใดบ้างเพื่อที่เวลาเกิบหรือรวบหมาเกิบจะได้เกิบถูก ขณะเดียวกันผู้เล่นต้องใช้มือเกิบหมาเกิบหรือรวบหมาเกิบบนพื้นขึ้นมามีไวแล้วคอยรับหมาเกิบที่เป็นลูกนำให้ได้ซึ่งการเล่นนี้เป็นการฝึกการใช้สายตาสัมพันธ์กับการใช้กล้ามเนื้ออย่างกลมกลืนพอเหมาะกัน

2.4 บทบาทหน้าที่ด้านปลูกฝังจริยธรรม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามหรือความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้หลายลักษณะซึ่งสรุปได้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 214) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริยธรรม น. ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม”

สาโรช บัวศรี (2526 : 20) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริยธรรม คือค่านิยมระดับต่างๆซึ่งสังคมและบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น” และ

สายสุรี จุติกุล (2522 : 140 – 141) ได้ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมไทยสรุปได้ว่า จริยธรรมในสังคมไทยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. จริยธรรมพื้นฐาน เช่น การรักความจริง การไม่เบียดเบียนกัน ความสะอาดใจ ต่อการกระทำความผิดหรือความชั่วใดๆ และความรู้จักพอ เป็นต้น

2. จริยธรรมอื่นๆ เช่น การบังคับตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเสมอภาค ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความกล้า ความสามัคคี ความเข้าใจในศาสนา ความมีเมตตา ความพากเพียรและอดทน การรู้จักคุณค่าของการทำงาน และรู้จักค่าของทรัพยากร เป็นต้น

การละเล่นของเด็กนอกจากให้ความบันเทิงและความรู้ในด้านต่างๆแล้ว ในสาระหรือวิธีการเล่นยังได้ปลูกฝังหรือสั่งสมจริยธรรมด้านต่างๆให้กับผู้เล่นด้วย ซึ่งผู้เล่นสามารถนำมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของตนได้ และจริยธรรมที่ว่านี้ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความเพียรพยายาม ความสามัคคี และความซื่อสัตย์ ดังที่ปก แก้วกาญจน์

และดุสิต รัชชทอง (2543 : 87) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการละเล่นซึ่งสรุปได้ว่า การละเล่นของเด็กปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้ผู้เล่นยึดถือ และนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2527 : 35) ได้กล่าวถึงคติชนซึ่งสรุปได้ว่า คติชนอบรมและปลูกฝังจริยธรรมแก่คนในสังคม จะเห็นได้ว่าการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายได้ปลูกฝังจริยธรรมให้กับผู้เล่นเช่นกันซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ในด้านจริยธรรมของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายปรากฏว่ามีลักษณะดังนี้

2.4.1 จริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย

การละเล่นทุกชนิดปลูกฝังความมีระเบียบวินัยให้กับผู้เล่นโดยผู้เล่นต้องทำตามกติการะเบียบวิธีเล่นตลอดจนการช่วยเหลือกันเก็บกวาดสถานที่เล่น และเก็บอุปกรณ์ประกอบการเล่นให้เข้าที่เรียบร้อย เช่น การเล่นกระโดดยาง การเล่นหม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ และการเล่นจ้องเตซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นกระโดดยาง นอกจากให้ความบันเทิงและความรู้ทางพลานามัยแล้ว วิธีการเล่นกระโดดยางยังปลูกฝังจริยธรรมความมีระเบียบวินัยดังนี้

จริยธรรมความมีระเบียบวินัยจากการเล่นกระโดดยางคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความมีระเบียบวินัย โดยเมื่อเริ่มเล่นปฏิบัติตามข้อตกลง คือ โออาน้อยออก ไครออก 2 คน เป็นฝ่ายถือเส้นยาง (ผู้ที่ถือเส้นยางต้องรอคอยที่ตนเองจะได้เป็นผู้เล่นในลำดับต่อไป)ที่เหลือเป็นฝ่ายกระโดดหรือได้เล่นก่อนผู้เล่นได้ฝึกทักษะการกระโดดข้ามเส้นยางเป็นลำดับทำซึ่งมีทั้งหมด 5 ท่า ต้องกระโดดไล่เรียงทำไปจะข้ามมิได้ โดยเริ่มกระโดดท่าที่ 1, 2, 3, 4, และ 5 เมื่อเลิกเล่น ผู้เล่นเก็บอุปกรณ์ คือเส้นยางเข้าที่เรียบร้อย เห็นได้ว่า วิธีการเล่นนี้ได้ฝึกความมีระเบียบให้กับผู้เล่นตลอดจนการรู้จักรอคอย การเก็บรักษาอุปกรณ์เข้าที่ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการฝึกความมีระเบียบวินัย

การเล่นหม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ นอกจากให้ความบันเทิงในการเล่น แสดงบทบาทสมมติในการประกอบอาชีพและให้ความรู้ในด้านการคิดคำนวณแล้วยังปลูกฝังจริยธรรมความมีระเบียบวินัยดังนี้

จริยธรรมความมีระเบียบวินัยจากการเล่นหม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความมีระเบียบวินัย โดยเมื่อผู้เล่นตกลงกันว่าจะเล่นหม้อข้าวหม้อแกง ผู้เล่นต่างเตรียมอุปกรณ์ประกอบการเล่นได้แก่เครื่องครัวของเล่นถ้ามีก็ยกออกมาหรือวัสดุที่หาได้ง่าย เช่น กะลามะพร้าว ใบไม้ ดอกไม้ ใบตอง ก้านกล้วย ดิน ก้อนหิน

น้ำ เศษกระดาษ ฯลฯ นำมาเล่นประกอบชุดแต่จะสมมติสิ่งของดังกล่าวให้เป็นอะไรในการสมมติว่าประกอบอาหาร การซื้อและขายอาหารเห็นได้ว่าอุปกรณ์ประกอบการเล่นมีมากเมื่อเด็กเล่นแล้วผู้เล่นได้ช่วยกันทำความสะอาดสถานที่เล่นและจัดเก็บอุปกรณ์เข้าที่

การเล่นจ้องเต นอกจากได้รับความรู้ด้านพละกายแล้ว การเล่นจ้องเตนี้ยังปลูกฝังจริยธรรมความมีระเบียบวินัยดังนี้

จริยธรรมความมีระเบียบวินัยจากการเล่นจ้องเตคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความมีระเบียบวินัย โดยช่วยกันเก็บกวาดสถานที่เล่น และจัดเก็บอุปกรณ์ประกอบการเล่นเข้าที่อย่างเรียบร้อยดังนี้คือ เมื่อตกลงกันว่าจะเล่นผู้เล่นช่วยกันขีดเส้นเป็นรูปเกือกม้า ขีดเส้นเป็นตอนๆ ตรงส่วนโค้งเป็นตากะโหลก และตาบ้านพักลงบนพื้นสำหรับเล่นจ้องเต ผู้เล่นบางคนช่วยกันหาเศษกระเบื้องหรือเศษกระถางซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ทอยเวลาเล่น และเริ่มเล่นกันไปตามข้อตกลงของการเล่น เมื่อเลิกเล่นแล้วผู้เล่นทั้งหมดช่วยกันทำความสะอาดพื้นที่และเก็บอุปกรณ์เข้าที่อย่างเรียบร้อย

2.4.2 จริยธรรมด้านความเพียรพยายาม

การละเล่นของเด็กบางชนิดมีกิจกรรมการเล่นที่หนักที่ผู้เล่นต้องออกแรง ออกกำลัง ต้องใช้ความเพียรพยายามจึงสามารถเล่นได้ การละเล่นเหล่านี้ได้แก่ การเล่นชักกะเย่อ การเล่นวิ่งกระสอบ การเล่นป็นเสาน้ำมัน และการเล่นแข่งวิบากซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นชักกะเย่อ นอกจากได้รับความบันเทิงจากการเล่นแข่งขันแล้ว การเล่นชักกะเย่อยังเสริมสร้างจริยธรรมความอดทนให้กับผู้เล่นดังนี้

จริยธรรมความเพียรพยายามจากการเล่นชักกะเย่อคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความเพียรพยายาม โดยผู้เล่นต่างพยายามออกแรงอย่างพร้อมเพรียงกันดึงเชือกให้เข้ามาในแดนของฝ่ายตน และในขณะเดียวกันผู้เล่นก็พยายามออกแรงต้านฝ่ายตรงข้ามด้วย ต่างฝ่ายต่างเพียรพยายามออกแรงดึง และออกแรงต้านกันอย่างที่สุด สุดท้ายผู้เล่นทั้งหมดได้พยายามทนต่อความเหน็ดเหนื่อยในกิจกรรมการเล่นนี้

การเล่นวิ่งกระสอบ นอกจากได้รับความบันเทิงจากการเล่นแข่งขันแล้ว การเล่นวิ่งกระสอบยังปลูกฝังจริยธรรมความเพียรพยายามให้กับผู้เล่นดังนี้

จริยธรรมความเพียรพยายามจากการเล่นวิ่งกระสอบคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติเพียรพยายาม โดยการสวมกระสอบมือ 2 ข้างจับที่ขอบกระสอบวิ่งไปซึ่งเป็นการวิ่งที่ไม่ถนัดและลำบากมาก ผู้เล่นพยายามทนต่อความเหนื่อยยากลำบากในการออกแรงวิ่งที่ต้องประคองตัวมิให้ล้มและต้องไม่หลุดออกจากกระสอบตามข้อตกลง

การเล่นปีนเสาน้ำมัน เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น

อุปกรณ์ เสากลมหรือกระบอกไม้ไผ่ปักดินไว้ตั้งตรงสูง 5 – 6 เมตร น้ำมันพืชหรือน้ำมันเครื่องที่ใช้แล้วใช้ทาเสาให้ลื่น ธงเล็ก ๆ 2 – 3 ผืน ของรางวัลเหน็บติดไว้กับเสาตามระยะความสูงที่ติดธง คือความสูง 4 เมตร 5 เมตร และ 6 เมตร การที่ติดธงไว้เช่นนี้ เพื่อไว้เป็นที่สังเกตว่ามีของรางวัลอยู่ตามระดับความสูงต่างๆ

วิธีเล่น ผู้เล่นทั้งหมดจับไม้สั้นไม้ยาวว่าใครได้ไม้ยาวได้ปีนเสาก่อนและเรียงลำดับไป ผู้ใดปีนเสาได้ในระดับของรางวัล ถ้าหยิบได้ก็รับสิ่งนั้นๆไปได้เลย แต่ถ้าปีนเสาสิ้นสุดลงก่อนถึงระดับของรางวัลต้องหยุดการเล่นและให้ผู้ที่มิสิทธิ์คนถัดไปมาปีนแทน

จริยธรรมความเพียรพยายามจากการการเล่นปีนเสาน้ำมันคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความเพียรพยายาม โดยเพียรพยายามพยายามปีนเสาที่สูงมาก ผู้เล่นพยายามทนฝืนตัวไม่ยอมให้ลื่นลงมา พยายามออกแรงต้านแรงดึงดูดของโลก พยายามทนฝืนต่อความลื่นและพยายามปีนเสา ขึ้นไป ๆ จนสุดความสามารถของตน

การเล่นแข่งวิบาก ผู้เล่นจำนวน 4 – 5 คน

อุปกรณ์ แป้ง เงินเหรียญ ขนมปัง น้ำอัดลม น้ำ ขวดเปล่า เข็ม ด้าย ลูกโป่ง เทียนไข และไม้ขีดไฟ

วิธีเล่น ผู้เล่นต้องผ่านด่านทดสอบความสามารถ 6 – 7 ด้านตามข้อตกลงภายในเวลาที่กำหนดเป็นฝ่ายชนะ ด้านทั้ง 7 มีดังต่อไปนี้

1. ด้านแป้ง ผู้เล่นเป่าแป้งออกจากจานจนพบเหรียญแล้วใช้ปากคาบออกมา
2. ด้านขนม ผู้เล่นกินขนมปังหรือขนมโก๋ให้หมดก่อนคนอื่น
3. ด้านน้ำอัดลม ผู้เล่นต้องดื่มน้ำอัดลมด้วยหลอดรูดให้หมดขวด
4. ด้านตักน้ำใส่ขวดปากเล็กด้วยช้อน ผู้เล่นใช้ช้อนตักน้ำใส่ขวดจนเต็ม
5. ด้านสนเข็ม ผู้เล่นนำเส้นด้ายมาร้อยใส่รูเข็ม
6. ด้านลูกโป่ง ผู้เล่นต้องเป่าลูกโป่งให้พองขึ้นเรื่อยๆจนแตก
7. ด้านเทียนไข ผู้เล่นนำไม้ขีดไฟจุดที่เทียนไขให้ติดมีเปลวไฟแล้วถือไปที่เส้นชัยถ้าถือไปถึงเส้นชัยก่อนคนอื่นและเปลวไฟยังติดอยู่จะเป็นผู้ชนะและจบเกม

จริยธรรมความเพียรพยายามจากการเล่นแข่งวิบากคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความเพียรพยายาม โดยการปฏิบัติกิจกรรมที่ยากลำบากทั้ง 7 ด้านได้จนจบการเล่นไม่ว่าจะแพ้หรือชนะก็ตาม

2.4.3 จริยธรรมด้านความสามัคคี

การละเล่นทุกชนิดปลูกฝังให้ผู้เล่นมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน โดยร่วมเล่นด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันหรือไม่ก็ตาม ผู้เล่นยอมช่วยเหลือกันให้อภัยกันเมื่อเกิดความพลั้งพลาด ผู้ที่ชนะไม่เยาะเย้ยผู้แพ้ และผู้ที่แพ้ยอมรับในการพ่ายแพ้และถือว่าการเล่นสร้างความสามัคคีกัน เช่น การเล่นปลาหมอตกกระทะ การเล่นชักกะเย่อ และการเล่นแข่งวิบากซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นปลาหมอตกกระทะ นอกจากได้รับความรู้ทางพลานามัยด้วยการเล่น ออกกำลังกายแล้ว การเล่นปลาหมอตกกระทะยังได้ปลูกฝังความสามัคคีกันดังนี้

จริยธรรมความสามัคคีจากการเล่นปลาหมอตกกระทะคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความสามัคคี โดยร่วมกันเล่นอย่างร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันคือเมื่อตนเป็นฝ่ายที่ต้องกระโดดข้ามเข้าและกระโดดออกจากวงล้อมของอีกฝ่ายหนึ่งก็ช่วยกันทำหน้าที่ล่อหลอกบ้าง เมื่อได้โอกาสนักพยามช่วยกันกระโดดข้ามวงล้อมบ้างครั้งเพื่อนกระโดดข้ามไม่พ้นถือว่าตายฝ่ายตนต้องถูกกลงโทษไม่ได้เล่นต้องไปนั่งล้อมเป็นวงและเปลี่ยนให้ฝ่ายตรงข้ามมาเล่นกระโดดแทน ตนเองและเพื่อนๆผู้ร่วมเล่นก็ไม่มีใครโกรธให้อภัยในความผิดพลาดและสามัคคีกันเล่นด้วยกันต่อไป

การเล่นชักกะเย่อ นอกจากให้ความบันเทิงในการเล่นแข่งขัน ให้ความรู้ทางพลานามัยในการออกกำลังกายแล้วการเล่นชักกะเย่อได้ปลูกฝังความสามัคคีให้กับผู้เล่นดังนี้

จริยธรรมความสามัคคีจากการเล่นชักกะเย่อคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความสามัคคี โดยร่วมกันเล่นตามกติกาด้วยดีไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันไม่ว่าฝ่ายตนจะแพ้หรือชนะ และในขณะที่เล่นก็ช่วยกันออกแรงดึงเชือกอย่างสุดกำลัง

การเล่นแข่งวิบาก นอกจากปลูกฝังจริยธรรมความเพียรพยายามแล้วผู้เล่นยังได้รับการปลูกฝังจริยธรรมความสามัคคีกันดังนี้

จริยธรรมความสามัคคีจากการเล่นแข่งวิบากคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความสามัคคี โดยการช่วยเหลือกันคือเพื่อนผู้เป็นคู่ร่วมเล่นในการเล่นเพื่อที่จะผ่านด่านทั้ง 7 ไปให้ได้ เช่น ด่านแบ่งเพื่อนหาเหรียญไม่พบก็ช่วยหาช่วยคาบเหรียญให้ ด่านสนเข็มเพื่อนสนเข็มไม่ได้ก็ช่วยสนให้ และด่านเทียนไขเพื่อนๆ

ต่างช่วยกันจุดไฟและใช้มือป้องไฟมิให้ดับจนถึงเส้นชัยการเล่นนี้เพื่อนที่เป็นคู่ของตนบางคนทำพลาดและทำให้ตนแพ้ไปด้วยก็ไม่มีโกรธกันกลับไปให้อภัยซึ่งกันและกัน

2.4.4 จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์

การเล่นทุกชนิดปลูกฝังจริยธรรมความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา ไม่ปิดบังหรือแอบกระทำการ โดยผู้เล่นต้องเล่นตามกติกาด้วยความซื่อสัตย์ เช่น การเล่นโปงพาง การเล่นซ่อนหา การเล่นกระโดดยาง การเล่นปิดตาตีปิปซึ่งมีสาระดังนี้

การเล่นโปงพาง นอกจากให้ความรู้หลักการสังเกตแล้ว การเล่นโปงพางได้ปลูกฝังจริยธรรมความซื่อสัตย์ให้กับผู้เล่นดังนี้

จริยธรรมความซื่อสัตย์จากการเล่นโปงพางคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความซื่อสัตย์โดยผู้เล่นทุกคนเล่นตามกติกาคือผู้ที่เล่นเป็นเสือปลาที่ถูกปิดตาอยู่กลางวงต้องซื่อสัตย์ต่อเพื่อนๆคือ เมื่อถูกปิดตาแล้วต้องบอกความจริงว่าตนเองมองเห็นหรือไม่เห็นและขณะเล่นต้องไม่แอบเปิดตาต้องใช้ความสามารถของตนเองในการขานชื่อเพื่อนให้ถูกและเพื่อนๆที่เป็นฝูงปลานิ่งล้อมกันเป็นวงต้องซื่อสัตย์ด้วยคือเมื่อเสือปลาเลือกว่ากินปลาตายผู้เล่นที่เป็นฝูงปลาต้องไม่เคลื่อนไหวหรือขยับตัวหนี

การเล่นซ่อนหา นอกจากได้รับความรู้หลักการสังเกตแล้ว การเล่นซ่อนหานี้ยังได้ปลูกฝังความซื่อสัตย์ดังนี้

จริยธรรมความซื่อสัตย์จากการเล่นซ่อนหาคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความซื่อสัตย์ โดยการเล่นร่วมกับเพื่อนๆตามข้อตกลงกันคือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนหาต้องซื่อสัตย์ปิดตาไว้ไม่แอบมองจนกว่าผู้ที่เป็นคนซ่อน ซ่อนตัวเสร็จ ผู้ที่ไปซ่อน เมื่อซ่อนตัวแล้วต้องร้องบอกเพื่อนด้วยไม่เงียบเฉย

การเล่นกระโดดยาง นอกจากให้ความบันเทิงในการเล่นแข่งขัน ให้ความรู้ทางพลานามัยในการกระโดดแล้ว การเล่นกระโดดยางได้ปลูกฝังจริยธรรมความซื่อสัตย์ดังนี้

จริยธรรมความซื่อสัตย์จากการเล่นกระโดดยางคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความซื่อสัตย์ โดยเล่นร่วมกันตามข้อตกลงคือผู้ที่กระโดดข้ามเส้นยาง ต้องกระโดดครบ 5 ท่าตามลำดับ ขณะกำลังกระโดดถ้าถูกหรือสัมผัสโดนเส้นยางตนเองต้องบอกหรือแสดงความยอมรับโดยเป็นผู้ไปถือเส้นยางแทนถึงแม้ผู้อื่นจะรู้หรือไม่ก็ตาม

การเล่นปิดตาตีปีป นอกจากให้ความรู้หลักการสังเกตแล้ว การเล่นปิดตาตีปีปได้ปลูกฝังความซื่อสัตย์ด้วยดังนี้

จริยธรรมความซื่อสัตย์จากการเล่นปิดตาตีปีปคือ

ผู้เล่นได้ฝึกปฏิบัติความซื่อสัตย์โดยเมื่อเริ่มเล่นผู้ถูกปิดตาต้องพูดตามความเป็นจริงว่ามองเห็นหรือไม่เห็นและขณะเล่นเวลาที่เดินจะไปตีปีปก็ต้องซื่อสัตย์ไม่แอบมองโดยวิธีการใดๆทั้งสิ้น ผู้ที่คอยเชียร์บอกได้ก็ต้องบอกทิศทางให้โดยตรงๆไม่ปิดบังและห้ามแกล้งบอกเขาให้หลงทิศทาง การเล่นปิดตาตีปีปจึงเป็นการฝึกให้ผู้เล่นทุกคนซื่อสัตย์

จากการศึกษาประเภทและบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายซึ่งมีทั้งหมด 30 ชนิด สรุปได้ว่า

1.ประเภทของการละเล่น

ประเภทของการละเล่นสามารถแบ่งได้ 4 ประเภทตามเกณฑ์ดังนี้

1.1 แบ่งโดยใช้สถานที่เป็นเกณฑ์มี 2 ประเภทคือ

1.1.1 การละเล่นแจ้งมี 23 ชนิดได้แก่

รื้อข้าวสาร งูกินหาง มอญซ่อนผ้า โพงพาง ปลาหมอดกกระทะ ซ่อนหา แปะแข็ง อ้ายเข้ อ้ายโขง จ้องเต กระโดดยาง ลูกช่วง เดินกะลา ชีม้ก้านกล้วย ยิงปืนก้านกล้วย ตีตลูกแก้ว รุ่งเปรี้ยว รุ่งกระสอบ ชักกะเย่อ แก้อีตดนตรี ปิดตาตีปีป แข่งวิบาก ปีนเสาน้ำมัน และกระต๊วแทงเสือ

1.1.2 การละเล่นในร่มมี 7 ชนิดได้แก่

หม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ เหยียบลูกโป่ง เป่ายาง เป่ารถกระดาษ จรวดกระดาษ หรือเครื่องบินกระดาษ หมากรุก และอีตัก

1.2 แบ่งโดยใช้บทร้องเป็นเกณฑ์มี 2 ประเภทคือ

1.2.1 ประเภทมีบทร้อง บทพูดและมีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีมี 9 ชนิดได้แก่

รื้อข้าวสาร งูกินหาง มอญซ่อนผ้า โพงพาง ซ่อนหา อ้ายเข้อ้ายโขง ชีม้ก้านกล้วย แก้อีตดนตรี และกระต๊วแทงเสือ

1.2.2 ประเภทไม่มีบทร้องบทพูด ไม่มีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีมี 21 ชนิดคือ

ปลาหมอดกกระทะ แปะแข็ง จ้องเต กระโดดยาง ลูกช่วง เดินกะลา ยิงปืนก้านกล้วย ตีตลูกแก้ว รุ่งเปรี้ยว รุ่งกระสอบ ชักกะเย่อ ปิดตาตีปีป แข่งวิบาก ปีนเสาน้ำมัน หม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ เหยียบลูกโป่ง เป่ายาง เป่ารถกระดาษ จรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ หมากรุก และอีตัก

1.3 แบ่งโดยใช้อุปกรณ์เป็นเกณฑ์มี 2 ประเภทคือ

1.3.1 ประเภทมีอุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 24 ชนิดได้แก่

มอญซ่อนผ้า โพงพาง จ้องเต กระโดดยาง ลูกช่วง เดินกะลา ชีม้ก้านกล้วย ยิงปืนก้านกล้วย ตีตลกแก้ว วังเปี้ยว วังกระสอบ ชักกะเยอ เก้าอี้ดนตรี ปิดตาตีปับ แข่งวิบาก ปีนเสาน้ำมัน กระตั่วแทงเสือ หม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ เขี่ยบลูกโป่ง เป่ายาง เป่ารถกระดาษ จรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ หมากเก็บ และอีตัก

1.3.2 ประเภทไม่มีอุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 6 ชนิดได้แก่

รีรีข้าวสาร งูกินหาง ปลาหมอดกกระทะ ซ่อนหา เปะแข็ง และอ้ายเข้อ้ายไขง

1.4 แบ่งโดยใช้ลักษณะการเล่นเป็นเกณฑ์มี 2 ประเภทคือ

1.4.1 ประเภทการสืบทอดเล่นสืบทอดกันมามี 19 ชนิดได้แก่

งูกินหาง มอญซ่อนผ้า โพงพาง ปลาหมอดกกระทะ ซ่อนหา เปะแข็ง อ้ายเข้อ้ายไขง จ้องเต ลูกช่วง เดินกะลา ยิงปืนก้านกล้วย วังเปี้ยว วังกระสอบ ชักกะเยอ เก้าอี้ดนตรี แข่งวิบาก เขี่ยบลูกโป่ง เป่ายาง และอีตัก

1.4.2 ประเภทการปรับเปลี่ยนมี 11 ชนิดได้แก่

รีรีข้าวสาร ชีม้ก้านกล้วย กระโดดยาง ตีตลกแก้ว ปิดตาตีปับ ปีนเสาน้ำมัน กระตั่วแทงเสือ หม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ หมากเก็บ เป่ารถกระดาษ และจรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ

2. บทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็กนั้นพบว่ามี 4 ด้านได้แก่

2.1. บทบาทหน้าที่ด้านบันเทิงมี 17 ชนิดได้แก่

บทร้องประกอบมี 4 ชนิดคือ รีรีข้าวสาร มอญซ่อนผ้า โพงพาง และอ้ายเข้อ้ายไขง

การมีโอกาสดูโต้ตอบของทั้ง 2 ฝ่ายมี 1 ชนิดคือ การเล่นเกมกินหาง

การแสดงบทบาทสมมติ มี 5 ชนิดคือ ขายของ กระตั่วแทงเสือ อ้ายเข้อ้ายไขง ชีม้ก้านกล้วย และยิงปืนก้านกล้วย

การเล่นแข่งขันมี 7 ชนิด คือจ้องเต กระโดดยาง เดินกะลา ลูกช่วง วังเปี้ยว วังกระสอบ และชักกะเยอ

2.2. บทบาทหน้าที่ด้านการให้ความรู้มี 15 ชนิดได้แก่

การผสมผสานความคิดสร้างสรรค์มี 2 ชนิดคือ เป่ารถกระดาษ จรวดกระดาษ

การคิดคำนวณหรือคาดคะเนมี 5 ชนิดคือตีตลกแก้ว ขายของ เป่ายาง หมากเก็บและอีตัก

การรู้หลักการพละนามัยมี 8 ชนิดคือ เดินกะลา เก้าอี้ดนตรี เขี่ยบลูกโป่ง เปะแข็ง วังเปี้ยว ปลาหมอดกกระทะ จ้องเต และกระโดดยาง

2.3. บทบาทหน้าที่ด้านการฝึกทักษะนิสัยความเป็นคนช่างสังเกตและว่องไวมี 5 ชนิด

ฝึกทักษะช่างสังเกตมี 4 ชนิดคือ มอญซ่อนผ้า โพงพาง ซ่อนหา และปิดตาตีปับ

ฝึกทักษะความว่องไวใช้สายตาสัมพันธ์กับกล้ามเนื้อมี 1 ชนิดคือ หมากเก็บ

2.4. บทบาทหน้าที่ด้านการปลูกฝังจริยธรรมมี 14 ชนิดได้แก่

ความมีระเบียบมี 3 ชนิดคือ กระโดดยาง ขายของ และจ้องเต

ความเพียรพยายามมี 4 ชนิดคือ ชักกะเย่อ วังกระสอบ ปีนเสาน้ำมัน และแข่งวิบาก

ความสามัคคีมี 3 ชนิดคือ ปลาหมอตากะทะ ชักกะเย่อ และแข่งวิบาก

ความซื่อสัตย์มี 4 ชนิดคือ โพงพาง ซ่อนหา กระโดดยาง และปิดตาตีปีบ

บทที่ 4

การสืบทอดและการปรับเปลี่ยนของการละเล่น

การเล่นของเด็กทั่วไปในอดีตมีการสืบทอดโดยวิธีเล่นสืบทอดกันมา อาจมีการจดบันทึกหรือเล่าถึงการเล่นสืบทอดกันจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน การเล่นของเด็กเปลี่ยนแปลงไปเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจที่เจริญ และการพัฒนาขึ้นในแต่ละท้องถิ่นตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไปดังที่กรมศิลปากร (2542 : คำนำ) ได้กล่าวไว้ ซึ่งสรุปได้ว่าการเล่นของเด็กตั้งแต่สมัยโบราณมีการสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น การเล่นมีการเปลี่ยนแปลงการเล่นของเด็กทั่วไปอาจแตกต่างกันในเรื่อง กติกา อุปกรณ์ และการเรียกชื่อตามท้องถิ่น หลังจากปี พ.ศ.2500 การเล่นเริ่มเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้สังคมไทย ที่เป็นสังคมเกษตรกรรมเดิมเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรมหรือสังคมเมือง ซึ่งแต่เดิมนั้นเด็กๆได้อาศัยพื้นที่ลานบ้านเป็นพื้นที่เล่น และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติที่สำคัญ เมื่อมีสภาพความเป็นอยู่ในสังคมเมืองหลวงเปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้เด็กถูกจำกัดพื้นที่เล่น และอุปกรณ์การเล่นก็หาซื้อง่าย ประกอบกับการมีสื่อต่างๆเป็นสื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมการเล่นสมัยใหม่ให้แก่เด็กจึงทำให้การเล่นในสมัยก่อนค่อยๆหายไป แม้การเล่นบางชนิดยังคงมีเล่นอยู่ แต่อุปกรณ์และวิธีการเล่นได้ถูกเปลี่ยนแปลงไป ...

จากการศึกษาการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายพบว่ามีลักษณะการเล่นทั้งแบบสืบทอดตามวัฒนธรรมดังเช่นที่กรมศิลปากรกล่าวไว้ข้างต้น คือมีการเล่นที่เป็นแบบสืบทอดตามวัฒนธรรมดั้งเดิม และปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมซึ่งสามารถแยกได้ 2 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะการสืบทอด
2. ลักษณะการปรับเปลี่ยน

1.ลักษณะการสืบทอด

ลักษณะการสืบทอด การเล่นลักษณะการสืบทอดนั้นคือการเล่นที่ผู้เล่น เล่นเลียนแบบการเล่นที่มีผู้บันทึก ผู้เล่าหรือผู้ที่เล่นเป็นแบบอย่างไว้ก่อนแล้ว โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์ของการเล่น วิธีการเล่น อุปกรณ์ประกอบการเล่น ฯลฯ การเล่นสืบทอดนี้เป็นการเล่นเลียนแบบต่อกันมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน

จากการศึกษาการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายพบว่า มีการเล่นลักษณะการเล่นแบบสืบทอดทั้งหมด 19 ชนิด ได้แก่

1. งูกินหาง
2. มอญซ่อนผ้า
3. โพงพาง

4. ปลาหมอตกกระทะ
5. ซ่อนหา
6. แป๊ะแข็งหรือแตะหุ่น
7. อ้ายเข็้อยโง
8. จ้องเตหรือตั้งเต
9. ลูกช่วง
10. เดินกะลา
11. ยิงปืนก้านกล้วย
12. วึ่งเปี้ยว
13. วึ่งกระสอบ
14. ชักกะเย่อหรือชักกะเย่อ
13. แก้อีตดนตรี.
16. แข่งวิบาก
17. เขี่ยบลูกโป่ง
18. เป่ายางหรือเป่ากบ
19. อีตัก

การเล่นทั้ง 19 ชนิดเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับหลักฐานที่กรมศิลปากรได้ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมการเล่นของเด็กภาคกลางระหว่างปี พ.ศ.2475 – พ.ศ.2500 กับงานวิจัยการเล่นของเด็กภาคกลางของพะออบ โปะชะกฤษณะ และคณะ ปี พ.ศ.2522 แล้วพบว่าไม่มีความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นวิธีเล่น ผู้เล่น และอุปกรณ์ประกอบการเล่น

2. ลักษณะการปรับเปลี่ยน

ลักษณะการปรับเปลี่ยน การเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายนอกจากเป็นการเล่นที่มีลักษณะการสืบทอดแล้วยังพบว่ามีการเล่นที่มีลักษณะการปรับเปลี่ยนไปจากการเล่นเดิมที่มีผู้บันทึก ผู้เล่าหรือผู้ที่เล่นเป็นแบบอย่างไว้ก่อนแล้วซึ่งพบว่ามีทั้งหมด 11 ชนิดและลักษณะการปรับเปลี่ยนของการเล่นทั้ง 11 จำแนกได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนบทร้องหรือทำนองร้องประกอบการเล่น
2. การปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ของการเล่น
3. การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ประกอบการเล่น

ซึ่งผู้ศึกษาขอนำการเล่นที่กรมศิลปากรได้ศึกษาวิเคราะห์ และรวบรวมการเล่นของเด็กภาคกลางระหว่างปี พ.ศ.2475 – พ.ศ.2500 งานวิจัยการเล่นของเด็กภาคกลางของพะออบ โปะชะกฤษณะ และคณะ. (2522) การจัดปาร์ตี้และเกมสำหรับเด็กของอบรมสินภิบาล. (2528) เกมพลศึกษาของประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ์. (2532) การเล่นของเด็ก

ไทยของชัย เรื่องศิลป์.(2538) โดยนำมาเป็นหลักในการศึกษาเปรียบเทียบ กับการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย ในลักษณะการปรับเปลี่ยนทั้ง 3 ลักษณะดังนี้

2.1. การปรับเปลี่ยนบทร้องหรือทำนองร้องประกอบการเล่น

การปรับเปลี่ยนบทร้องหรือทำนองร้องคือการละเล่นที่มีบทร้องได้มีการปรับเปลี่ยนคำร้องบางวรรคและบางคำไปจากบทร้องเดิมที่มีผู้บันทึกไว้มี 2 ชนิดคือ

2.1.1 การเล่นวิธีข้าวสารพบว่าบทร้องบางวรรคขาดหายไป มีบทร้องบางวรรคไม่เหมือนบทคำร้องเดิมคือ มีคำร้องบางคำขาดหายไปและมีคำร้องบางคำเพิ่มขึ้นมา

2.1.2 การเล่นขี้ม้าก้านกล้วย ได้มีการปรับเปลี่ยน โดยมีการร้องทำนองเพลง “อศวลีลา” เพิ่มเข้ามาประกอบการเล่น ซึ่งมีสาระดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การปรับเปลี่ยนบทร้องหรือทำนองร้อง

การละเล่นที่มีผู้บันทึกไว้	การละเล่นในชุมชนวัดสังข์กระจาย
1.การเล่นวิธีข้าวสาร บทร้องประกอบดังนี้ วิธีข้าวสาร สองทะนานข้าวเปลือก * เด็กน้อยตาเหลือก เลือกท้องโบลาน กดข้าวใส่จาน คอยพานคนข้างหลังไว้ * ส่วนที่แตกต่าง บรรทัดที่ 2 วรรคที่ 1 ร้องว่า เด็กน้อยตาเหลือก วรรคที่ 2 ร้องว่า เลือกท้องโบลาน บรรทัดที่ 3 วรรคที่ 2 ร้องว่า คอยพานคนข้างหลังไว้ ส่วนที่แตกต่าง คำว่า คอย 2.การเล่นขี้ม้าก้านกล้วย ไม่มีทำนองร้องและไม่มีบทร้อง	1.การเล่นวิธีข้าวสาร บทร้องประกอบดังนี้ วิธีข้าวสาร สองทะนานข้าวเปลือก * เลือกท้องโบลาน เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน กดข้าวใส่จาน พานเอาคนข้างหลังไว้ * ส่วนที่แตกต่าง บรรทัดที่ 2 วรรคที่ 1 ร้องว่า เลือกท้องโบลาน วรรคที่ 2 ร้องว่า เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน บรรทัดที่ 3 วรรคที่ 2 ร้องว่า พานเอาคนข้างหลังไว้ ส่วนที่แตกต่าง คำว่า เอา 2.การเล่นขี้ม้าก้านกล้วย มีการร้องทำนอง “อศวลีลา” ประกอบการเล่น ทำนองร้อง คือ ตะเล็ง ... ตะเล็ง ... ตะเล็ง ...ตะเล็ง ... ตะเล็ง ... ตะเล็ง ... ตะเล็ง ... เต็ง ... ตะเล็ง ... ตะเล็ง ...ตะเล็ง ... ตะเล็ง

2.2 การปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ของการเล่น

การปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ของการเล่น คือการเล่นที่มีจุดประสงค์ต่างไปจากจุดประสงค์ของการเล่นแต่เดิมที่มีผู้บันทึกไว้มี 2 ชนิดคือ

2.2.1 การเล่นเกมกระต๊วแทงเสือ การเล่นเกมกระต๊วแทงเสือในชุมชนวัดสังข์กระจายมีจุดประสงค์ของการเล่นเพื่อเล่นแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชมซึ่งเป็นลักษณะธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมวัฒนธรรมการละเล่นของเด็ก ในชุมชนวัดสังข์กระจาย

2.2.2 การเล่นเกมขี่ม้าก้านกล้วย การเล่นเกมขี่ม้าก้านกล้วยในชุมชนวัดสังข์กระจายมีจุดประสงค์การเล่นต่างไปจากการเล่นเดิมที่มีผู้บันทึกไว้ โดยการเล่นแสดงนี้มีจุดประสงค์เพื่อแสดงโชว์นักท่องเที่ยว เป็นการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมวัฒนธรรมการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายและจากการปรับเปลี่ยนจุดประสงค์นี้ส่งผลกระทบบังคับให้มีการปรับเปลี่ยนด้านอื่นที่เกี่ยวกับการแต่งกาย และวิธีเล่นด้วยซึ่งมีสาระดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การปรับเปลี่ยนจุดประสงค์

การละเล่นที่มีผู้บันทึกไว้	การละเล่นในชุมชนวัดสังข์กระจาย
1.การเล่นกระต๊วแทงเสือ 1.จุดประสงค์มี 1 ประการ เล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน 2.การแต่งกาย เด็กผู้หญิงสวมเสื้อผ้าชุดธรรมดาของตนเอง เด็กผู้ชายนุ่งกางเกงสวมเสื้อชุดธรรมดาของตนเอง 3.การเล่นมี 1 แบบ	1.การเล่นกระต๊วแทงเสือ 1.จุดประสงค์มี 2 ประการ 1.1 เล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน 1.2 เล่นเพื่อแสดงให้ชมเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมวัฒนธรรมการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย 2.การแต่งกาย 2.1 เล่นเพื่อความสนุกสนาน แต่งกายธรรมดา 2.2 เล่นเพื่อแสดงให้ชม เนื่องจากการเล่นเกมแสดงให้ชมมีจุดประสงค์เชิญชวนให้ผู้คนมาเที่ยวชม ดังนั้นจึงต้องแต่งกายให้สวยงามตามแบบวัฒนธรรมไทยพื้นบ้านทำให้น่ามอง เด็กผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อแขนกระบอก เด็กผู้ชายนุ่งกางเกงขาก๊วย สวมเสื้อคอกลม เด็กผู้ชายสวมเสื้อผ้าชุดลายเสือมีหางยาว 3.การเล่นมี 2 แบบ

3.1 การเล่นในชีวิตประจำวันตามปกติ เล่นตามสาระของเรื่องอย่างสนุกสนานไม่มีการเล่น ลอดบ่วงไฟ ไม่มีดนตรีประกอบการเล่น 2.การเล่นขี้ม้าก้านกล้วย 1.จุดประสงค์มี 1 ประการ เล่นเพื่อความสนุกสนาน 2. การแต่งกาย แต่งชุดธรรมดาของตนเอง 3. การเล่นมี 1 แบบ โดยเล่นในชีวิตประจำวัน ตามความต้องการอย่างสนุกสนาน	3.1 การเล่นในชีวิตประจำวันตามปกติ เล่นตามสาระของเรื่องอย่างสนุกสนาน ไม่มีการเล่น ลอดบ่วงไฟ ไม่มีดนตรีประกอบการเล่น 3.2 การเล่นแสดงให้ชม เล่นตามสาระของเรื่องเน้นความสวยงาม มีแสดง การเล่นลอดบ่วงไฟที่ลูกโซนและมีเครื่องดนตรี บรรเลงประกอบการเล่นแสดง 2.การเล่นแสดงขี้ม้าก้านกล้วย 1.จุดประสงค์มี 2 ประการ 1.1 เล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน 1.2 เล่นเพื่อแสดงให้ชม เป็นการเชิญชวนให้ นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมวัฒนธรรมการละเล่น ของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย 2.การแต่งกายมี 2 แบบ 2.1 การเล่นในชีวิตประจำวัน แต่งชุดธรรมดา 2.2 การเล่นแสดงให้ชม แต่งกายแบบเด็ก ไทยสมัยโบราณ 3. การเล่นมี 2 แบบ 3.1 เล่นในชีวิตประจำวัน เล่นตามความต้องการ ของตนเองอย่างสนุกสนานใช้ปากร้อง ทำนองเพลง“อัสวาลีลา” 3.2 เล่นแสดงให้ชม เล่นแสดงเด่นเป็น จิ้งหะเน้นความสวยงามโดยใช้เครื่องดนตรี ไทย บรรเลงทำนองเพลง“อัสวาลีลา”ประกอบ การเล่นแสดง
---	---

2.3 การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์

การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ประกอบการเล่น คือการละเล่นที่มีอุปกรณ์ประกอบการ
เล่นต่างจากอุปกรณ์ประกอบการเล่นที่มีผู้บันทึกไว้ซึ่งการปรับเปลี่ยนนั้นจากการศึกษา
พบว่ามีสาเหตุและผลหลายประการได้แก่

2.3.1 กระแสความนิยมของผู้เล่น เช่น การเล่นเกมโตดอย่าง การเล่นเกมติดลูก
แก้ว และการเล่นเกมมากเก็บ เห็นได้ว่าเล่นหนัวยางที่เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นเกมโตด

ยาง ลูกแก้วที่เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นตีลูกแก้ว และโซ่พลาสติกที่เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นหมากเก็บ ซึ่งทั้ง 3 อย่างมีสีสันสวยงามหาซื้อได้ง่ายราคาไม่แพง มีความทนทานต่อการใช้เล่น มีน้ำหนักเบาพกพาไปได้สะดวกผู้เล่นจึงนิยมใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่น

2.3.2 ประสบการณ์และวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของผู้เล่น เช่น การเล่นเกมขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง มืออาชีพขั้มอเตอร์ไซค์รับจ้างประกอบในการเล่น โดยผู้เล่นได้นำประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของตนในการเดินทางโดยมอเตอร์ไซค์มาประกอบกับการเล่นเกมขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง

2.3.3 ความต้องการของคณะผู้จัดให้มีการเล่นและผู้เล่น โดยต้องการอุปกรณ์ประกอบการเล่นที่หาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพง มีความทนทาน เช่น การเล่นเกมตีป๊อปใช้ป๊อปเป็นอุปกรณ์ การเล่นเกมปืนเสาน้ำมันใช้ท่อพีวีซี (ท่อพลาสติกแข็ง) เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นเพราะป๊อปและท่อพีวีซีมีคุณสมบัติตามต้องการดังกล่าว

การละเล่นที่มีการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ประกอบการเล่นมีสาระแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 3 การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์

การละเล่นที่มีผู้บันทึกไว้	การเล่นในชุมชนวัดสังข์กระจาย
1.การเล่นเกมขายของ อาชีพในการเล่น 1.ขายอาหาร	1.การเล่นเกมขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกง อาชีพในการเล่น 1.ขายอาหาร 2.ขั้มอเตอร์ไซค์รับจ้าง ผู้เล่นได้จำลองประสบการณ์ของตนโดยการนั่งมอเตอร์ไซด์มาผสมผสานกับการเล่นซื้อและขายอาหาร ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยน การเล่นเกมขายของหรือหม้อข้าวหม้อแกงในชุมชนวัดสังข์กระจาย
2.การเล่นกระโดดเชือก อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.เชือกมะนิลา 2.ทำกระโดดมี 3 ท่าได้แก่ 2.1 กระโดดเดี่ยว 2.2 กระโดดคู่ 2.3 กระโดดเป็นหมู่	2.การเล่นกระโดดยาง อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.ยางรัดของร้อยเป็นเส้นยาว 2.ทำกระโดดมี 3 ท่าได้แก่ 2.1.กระโดดเดี่ยว 2.2.กระโดดคู่ 2.3.กระโดดเป็นหมู่ 3.ระดับกระโดดมีเพิ่มอีก 5 ระดับได้แก่ 3.1. สูงระดับตาตุ่ม

3.การเล่นติดลูกหิน อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.ลูกหินดินเผา	3.2. สูงระดับหน้าแข้ง 3.3. สูงระดับหัวเข่า 3.4. สูงระดับสะเอว 3.5. สูงระดับไหล่ การที่ผู้เล่นใช้เส้นยางเป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นกระโดดยางเนื่องจากเส้นยางหาซื้อได้ง่าย ราคาถูก มีสีสันสวยงาม มีน้ำหนักเบาและพกพาไปได้สะดวก
4.การเล่นปิดตาตีหม้อ อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.ผ้าขนาดกว้างยาวพอประมาณ 1 ผืน 2.หม้อดินเผา 1 ใบ	3.การเล่นติดลูกแก้วหรือติดลูกหิน อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.ลูกแก้วสีต่างๆ เนื่องจากลูกแก้วมีหลากสี สีและสวยงาม ทั้งหาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพง ผู้เล่นจึงนิยม
5.การเล่นป้อนไสน้ำมัน อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.เสาลำไม้ไผ่สูงประมาณ 5 – 6 เมตร 2.ดินโคลนพอประมาณทาเสาให้ลื่น 3.ธงเล็ก 2 – 3 ผืน 4.ของรางวัล	4.การเล่นปิดตาตีปิ๊บ อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.ผ้าขนาดกว้างยาวพอประมาณ 1 ผืน 2.ปิ๊บ 1 ใบ การใช้ปิ๊บเป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่น เพราะปิ๊บมีความทนทานต่อการถูกตีไม่แตกง่าย เล่นได้หลายครั้งซึ่งเป็นการประหยัดอุปกรณ์ ปิ๊บหาซื้อได้ง่ายราคาไม่แพงผู้เล่นจึงนิยม
6.การเล่นหมากเก็บ อุปกรณ์ประกอบการเล่น	5.การเล่นป้อนไสน้ำมัน อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1.เสาท่อพีวีซีสูงประมาณ 5 – 6 เมตร 2.น้ำมันพืชหรือน้ำมันเครื่องยนต์ที่ใช้แล้วทาเสาให้ลื่น 3.ธงเล็ก 2 – 3 ผืน 4.ของรางวัล การใช้เสาท่อพีวีซีเป็นการประหยัดไม่ต้องซื้อบอย โดยที่ท่อพีวีซี ทนทานไม่ผุง่าย ใช้ได้นานมีขายทั่วไปราคาไม่แพงผู้เล่นจึงนิยม 6.การเล่นหมากเก็บ อุปกรณ์ประกอบการเล่น

1. ก้อนหินลบคมแล้วขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ยาว 0.5 – 2 เซนติเมตรจำนวน 5 เม็ด 7. การเล่นเป่ายาง อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1. เส้นยางรัดของ 8. การเล่นเครื่องบินกระดาษ อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1. กระดาษพับเป็นรูปเครื่องบิน	1. โข้วพลาสติกขนาดกว้าง 1 เซนติเมตร ยาว ประมาณ 5 เซนติเมตร จำนวน 5 เส้น เนื่องจากโข้วพลาสติกมีขายทั่วไป มีสีสรรที่สวยงาม ราคาไม่แพง น้ำหนักเบาพกพาไปได้สะดวก ซึ่ง ปัจจุบันก่อนกรวดหายาก ก่อนกรวดมีสีไม่สวย และผู้เล่นไม่สะดวกที่จะซื้อมาเล่น ผู้เล่นจึงนิยมใช้ โข้วพลาสติกมากกว่า 7. การเล่นเป่ารถกระดาษ อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1. รถกระดาษ ผู้เล่นนำกระดาษสมุดเก่าที่ใช้แล้วมาพับเป็นรูปรถ และตกแต่งด้วยสีไม้สวยงาม ซึ่งเป็นการ ประหยัดไม่ต้องซื้อของเล่น 8. การเล่นจรวดหรือเครื่องบินกระดาษ อุปกรณ์ประกอบการเล่น 1. กระดาษพับเป็นรูปจรวด 2. กระดาษพับเป็นรูปเครื่องบิน การเล่นจรวดหรือเครื่องบินกระดาษ ผู้เล่นไม่ต้อง ซื้ออุปกรณ์เพราะผู้เล่นพับได้เองโดยนำสมุดเก่าที่ เขียนแล้วมาใช้พับและตกแต่งด้วยสีไม้
---	---

จากการศึกษาการสืบทอดและการปรับเปลี่ยนการเล่นของเด็กในชุมชนวัด สังข์กระจายประมวลผลได้ว่าการสืบทอดการเล่นนั้นมีทั้งผู้ที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การบอกเล่าสืบทอดกันมา และการเล่นที่เป็นต้นแบบสืบทอดจากรุ่นปู่ย่าตายาย พ่อแม่สู่รุ่นลูกหลานในชุมชนของตนเองและใกล้เคียง

ส่วนการเล่นที่ปรับเปลี่ยนนั้นเนื่องมาจากความเจริญของสังคมเศรษฐกิจพื้นที่ ดั้งเดิมที่กว้างขวางถูกใช้ไปในการพาณิชย์โดยการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนเพิ่มขึ้นและมีผู้คนเข้ามาอยู่กันอย่างแออัด ทำให้พื้นที่เล่นมีจำกัด และกระแสความนิยมสีสรรที่สวยงาม และราคาที่ไม่แพงของอุปกรณ์ประกอบการเล่นของผู้เล่นทั่วไป แพร่เข้าสู่ชุมชนวัด สังข์กระจาย จึงทำให้การเล่นปรับเปลี่ยนไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ

1. ศึกษาประเภท และบทบาทหน้าที่ของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย
2. ศึกษาลักษณะการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงของการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย

โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่มวิทยากรและผู้เล่น และภาพถ่ายการละเล่นของเด็ก

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1.ประเภทของการละเล่น พบว่าการละเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายมี 30 ชนิด สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทตามเกณฑ์ดังนี้

1.1. แบ่งโดยใช้สถานที่เป็นเกณฑ์ มี 2 ลักษณะคือ

1.1.1 การละเล่นกลางแจ้งมี 23 ชนิด ได้แก่ รีรีข้าวสาร งูกินหาง มอญซ่อนผ้า โพงพาง ปลาหมอดกกระทะ ซ่อนหา แปะแข็ง อ้ายเข้าอ้ายโขง จ้องเต กระโดดยาง ลูกช่วง เดินกะลา ซี่มำก้านกล้วย ยิงปืนก้านกล้วย ดิดลูกแก้ว วึ่งเปี้ยว วึ่งกระสอบ ชักกะเย่อ เก้าอี้ดนตรี ปิดตาตีปับ แข่งวิบาก ปีนเสาน้ำมัน และกระตั่วแทงเสือ

1.1.2 การละเล่นในร่มมี 7 ชนิด ได้แก่ การเล่นหม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ เหยียบลูกโป่ง เป่ายาง เป่ารถกระดาษ จรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ หมากเก็บ และอีดัก

1.2. แบ่งโดยใช้บทร้องเป็นเกณฑ์มี 2 ลักษณะคือ

1.2.1 การละเล่นที่มีบทร้อง บทพูดและมีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีประกอบมี 9 ชนิด ได้แก่ การเล่นรีรีข้าวสาร งูกินหาง มอญซ่อนผ้า โพงพาง ซ่อนหา อ้ายเข้าอ้ายโขง ซี่มำก้านกล้วย เก้าอี้ดนตรี และกระตั่วแทงเสือ

1.2.2 การละเล่นที่ไม่มีบทร้อง บทพูดและไม่มีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีประกอบมี 21 ชนิด ได้แก่ การเล่นปลาหมอดกกระทะ แปะแข็ง จ้องเต กระโดดยาง ลูกช่วง เดินกะลา ยิงปืนก้านกล้วย ดิดลูกแก้ว วึ่งเปี้ยว วึ่งกระสอบ ชักกะเย่อ ปิดตาตีปับ แข่งวิบาก ปีนเสาน้ำมันหม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ เหยียบลูกโป่ง เป่ายาง เป่ารถกระดาษ จรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ หมากเก็บ และอีดัก

1.3 แบ่งโดยใช้อุปกรณ์เป็นเกณฑ์มี 2 ลักษณะคือ

1.3.1 การใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 24 ชนิด ได้แก่ การเล่นมอญซ่อนผ้า โพงพาง จ้องเต กระโดดยาง ลูกช่วง เดินกะลา ขี่ม้าก้านกล้วย ยิงปืนก้านกล้วย ตีตลกแก้ว ริงเปี้ยว ริงกระสอบ ชักกะเย่อ แก้อีตดนตรี ปิดตาตีปับ แข่งวิบาก ปีนเสาน้ำมัน กระตั่วแทงเสือ หม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ เขี่ยบลูกโป่ง เป่ายาง เป่ารถกระดาษ จรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ หมากเก็บ และอีตัก

1.3.2 การไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 6 ชนิด ได้แก่ การเล่นรื้อข้าวสาร งูกินหาง ปลาหมอตากกะทะ ซ่อนหา แปะแข็ง อ้ายเข้อ้ายโขง

1.4 แบ่งโดยใช้ลักษณะการเล่นเป็นเกณฑ์มี 2 ลักษณะคือ

1.4.1 การเล่นที่มีการสืบทอดมี 19 ชนิด ได้แก่ การเล่นงูกินหาง มอญซ่อนผ้า โพงพาง ปลาหมอตากกะทะ ซ่อนหา แปะแข็ง อ้ายเข้อ้ายโขง จ้องเต ลูกช่วง เดินกะลา ยิงปืนก้านกล้วย ริงเปี้ยว ริงกระสอบ ชักกะเย่อ แก้อีตดนตรีแข่งวิบาก เขี่ยบลูกโป่ง เป่ายาง และอีตัก

1.4.2 การเล่นที่มีการปรับเปลี่ยนการเล่นมี 11 ชนิด ได้แก่ การเล่นรื้อข้าวสาร ขี่ม้าก้านกล้วย กระโดดยาง ตีตลกแก้ว ปิดตาตีปับ ปีนเสาน้ำมัน กระตั่วแทงเสือ หม้อข้าวหม้อแกงหรือขายของ หมากเก็บ เป่ารถกระดาษ และจรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ

2. บทบาทหน้าที่ของการเล่นของเด็ก พบว่า บทบาทหน้าที่ของการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายมี 4 ด้านคือ บทบาทหน้าที่ด้านบันเทิงสร้างความบันเทิง ในด้านการมีบารอง มีโอกาสพูดได้ตอบแสดงบทบาทสมมติ และการแข่งขันกันมี 17 ชนิด บทบาทหน้าที่ด้านการให้ความรู้สร้างความรู้ในด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ การคิดคำนวณหรือคาดคะเน และการรู้หลักพละนามัยมี 15 ชนิด บทบาทหน้าที่ด้านการฝึกทักษะสร้างควมมีทักษะนิสัยความเป็นคนช่างสังเกต และทักษะความว่องไวใช้สายตาสัมพันธ์กับกล้ามเนื้อมี 5 ชนิด และบทบาทหน้าที่ด้านจริยธรรมปลูกฝังหรือสั่งสมควมมีจริยธรรมในเรื่องควมมีระเบียบ ความเพียรพยายาม ความสามัคคี และความซื่อสัตย์มี 14 ชนิด

การศึกษาการสืบทอดและการปรับเปลี่ยนของการเล่นสรุปได้ดังนี้

1. การสืบทอดการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย พบว่ามี 19 ชนิด ได้แก่ งูกินหาง มอญซ่อนผ้า โพงพาง ปลาหมอตากกะทะ ซ่อนหา แปะแข็ง อ้ายเข้อ้ายโขง จ้องเต ลูกช่วง เดินกะลา ยิงปืนก้านกล้วย ริงเปี้ยว ริงกระสอบ ชักกะเย่อ แก้อีตดนตรี แข่งวิบาก เขี่ยบลูกโป่ง เป่ายาง และอีตัก

2. การปรับเปลี่ยนของการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายพบว่ามี 11 ชนิด สามารถแบ่งลักษณะการปรับเปลี่ยนได้ 3 ลักษณะคือ

การปรับเปลี่ยนบารองหรือทำนองร้องพบว่ามี 2 ชนิด ได้แก่ การเล่นรื้อข้าวสาร และการเล่นขี่ม้าก้านกล้วย

การปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ของการเล่น พบว่ามี 2 ชนิดได้แก่ การเล่นกระต๊ว
แทงเสือ และการเล่นขี้ม้าก้านกล้วย

การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ประกอบการเล่นพบว่ามี 7 ชนิดได้แก่การเล่นกระโดด
ยาง การเล่นตีตุ๊กแก้ว การเล่นปิดตาตีปิ๊บ การเล่นปืนเสาน้ำมัน การเล่นเป่ารถกระดาษ
การเล่นหมากเก็บ การเล่นจรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ

อภิปรายผล

การเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจายเป็นกิจกรรมการเล่นที่มีลักษณะสืบทอด
และปรับเปลี่ยน โดยการละเล่นบางชนิดเลียนแบบวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ใหญ่ในชุมชน
และประสบการณ์ของผู้เล่น เช่น การประกอบอาชีพ และการเดินทาง การละเล่นบางชนิด
นำวิธีการเล่นของชุมชนใกล้เคียงมาปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับการเล่นในชุมชนวัดสังข์
กระจาย และการละเล่นหลายชนิดเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ที่รู้จักใช้วัสดุที่มีอยู่ในชุม
ชนมาประดิษฐ์เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่น และของเล่นต่างๆ เช่น การเล่นขี้ม้าก้าน
กล้วย การเล่นเดินกะลา การเล่นเครื่องบินกระดาษหรือจรวดกระดาษ

การเล่นนอกจากสร้างสรรค์และพัฒนาความคิดของเด็ก การเล่นยังส่งผลให้เด็ก
มีพละนาถมายที่สมบูรณ และที่สำคัญยังส่งผลต่อการปลูกฝังหรือสั่งสมจริยธรรมที่ดีที่สังคม
ต้องการ

นอกจากการละเล่นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในชุมชนวัดสังข์กระจายยังมีการเล่น
เกมสมัยใหม่ ได้แก่การเล่นรถบังคับที่ใช้เครื่องควบคุมระยะไกล(รีโมทคอนโทรล) และ
เล่นเกมคอมพิวเตอร์ เกมคอมพิวเตอร์มีสาระการเล่นต่อสู้ และการเล่นที่มุ่งมันเอาชนะกัน

การเล่นเกมสมัยใหม่ หรือการเล่นเกมคอมพิวเตอร์เท่าที่ศึกษาส่วนใหญ่ไม่
ปรากฏคุณค่าเหมือนกับการเล่นลักษณะสืบทอด(การละเล่นของไทย) และมีข้อควรระวัง
ในการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะเกมที่มีสาระการเล่นต่อสู้ เกมสร้างครอบครัวที่มีสาระ
เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ซึ่งผู้เล่นยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ ถ้าผู้เล่น เล่นเกมเหล่านี้เป็นประจำ
หรือเล่นตามลำพังน่าจะมีผลเสียต่อทั้งผู้เล่นและสังคม

ปัจจุบันด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสื่อช่วย
ชักจูงให้เด็ก ุณยมนเล่นเกมสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกมคอมพิวเตอร์กันมากขึ้นเรื่อยๆ
ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงว่าการละเล่นลักษณะสืบทอดของไทยเราแต่โบราณที่เคยเล่นกันใน
ท้องถิ่นต่างๆ น่าจะถูกลืม และค่อยๆ เลือนหายไปและในที่สุดอาจหายไปจากสังคมไทยได้
ถ้าเราคนไทยและผู้ที่มีอาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่ร่วมมือช่วยกันอนุรักษ์ไว้ซึ่งผู้วิจัยขอให้
เป็นข้อสังเกตไว้ และข้อสังเกตดังกล่าวน่าจะหาข้อมูล วิธีการ และดำเนินการเพื่อการ
อนุรักษ์และรักษาการละเล่นของไทยไว้ และช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก ุณยมนเล่น
การละเล่นของไทยตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาการเล่นในอดีตที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนของชุมชน
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเล่นของชุมชนใกล้เคียงว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- จริน ทิริ. (2541). การละเล่นของเด็กอำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ชัย เรืองศิลป์. (2538). การละเล่นของเด็กไทย. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ.
- ชนัญ วงศ์วิภาค. (2528). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับการเลือกและ
ค่านิยมในการเลือกของเด็กเล่นของชาวอุ้งทอง. มปป.
- ปก แก้วกาญจน์ และ ดุสิต รัชทอง. (2543). การเล่นของเด็กบริเวณลุ่มทะเลสาบ
สงขลา. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธ์. (2542). เกมสัพพตศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประภัสสร นิยมธรรม. (2518). การศึกษาเด็กในทัศนะของเบียเจต์และนักจิตวิทยา
อเมริกัน. การนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 135 เล่มที่ 2. หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู.
- ประวัติวิวัฒนาการกระจาย. (2525). กรุงเทพฯ : คุณพินอักษรกิจ.
- ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. (2529). มนุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผะอบ ไปชะกฤษณะ, ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และศิระพร สุคนธพงศ์. (2523). การละเล่น
ของเด็กภาคกลาง. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย.
- ผาสุก มุทรมะธา. (2535). คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : โอ. เอส.
พรินติ้งเฮ้าส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์.
- วรรณ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน. (2521). " บ้านวัดเก่าและการเล่นของเด็ก," ใน วารสาร
มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 2 (1) : หน้า 125 – 140. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน. (2526). การละเล่นของเด็กภาคกลาง. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- วิราภรณ์ ปนาทกุล. (2531). การละเล่นของเด็กไทยกับการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.
- สภาพสังคมและวัฒนธรรมจากการเล่นของเด็ก. (2542). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- สมบัติ กาญจนกิจ. (2540). นันทนาการชุมชนและโรงเรียน. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาโรจน์ มีวงษ์สม. (2542). การละเล่นพื้นบ้านของไทย ๔ ภาค. กรุงเทพฯ :
คอมแพคท์พรีน.

สุรสิงห์สำรวม จิมพะเนาว์. (2520). การเล่นของเด็กลานนาไทย. เชียงใหม่ :
ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.

สุโขทัยธรรมาธิราชมหาวิทยาลัย. (2537). ภาษาไทย ๘. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.

อบรม สันภิบาล. (2528). การจัดปาร์ตี้และเกมสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

อุดม ดุจศรีวัชร. (2537). การละเล่นของเด็กไทย. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ์การพิมพ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถาม
แบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามประวัติส่วนตัว
การศึกษาบทบาทหน้าที่ของการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ชื่อ – นามสกุล ผู้ให้ข้อมูล ด.ช./ด.ญ./นางสาว/นาง/นาย

..... อายุ ปี

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ แขวง

เขต / อำเภอ จังหวัด

แบบสัมภาษณ์การเล่น
การศึกษาบทบาทหน้าที่ของการเล่นของเด็กในชุมชนวัดสังข์กระจาย
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ลำดับที่

ชื่อการเล่น

สถานที่เล่น

จำนวนผู้เล่น

อุปกรณ์ประกอบการเล่น

1. 3.
2. 4.

กติกาและข้อตกลงในการเล่น

1.
2.
3.
4.
5.

วิธีเล่น

1.
2.
3.
4.
5.

ผู้เก็บข้อมูล

วันที่ เดือน พ.ศ.

ภาคผนวก ข.
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

ภาคผนวก ข

บัญชีรายชื่อผู้ให้ข้อมูลการเล่นของเด็ก

โรงเรียนวัดสังข์กระจาย

1. ด.ช. ทวีศักดิ์	เอี่ยมอำไพ	อายุ 9 ปี
2. ด.ช. ธนากร	ฤทธาพรหม	อายุ 9 ปี
3. ด.ช. ประพาสพงษ์	อาจไธสง	อายุ 9 ปี
4. ด.ช. วรพงษ์	สินเสวี	อายุ 9 ปี
5. ด.ช. สุทธิศักดิ์	ม่วงรอด	อายุ 9 ปี
6. ด.ช. อานนท์	มธุรส	อายุ 9 ปี
7. ด.ช. สิทธิพงษ์	นาสำแดง	อายุ 9 ปี
8. ด.ช. อรรถพล	บ่อพีชน์	อายุ 9 ปี
9. ด.ช. เจษฎา	เศษสุวรรณ	อายุ 10 ปี
10. ด.ช. ชีระพงษ์	ศรีมน	อายุ 10 ปี
11. ด.ช. พันธกาญจน์	ผลพูล	อายุ 10 ปี
12. ด.ช. เพทาย	เทศสิงห์	อายุ 10 ปี
13. ด.ช. วุฒิไกร	ลอยทอง	อายุ 10 ปี
14. ด.ช. อภิวัฒน์	ไทยบุญมี	อายุ 10 ปี
15. ด.ช. ชีระพันธ์	ศรีธัมภรณ์	อายุ 10 ปี
16. ด.ช. ปวีศ	แซ่ตั้ง	อายุ 10 ปี
17. ด.ช. ยุทธนา	ทรงเข็มขาว	อายุ 10 ปี
18. ด.ช. พันธุ์	ผูกเงิน	อายุ 11 ปี
19. ด.ช. เกียรติศักดิ์	วรรณสุทธิ์	อายุ 11 ปี
20. ด.ช. เมธา	แซ่ซัง	อายุ 11 ปี
21. ด.ช. สุรพล	สาศิริ	อายุ 11 ปี
22. ด.ญ. แพรว	งามพริ้ง	อายุ 10 ปี
23. ด.ญ. สุพรรณ	ร้องครบุรี	อายุ 10 ปี
24. ด.ญ. อนงค์	นิลเพ็ชร	อายุ 10 ปี
25. ด.ญ. อรณี	วิชาชัย	อายุ 10 ปี
26. ด.ญ. ประภัสรา	แท่นสูงเนิน	อายุ 10 ปี
27. ด.ญ. จรรยา	ทำนา	อายุ 10 ปี

28. ด.ญ. สุพิชชา	โพธิ์คำ	อายุ 10 ปี
29. ด.ญ. ภาวดี	สังข์ดั่งยาง	อายุ 10 ปี
30. ด.ญ. สุตารัตน์	ศรีภู่กา	อายุ 10 ปี
31. ด.ญ. เสาวลักษณ์	แซ่เฮ้ง	อายุ 11 ปี
32. ด.ญ. สาธิมา	ชัยทวีพรสุข	อายุ 11 ปี
33. ด.ญ. ปกัสรุ	บัวพา	อายุ 11 ปี
34. ด.ญ. ขนิษฐา	แซ่ฉั่ว	อายุ 11 ปี
35. ด.ญ. ฐิติมา	ประยูรหมิงเจริญ	อายุ 11 ปี
36. ด.ญ. นันทยา	ไชยสิงห์	อายุ 11 ปี
37. ด.ญ. วิภาวี	แซ่อื้อ	อายุ 11 ปี
38. ด.ญ. อลิสา	ภูเขาทอง	อายุ 11 ปี
39. ด.ญ. วรัญญา	สุขประเสริฐ	อายุ 11 ปี
40. ด.ญ. จันทิมา	เครือวัลย์	อายุ 11 ปี
41. ด.ญ. เอรวดี	สร้อยอุดม	อายุ 11 ปี
42. ด.ญ. สมฤทัย	พริพรม	อายุ 11 ปี

วิทยากรและชาวชุมชนวัดสังข์กระจาย

1. นางสาวน พูนผล อายุ 82 ปี อยู่ เลขที่ 496/1 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
2. นางปราณี ขำดารา อายุ 52 ปี อยู่ เลขที่ 174/5 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
3. นางจรรยา ทองรัตนชาติ อายุ 45 ปี ที่อยู่ สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
4. นายประยุทธ์ ศรีสุขบิน อายุ 50 ปี อยู่ เลขที่ 136 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
5. นายเกียงไถ มาลัยวงศ์ อายุ 40 ปี อยู่เลขที่ 172 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
6. นายชัยยศ ดันติกนกพร อายุ 40 ปี อยู่เลขที่ 29 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
7. นายไพบุลย์ อมรภิวัฒน์กุล อายุ 40 ปี อยู่ เลขที่ 39/14 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ

8. นายสายันต์ นามวงษ์ อายุ 40 ปี อยู่เลขที่ 1259/1 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
9. นายวิเชียร พัสตร อายุ 42 ปี อยู่เลขที่ 941 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
10. นายสำรว ยีวออ่อน อายุ 42 ปี อยู่เลขที่ 536 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
11. นายนพเก้า ศรีจรูญ อายุ 43 ปี อยู่เลขที่ 552 ริมคลองบางกอกใหญ่ แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
12. นายอาทร พิริยะพงษ์ อายุ 45 ปี อยู่เลขที่ 194/2 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
13. นายวิรัช เจริญดี อายุ 46 ปี อยู่เลขที่ 284 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
14. นายสมบุญย์ อาพัฒน์นอก อายุ 46 ปี อยู่เลขที่ 63 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
15. นางทองจันทร์ เศษสุวรรณ อายุ 43 ปี อยู่เลขที่ 20/4 ถ. เพชรเกษม แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
16. นางเพ็ญทิศา อยู่พิพัฒน์ อายุ 43 ปี อยู่เลขที่ 25/29 ถ.เพชรเกษม แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
17. นางจำลอง ผลพล อายุ 43 ปี อยู่เลขที่ 51/113 ถ. เพชรเกษม แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
18. นางสุข บันเชิด อายุ 44 ปี อยู่เลขที่ 510/6 ริมคลองบางกอกใหญ่ แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
19. นางกิมเกียง ทองเข้มขาว อายุ 45 ปี อยู่เลขที่ 324 ซ.วัดสังข์กระจาย แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
20. นางมาลัย แซ่ซ้ง อายุ 48 ปี อยู่เลขที่ 23/16 ถ. เพชรเกษม แขวงวัดท่าพระ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
21. นายทรงธรรม วัฒนอมรเกียรติ อายุ 48 ปี ที่อยู่โรงเรียนวัดสังข์กระจาย เลขที่ 506
ถ.อิสราภาพ แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ

ภาคผนวก ค.
ภาพประกอบการเล่นของเด็ก
ในชุมชนวัดสังข์กระจาย

ภาพที่ 5

การเล่นริ้วซาว

ภาพที่ 6

การเล่นูกินหาง

ภาพที่ 7

การเล่นมอญซ่อนผ้า

ภาพที่ 8

การเล่นโพงพาง

ภาพที่ 9

การเล่นปลาหมอตกกระทะ

ภาพที่ 10

การเล่นกระโดดยาง

ภาพที่ 11

การเล่นเดินกะลา

ภาพที่ 12

การเล่นซี้ม้าย้านกล้วย

ภาพที่ 13

การเล่นวิ่งเปี้ยว

ภาพที่ 14

การเล่นวืงกระสอบ

ภาพที่ 15

การเล่นชักกะเย่อ

ภาพที่ 16

การเล่นปิดตาตีปีบ

ภาพที่ 17

การเล่นแข่งวิบาก

ภาพที่ 18

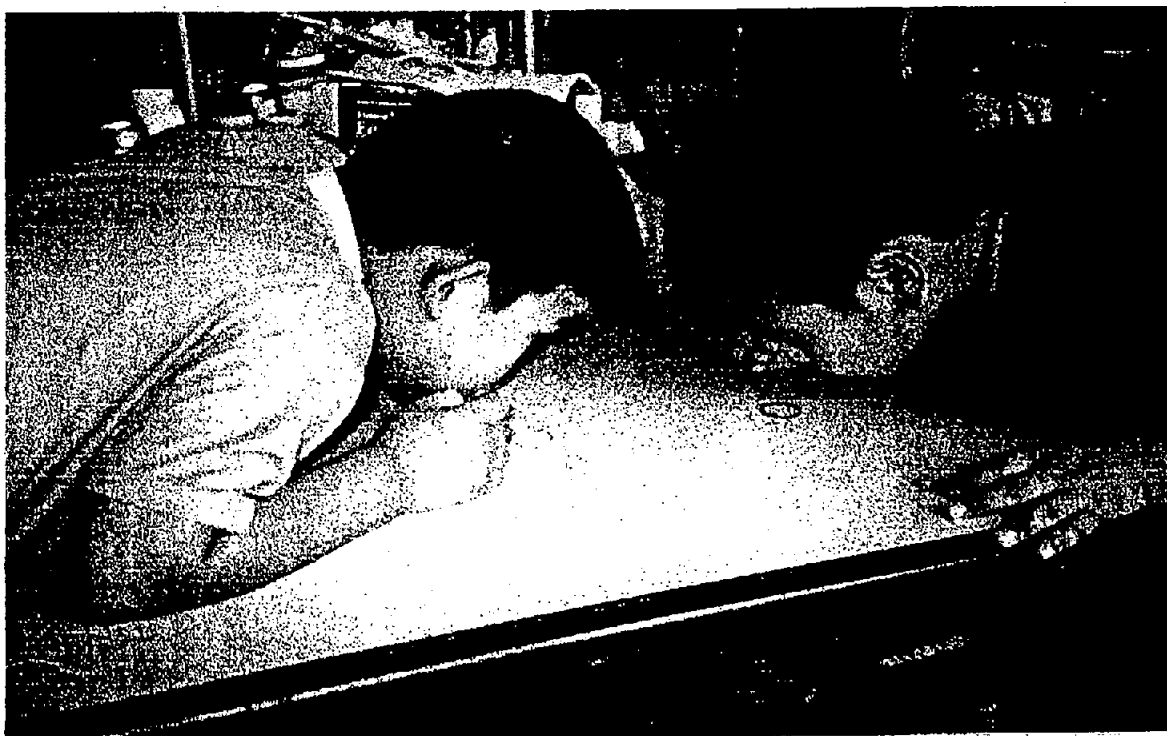
การเล่นกระต๋างเสื่อ

ภาพที่ 19

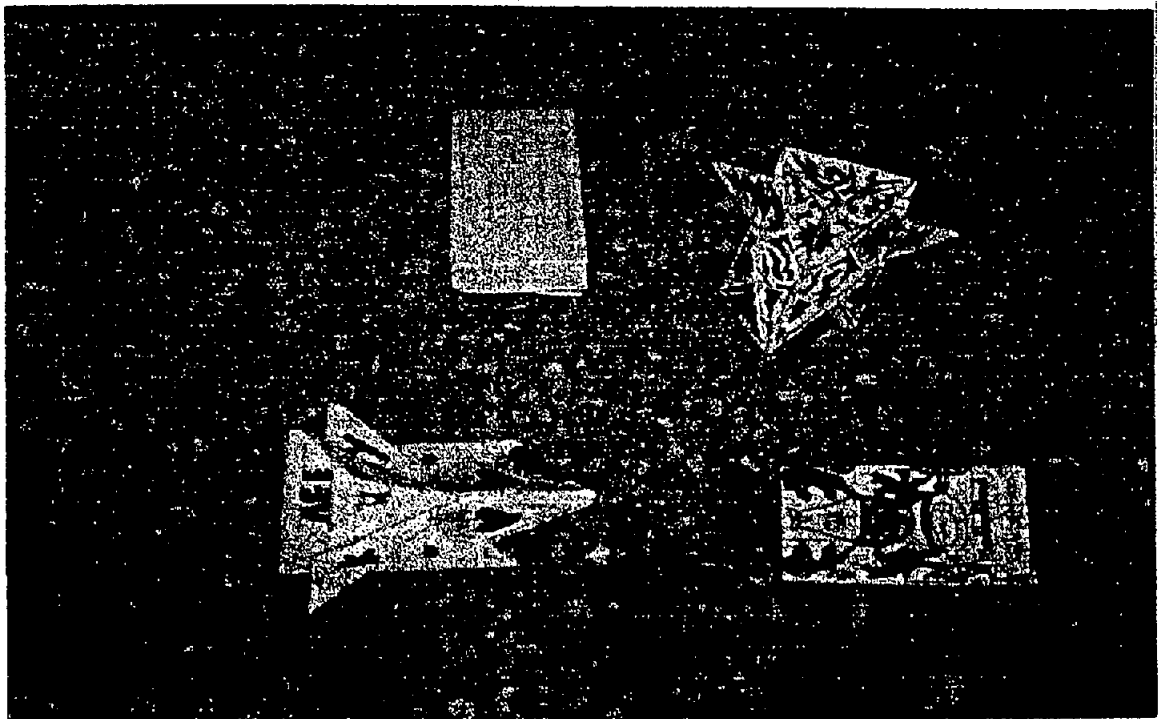
การเล่นเป่ายาง

ภาพที่ 20

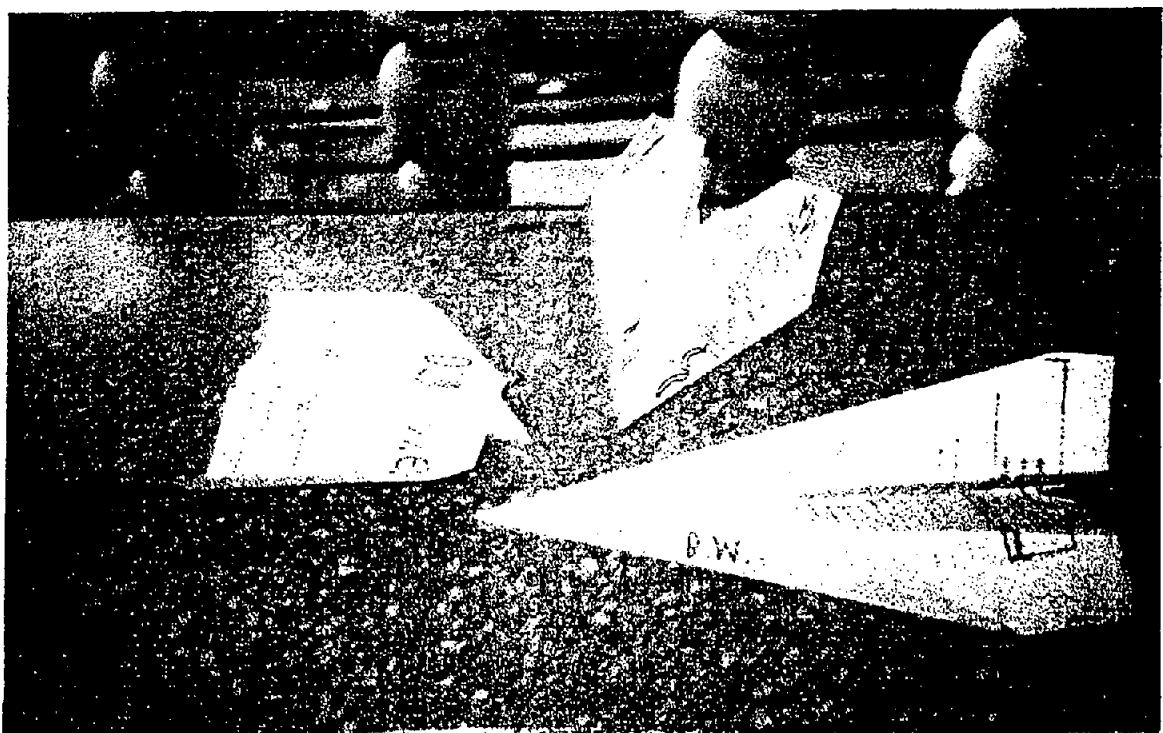
การเล่นเป่ารถกระดาษ

ภาพที่ 21

การเล่นจรวดกระดาษหรือเครื่องบินกระดาษ

ภาพที่ 22

การเล่นหมากเก็บ

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางพัชรินทร์ พุทธิอินทร์
วันเดือนปีเกิด	15 กรกฎาคม 2494
สถานที่เกิด	อ. บางกอกน้อย กรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	39/17 ม.4 แขวงคลองขวาง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดสังข์กระจาย (แจ่มวิชาสอน)
ประวัติการศึกษา	

พ.ศ. 2522	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ภาษาอังกฤษ) วิทยาลัยครูธนบุรี
พ.ศ. 2527	การศึกษามัธยมศึกษา (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2547	การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร